

Katrina Kulppi

**LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON
PALVELUISTA KIELTÄYTYMINEN JA SEN
YHTEYS LAPSEN SIJAISHUOLTOON
SIJOITTAMISEEN**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2019

TIIVISTELMÄ

Katrina Kulppi: Lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytyminen ja sen yhteys lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön tutkinto-ohjelma
Ohjaajat: Suvi Raitakari ja Katja Kuusisto
Marraskuu 2019

Tämä tutkielma käsittelee lastensuojelun avohuollon palveluita ja niistä kieltäytymistä sekä kieltäytymisen yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen. Tutkielman tavoitteena on selvittää, mistä lastensuojelun avohuollon palveluista asiakasperheet useimmin kieltäytyvät, onko nähtävissä eroja palveluista kieltäytyneiden ja niitä vastaanottavien perheiden välillä, onko lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymisellä yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen, sekä minkälaisia vaikutuksia palveluista kieltäytymisellä on asiakassuhteeseen ja sosiaalityöntekijän tekemään arviointiin lapsen tilanteesta.

Tutkielman aineistona käytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) *Huostaanoton taustat ja syyt, palvelupolut ja kustannukset (HuosTa)* -hankkeen (2014–2015) lapsikohtaista kyselyaineistoa ($N=410$). Määrällinen aineisto koskee tietynä ajanjaksona sijoitettuja lapsia. Aineistoa analysoidaan kvantitatiivisin menetelmin. Menetelminä käytetään ristiintaulukointia sekä khiin neliö -riippumattomuustestiä. Tarkasteltaessa palveluista kieltäytymistä selittäviä tekijöitä, käytetään binääri-logistista regressioanalyysiä. Tutkielman metodivalinnoissa on tukeuduttu postpositivistiseen tieteenfilosofiaan.

Tutkimuksen tulosten perusteella yleisimmin käytetyt lastensuojelun palvelut sijoitusta edeltävän 12 kuukauden aikana olivat koulun kautta annettu tuki, kiireellinen sijoitus laitokseen, kunnan oma perhetyö, tuki oppilashuollon kautta sekä taloudellinen tuki. Perheissä kieltäydyttiin eniten lapsen yksilöllisestä terapiasta, vanhemman päihdehoidosta, vanhemman psykiatrisesta hoidosta, vanhempien vertaisryhmistä, perheterapiasta ja kunnan omasta perhetyöstä. Palveluista kieltäytyvät perheet erosivat joidenkin taustatekijöiden suhteen palveluita vastaanottavista perheistä. Palveluista kieltäytyvissä perheissä äidit osallistuivat vähemmän lastensuojeluasian pohtimiseen ja heillä oli myös vähemmän luottamusta siihen, että perheen asioita käsitellään oikeudenmukaisesti lastensuojelussa. Verrattuna muihin perheisiin, palveluista kieltäytyvissä perheissä oli useammin ongelmia vanhemman kasvatustyylin ankaruudessa tai toisaalta liiallisessa rajattomuudessa, vanhemman toiminnan ohjaamisessa sekä alkoholinkäytössä.

Palveluista kieltäytyvissä perheissä lapsilla oli useammin kiireellisiä sijoituksia laitokseen ja vähemmän avohuollon sijoituksia laitokseen kuin muissa perheissä. Sijaisperheeseen tehtyjen sijoitusten osalta eroavaisuuksia ryhmien välillä ei ollut. Analyysin perusteella palveluista kieltäytyminen ei lisännyt todennäköisyyttä lapsen huostaanotolle. Vaikka lapsen huostaanottamisen todennäköisyys ei lisääntynyt palveluista kieltäytymisen myötä, sosiaalityöntekijöillä oli kuitenkin enemmän huolta palveluista kieltäytyvien perheiden lapsista kuin niiden perheiden lapsista, jotka ottivat palveluita vastaan. Sosiaalityöntekijät myös arvioivat palveluista kieltäytyvien perheiden lapsia koskevien interventioiden tapahtuneen usein liian myöhäisessä vaiheessa. Palveluita vastaanottavien perheiden lasten sijoitukset koettiin usein oikea-aikaisiksi.

Palveluista kieltäytymisen vähentäminen lastensuojelussa on tavoiteltavaa, jotta lapsia on mahdollista suojata heidän terveyttään ja kehitystään vaarantavilta tekijöiltä palveluiden avulla. Palveluista kieltäytymisen ehkäiseminen voisi vähentää lasten kiireellisten sijoitusten tarvetta. Tämä ei kuitenkaan välttämättä vähentäisi lasten sijoituksia kokonaisuudessaan vaan ennemminkin muuttaisi sitä sijoitusmuotoa, jota käytetään. Tutkimuksen tulosten perusteella palveluista kieltäytymisen vähentämiseksi olisi tarpeen lisätä asiakkaiden luottamusta lastensuojelun työskentelyyn. Aiemman tutkimuksen perusteella esimerkiksi lastensuojelussa tapahtuvat henkilöstövaihdokset voivat johtaa siihen, että asiakkaat kokevat epäluottamusta sosiaalityöntekijää kohtaan.

Avainsanat: lastensuojelu, avohuolto, palvelut, sijaishuolto, palveluista kieltäytyminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

Katrina Kulppi: Refusing child welfare services and how it is linked to out of home placements
Master's Thesis
University of Tampere
Social Work
Supervisors: Suvi Raitakari and Katja Kuusisto
November 2019

This Master's Thesis examines child welfare services, refusal of in-home-services and how refusal of help is linked to out of home placements. The aim of this study is to examine, what are the services that child welfare clients refuse the most, are there differences between the families that accept help and those who refuse help and whether refusing child welfare services leads to out of home placements. This study also examines the effects of refusal of help on client relationship and on the assessment of a child's situation.

The research data used in this study is from the *Reasons, backgrounds, services and costs concerning the placing of children outside the home (HuosTa)* project (2014–2014) carried out by the National Institute for Health and Welfare (THL). The data consist of a survey conducted on individual children placed outside the home during a certain period ($N=410$). The analysis of this data was made statistically with quantitative methods using crosstabulation and chi square test as well as binary logistic regression analysis. The methodology of this study is based on postpositivist philosophy of science.

The most used services in the families during the 12 months leading to a child's out-of-home placement were support from school, emergency placement, family work, student welfare services and financial support. Services which were refused of the most were individual therapy for children, treatment of parents' substance abuse, mental health services for parents, peer group support, family counselling and family work. Families refusing help differed from other families in some aspects. Mothers of the families refusing help participated less in trying to solve the family's problems. They also had less trust on child welfare in general. Compared to other families, families refusing help had more problems with the parent's way of raising a child, executive functions and alcohol consumption.

Children of the families that refused to accept child welfare services had more emergency placements and less placements as a support measure in open care to residential care. Out-of-home placements to foster care were similar in both groups. Refusal of help did not lead to taking a child into care more often than in the families that accepted services. However social workers had more concerns about the children in the families that refused help. Social workers also evaluated that the interventions had come at a too late stage in the situations of the children of families that refused services.

Reducing the refusal of services is a goal that should be reached for in child welfare because being able to provide services to the families is essential for being able to protect children of the risk of harm. Preventing the refusal of help could also decrease the amount of emergency placements. However, this might not decrease the amount of out-of-home placements in general, rather it might increase the amount of placements outside home as a support measure in open care. Increasing the clients trust in child welfare services is one measure to try to decrease the refusal of services. According to previous studies the constant staff turnover can lead into decreased trust in social workers.

Key words: child welfare, child protection, in-home services, out-of-home placements, refusal of help

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto.....	1
2	Lastensuojelun institutionaalinen toimintaympäristö.....	6
2.1	Suomalaisen lastensuojelun palvelu- ja lapsikeskeinen orientaatio	6
2.2	Lastensuojelun avohuollon työskentely, palvelut ja tukitoimet	11
2.3	Lapsen sijaishuoltoon sijoittaminen ja siihen liittyvät tekijät	16
3	Lastensuojelun palveluista kieltäytyminen.....	21
3.1	Palveluista kieltäytymisen kriittisenä tekijänä asiakas-työntekijä-suhde.....	21
3.2	Lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytyminen.....	25
4	Tutkimuksen toteuttaminen	31
4.1	Tutkimusongelma	31
4.2	Aineisto.....	32
4.3	Keskeiset muuttujat	35
4.4	Metodologia.....	36
4.5	Menetelmät	38
4.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	41
5	Lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytyminen ja sen yhteys lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen.....	43
5.1	Palveluiden käyttö ja niistä kieltäytyminen sijoitustilanteisten lasten perheissä	43
5.2	Palveluista kieltäytymisen taustatekijät.....	53
5.3	Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen.....	68
5.4	Palveluista kieltäytymisen vaikutukset asiakassuhteeseen ja sosiaalityöntekijän arvioon lapsen tilanteesta	71
6	Yhteenveto ja pohdinta.....	75
	Lähteet.....	83
	Liitteet	91

TAULUKOT JA KUVIOT

Taulukko 1. Yhteenvetoa palveluista kieltäytymiseen liittyvistä tekijöistä.....	28
Taulukko 2. Vastausten määrää sekä lapsen tutkimusryhmää koskevia tietoja.	33
Taulukko 3. Palveluiden tarve ja käyttö (N=410).....	44
Taulukko 4. Palvelut, joista useimmiten kieltäydytään.....	50
Taulukko 5. Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen ikäluokkaan.	52
Taulukko 6. Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen ikäluokkaan sekä lapsen asumiseen turvakodissa.....	54
Taulukko 7. Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen osallisuuteen, luottamukseen ja kuulluksi tulemiseen.....	56
Taulukko 8. Palveluista kieltäytymisen yhteys äidin osallisuuteen, luottamukseen ja kuulluksi tulemiseen.....	57
Taulukko 9. Palveluista kieltäytymisen yhteys isän osallisuuteen, luottamukseen ja kuulluksi tulemiseen.....	58
Taulukko 10. Palveluista kieltäytymisen yhteys vanhemman elämänhallinnan ongelmiin.	60
Taulukko 11. Vanhemman päihteiden käytön yhteys lapsen kiireelliseen sijoitukseen.	65
Taulukko 12. Palveluista kieltäytymisen riskiä selittävien tekijöiden selitysasteen tarkastelua. Binääri-logistinen regressioanalyysi (n=375).....	67
Taulukko 13. Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen.	69
Taulukko 14. Palveluista kieltäytymisen yhteys asiakassuhteeseen sekä perheen tilanteen arviointiin.	72
Kuvio 1. Palveluiden tarve ja saatavuus prosentteina (N=410).	49

1 JOHDANTO

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymistä ja sen yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen. Tutkielman tavoitteena on selvittää, mistä lastensuojelun avohuollon palveluista asiakasperheet useimmin kieltäytyvät, onko palveluista kieltäytyvien ja niitä vastaanottavien perheiden välillä nähtävissä eroja, onko lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymisellä yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen ja minkälaisia vaikutuksia palveluista kieltäytymisellä on asiakassuhteeseen ja sosiaalityöntekijän tekemään arviointiin lapsen tilanteesta. Tutkielman aineistona hyödynnän Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) *Huostaanoton taustat ja syyt, palvelupolut ja kustannukset (HuosTa) -hankkeen (2014–2015)* lapsikoh- taista kyselyaineistoa ($N=410$), jonka vastaajina ovat toimineet lastensuojelun sosiaalityöntekijät¹. Aineisto koskee tietyn ajanjaksona sijoitettujen lasten sekä heidän perheidensä tilannetta. (Heino ym. 2016.)

Mielenkiintoni lastensuojelun tutkimukseen on lähtenyt omasta työkokemuksestani lastensuojelun avohuollossa. Lastensuojelun avohuollon työskentely on näyttäytynyt minulle moniulotteisena ja haastavana toimintaympäristönä. Haastavuutta työskentelyyn tuovat sekä perheiden yksilölliset ongelmatilanteet että vaadittava lastensuojelun sääntelyn ja lainmukaisten toimintamallien tunteminen. Lastensuojelussa työskennellään vaikeasti määrittyvien ongelmien parissa eikä näihin ongelmiin ole aina oikeita tai vääriä vastauksia (Pekkarinen 2016, 95). Lastensuojelutyö ja siihen liittyvät interventiot ovat haastavia ja on tyypillistä, että niihin liittyy erimielisyyksiä (Skivenes 2017, 235–236). Lisäksi tilanteet ja niiden ratkaisut ovat usein monitulkintaisia (Pekkarinen 2016, 95). Monesti lastensuojelua kritisoidaan esimerkiksi siitä, että interventio on tapahtunut joko liian aikaisin tai liian myöhään (Skivenes 2017, 235–236).

Lastensuojelusta tehtävä tutkimus on tärkeää, koska lastensuojelu on yhteiskunnallisesti merkittävä julkishallinnollinen toimija. Lastensuojelussa on mahdollista käyttää merkittävää julkista valtaa ja tehdä vastentahtoisia toimenpiteitä, jotka kohdistuvat lapsen ja perheen perus- ja ihmisoikeuksiin (Araneva 2016, 27). Aihe on merkityksellinen myös sen vuoksi, että lastensuojelu on pysyvä yhteiskunnallisen kiinnostuksen sekä kritiikin kohde. Lastensuojelun työntekijät ympäri maailman ovat toistuvasti sekä asianosaisten että julkisen kritiikin kohteena (Skivenes 2017, 235

---

¹ Vastaajien tarkempi kuvaus tutkimuksen toteuttamista koskevassa luvussa.

– 236). Viime vuosina lastensuojelu on ollut Suomessa pinnalla esimerkiksi työntekijäpulan, kuntien kriisiytyneen tilanteen, kasvaneiden sijoituslukujen sekä sijaishuollon puutteiden vuoksi (esim. Yle Uutiset 2017; Yle Uutiset 2018a; Yle Uutiset 2018b; Yle Uutiset 2018c; Helsingin sanomat 2018). Tutkimalla lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymistä ja sen yhteyttä sijaishuoltoon sijoittamiseen, aukeaa mahdollisuus tarkastella juuri avohuollon työskentelyä yhtenä lastensuojelun ydinalueena sekä myös avo- ja sijaishuollon rajapintaa. Aihealue laajemmin on myös ajankohtainen lastensuojelun tieteellisellä kentällä, sillä suostumuksellisuudesta ja tahdonvastaisuudesta lastensuojelun päätöksenteossa on oma tutkimushankkeensa vuosille 2017–2021² (ks. Pösö, Pekkarinen, Helavirta & Laakso 2018; Tampereen yliopisto 2019).

Tässä tutkielmassa käytän lastensuojelun avohuollon työskentelyssä tarjottavista palveluista ja toteutettavista interventioista rinnakkain termejä *avohuollon tai lastensuojelun tukitoimet* ja *avohuollon tai lastensuojelun palvelut*. Ensiksi mainittu on lastensuojelulaisissa ja lastensuojelun työskentelyssä ja tutkimuksessa vakiintunut termi kuvaamaan tarjottavia tukimuotoja. Kuitenkin palveluiden ja tukitoimien määrittely ja käsitteiden rajat ovat epäselviä, sillä lastensuojelun asiakkuuden aikana käytettävä palvelu voi olla lapsen palvelu myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Myös se vaihtelee, milloin lastensuojelun asiakkuuden aikaisesta palvelusta tehdään lastensuojelun avohuollon tukitoimipäätös ja milloin ei. Esimerkiksi koulun tarjoamasta tuesta päättää opetustoimi ja terveydenhuollon antamasta tuesta päättää terveydenhuollon toimijat, vaikka nämä tukimuodot voidaan laskea tutkimuksessa myös lastensuojelun palveluiksi. Käsittelen erilaisia lastensuojelun palveluita tarkemmin luvussa 2.2.

Kun puhutaan lastensuojelusta ja lastensuojelun palveluista, on tärkeää huomioida, että suomalainen lastensuojelu perustuu pitkälti ja ensisijaisesti palveluiden tarjoamiseen asiakkaille. Lastensuojelun keskeisiä tehtäviä ovat lapsen suotuisan kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen heidän kasvatustehtävässään. Työskentelyn orientaatio on varhaisessa puuttumisessa ja ongelmien ennaltaehkäisyssä ja tätä orientaatiota toteutetaan avohuollon tukitoimien avulla. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1–4 §.) Lastensuojelun avohuollon tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen ja tämän perheen kanssa ja palveluiden järjestäminen edellyttää heidän suostumuksensa (Araneva 2016, 256; LSL 417/2007,

---

² Consent and objection in child welfare decision-making -tutkimushankkeessa tavoitteena on perehtyä suostumukseen perustuvaan huostaanottoon, mikä ei suoranaisesti liity tämän tutkielman aiheeseen, mutta laajemmalla aihealueellaan yhtäläisyytenä on suostumuksellisuuden ja tahdonvastaisuuden tutkiminen lastensuojelussa.

34.3 §). Näin ollen lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat vapaaehtoisia ja niistä voidaan myös kieltäytyä.

Vaikka avohuollon tukitoimista kieltäytyminen ei ole itsessään lapsen sijoittamisen peruste, voidaan sitä tarkastella yhtenä sijoittamisen tarpeen osatekijänä. Avohuollon tukitoimet ovat yhteydessä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen siten, että huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä sen pääasiallisten kriteereiden täytyttyä vain siinä tilanteessa, että sijoitus on lapsen edun mukaista, ja avohuollon tukitoimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia, mahdollisia tai riittäviä (LSL 417/2007, 40 §). Avohuollon tukitoimet voivat olla mahdottomia siinä tilanteessa, että lapsi tai lapsen huoltaja ei suostu ottamaan tukitoimia vastaan (Araneva 2016, 285). Suomessa lastensuojelun asiakasperheiden on todettu kieltäytyvän esimerkiksi perhetyöstä, lasten- ja nuorten terapiapalveluista ja vanhemman päihdehoidosta (Heino 2007). Palveluista kieltäytymisellä ja lapsen sijaishuoltoon sijoittamisella on siis jo lakiin perustuva yhteys. Tässä tutkielmassa lähdän tarkastelemaan aihetta tarkemmin ja tutkin sitä, onko THL:n HuosTa-hankkeen aineiston perusteella löydettävissä yhteyttä palveluista kieltäytymisen ja lapsen sijaishuoltoon sijoittamisen välillä, ja minkälaisia taustatekijöitä palveluista kieltäytymisen takaa on mahdollisesti löydettävissä.

Lastensuojelun tutkimusta tehtäessä on tärkeää ottaa huomioon, että lastensuojelu näyttäytyy erilaiselta eri näkökulmista tarkasteltuna ja sitä koskeva tutkimus tuottaa erilaista tietoa näkökulmasta riippuen (Pösö 2016). Pösön (2016, 7) mukaan huostaanoton tutkimusta voidaan tehdä ja tarkastella kulttuurisesta, kokemuksellisesta, institutionaalisesta ja ammatillisesta näkökulmasta. Nähdäkseni tätä luokittelua voidaan hyödyntää myös tarkasteltaessa lastensuojelun tutkimusta laajemmin. *Kulttuurisella näkökulmalla* viitataan lastensuojelun yhteiskunnalliseen kiinnostavuuteen ja sen esiintymiseen esimerkiksi mediassa, elokuvissa ja kirjallisuudessa (emt., 7). Median ja kulttuurin antama kuva lastensuojelusta on tärkeä tiedostaa, sillä se osaltaan ohjaa ihmisten ymmärrystä ja käsitystä aiheesta. *Kokemuksellisessa näkökulmassa* keskiössä ovat asiakkaiden omat kokemukset ja kuvaukset lastensuojelusta. *Institutionaalisen näkökulman* avulla lastensuojelua voidaan tutkia lainsäädännön ja palvelujärjestelmien näkökulmasta ja tarkastelun kohteena on tällöin lastensuojelu julkisen vallan instituutiona ja julkisen vallan käyttäjänä. *Ammatillinen* tai *asiantuntijuusnäkökulma* perehtyy lastensuojeluun työntekijöiden ja asiantuntijoiden tekemisenä ja toimintana. (Emt., 7.)

Tämän tutkielman pääasiallinen näkökulma lastensuojeluun on ammatillinen ja institutionaalinen, vaikka tutkimuksen kohteena on lastensuojelun asiakasperheet. Ammatillista näkökulmaa perustelee se, että hyödynnän tutkielmassa kyselyaineistoa, jonka vastaajina ovat lastensuojelun sosiaalityöntekijät. Aineistosta luettavat lasta ja perhettä koskevat tiedot perustuvat sosiaalityöntekijöiden tietoon ja näkemykseen lastensuojelun asiakkaana olevan perheen tilanteesta. Institutionaalinen näkökulma perustuu siihen, että aineiston vastausten konteksti on lastensuojelun palvelujärjestelmä kokonaisuutena. Tutkielmassa perehdytään myös lastensuojelun institutionaaliseen toimintaympäristöön tarkastelemalla avohuollon tukitoimia ja lastensuojelun tarjoamia palveluita. Lastensuojelun toiminta, sen tarjoamat tukitoimet ja palvelujärjestelmä ovat riippuvaisia lainsäädännöstä ja sen julkiselle vallalle asettamista velvollisuuksista ja rajoitteista.

Voidaan myös ajatella, että lastensuojelussa ammatillinen näkökulma on osa institutionaalista näkökulmaa, sillä asiantuntijatoiminta sijoittuu institutionaaliseen kontekstiin: ammattilaiset toimivat osana lainsäädännöllä perustettua palvelujärjestelmää ja heidän toimintansa perustuu lakiin. Vaikka tutkimuksen mielenkiinnon kohteena ovat lastensuojelun asiakkaat ja heidän toimintansa ja taustansa, ei tutkielmani näkökulmaa voi kutsua kokemukselliseksi, sillä se ei tavoita asiakkaiden omakohtaisia kokemuksia. Asiakkaita koskeva tieto tulee tutkielmassa esille toisen käden kautta, sillä asiakkaat eivät ole itse voineet vastata kyselylomakkeeseen vaan siihen ovat vastanneet työntekijät. Kokemuksellisen tiedon saavuttaminen edellyttäisi saman aihealueen tutkimista joko laadullisin tai määrällisin menetelmin niin, että vastaajana toimisi asiakas itse.

Tutkielma etenee johdannon jälkeen siten, että kahdessa seuraavassa luvussa käsittelen tutkielman teoreettista viitekehystä. Ensimmäisessä teorialuvussa perehdyn palveluorientaatioon ja lapsikeskeiseen orientaatioon lastensuojelussa. Orientaatiojaottelu luo kontekstin sille, miksi avohuollon palvelut ovat merkittävä osa suomalaisessa lastensuojelun työskentelyssä. Tämän jälkeen käsittelem aiempaan tieteelliseen tutkimukseen perustuen lastensuojelun avohuollon sosiaalityötä ja lapsen sijoittamisen muotoja. Toisessa teorialuvussa käsittelen palveluista kieltäytymisen perusasetelmaa tarkemmin asiakas-työntekijä-suhteen kautta sekä perehdyn palveluista kieltäytymiseen aiemman tutkimuksen pohjalta.

Tutkimuksen toteutusta ja menetelmiä koskevassa luvussa esitän tutkimuskysymykseni ja esittelen tutkimusaineistoni. Tämän jälkeen kerron kvantitatiivisesta tutkimuksesta ja käyttämistäni aineiston analyysin keinoista. Käsittelen myös tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä asi-

oita. Analyysiluvussa analysoin aineistoa. Ensin kuvaan palveluiden käyttöä ja niistä kieltäytymistä aineiston pohjalta. Tämän jälkeen pyrin löytämään eroja palveluista kieltäytyneiden ja niitä vastaanottavien perheiden välillä. Lopuksi tarkastelen, onko aineiston perusteella mahdollista löytää yhteyksiä palveluista kieltäytymisen ja lapsen sijaishuoltoon sijoittamisen välillä, sekä minkälaisia vaikutuksia palveluista kieltäytymisellä on asiakassuhteeseen ja työntekijän tekemään arvioon lapsen tilanteesta. Pohdintaluvussa vedän yhteen tutkielman tuloksia ja esitän omia tulkintojani tutkimuksen annista. Pohdin myös sitä, miten aihealuetta voisi jatkossa tutkia laajemmin.

2 LASTENSUOJELUN INSTITUTIONAALINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

”Lastensuojelu on institutionaalinen lain, julkisen hallinnon, ammattilaisten ja kansalaisten välinen käytäntö, jossa eri tavoin otetaan kantaa, ohjataan, tuetaan ja valvotaan sellaista lapsuutta ja perhe-elämää, joka on kiistanalaista tai ongelmallista vallitsevien sosiaalisten ja kulttuuristen odotusten näkökulmasta.” (Pösö 2010, 325.)

Tässä luvussa taustoitan suomalaisen lastensuojelun avohuollon työskentelyä tarkastelemalla sen institutionaalista toimintaympäristöä. Tarkastelen suomalaisen lastensuojelun palveluorientaatiota ja lapsikeskeistä orientaatiota lastensuojelun avohuollon työskentelyn taustatekijänä. Orientaatioiden tarkastelu antaa taustaa ja kehyksen sille, mikä on avohuollon palveluiden osuus ja tarkoitus lastensuojelujärjestelmässä. Lastensuojelujärjestelmällä tarkoitan tässä valtioiden tapaa säädellä, järjestää ja organisoida lasten suojeleminen kansallisella tasolla. Lastensuojelujärjestelmän kuvauksen jälkeen tarkastelen lastensuojelun avohuollon palveluita ja tukitoimia sekä sijaishuoltoa niitä koskevan sääntelyn ja aiemman tutkimuksen perusteella.

2.1 *Suomalaisen lastensuojelun palvelu- ja lapsikeskeinen orientaatio*

Suomalainen lastensuojelu perustuu ensisijaisesti avohuollolliseen työskentelyyn. Lastensuojelussa pyritään tukemaan perheitä ja suojelemaan lasta erilaisten kotiin vietävien vapaaehtoisten palveluiden avulla. Vain mikäli nämä palvelut eivät ole lapsen tilanteeseen sopivia, mahdollisia tai riittäviä, voi lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tulla mahdolliseksi. Lastensuojelun ennaltaehkäisevä, kuntouttava ja kotiin tehtävä työskentely ei ole länsimaissa itsestään selvyys, vaan se on erityisesti pohjoismaisille lastensuojelujärjestelmille tyypillinen lähestymistapa. Se, miten lasten suojeleminen järjestetään, vaihtelee maittain ja aikakausittain.

Eri maissa suhtaudutaan eri tavalla siihen, kuinka paljon julkisen vallan katsotaan sopivaksi puuttua perheiden elämään lastensuojelun keinoin. Valtiot voivat ottaa joko laajan tai kapea-alaisen vastuun lasten kasvatuksesta, koulutuksesta ja heidän oikeuksiensa ja turvallisuutensa suojaamisesta. Kapea-alaisen vastuun ottavat valtiot pyrkivät suojaamaan lasta kaltoinkohtelun uhalta ja tarjoamaan perustasoisia sosiaalipalveluita. Laajan vastuun ottavat valtiot puolestaan pyrkivät suojaamaan lasta myös esimerkiksi sosiaalisesta asemasta johtuvalta eriarvoisuudelta. (Gilbert, Parton

& Skivenes 2011, 6.) Näitä erilaisia tapoja suhtautua lasten suojelemiseen on tutkittu lastensuojelun tutkimuksessa esimerkiksi vertailemalla länsimaisia lastensuojelujärjestelmiä ja ryhmittelemällä niitä erilaisiin orientaatioihin, jotka kuvaavat järjestelmille tyypillisiä ominaisuuksia. Orientaatiojaottelun tarkastelu auttaa ymmärtämään, miten erilaiset yhteiskunnalliset tekijät, kuten sosiaalipoliittiset linjaukset, toimivat lastensuojelujärjestelmien taustalla ja vaikuttavat lasten suojelemiseen yhteiskunnassa (Gilbert 1997, 4–5).

Eurooppalaisia ja pohjoisamerikkalaisia lastensuojelujärjestelmiä vertailtaessa voidaan tehdä jaottelua *suojeluorientoituneisiin* (child protection orientation), *palveluorientoituneisiin* (family service orientation) ja *lapsikeskeisesti orientoituneisiin* (child-focused orientation) lastensuojelujärjestelmiin. Tyypillisesti järjestelmät jaotellaan kahteen ensimmäiseen orientaatioon ja lapsikeskeinen orientaatio on enemmän suuntaus, jota kohti sekä suojele- että palveluorientoituneet järjestelmät ovat menossa. Pohjoismaiset ja mannereurooppalaiset lastensuojelujärjestelmät luetaan perinteisesti palveluorientaatiota toteuttaviin ja angloamerikkalaiset järjestelmät puolestaan suojeleuorientaatioon perustuviksi. Pohjoismaisilla ja mannereurooppalaisilla järjestelmillä on eroavaisuuksia liittyen ilmoitusvelvollisuuteen, mutta en käsittele sitä tässä tarkemmin. (Gilbert 1997; Gilbert ym. 2011; Pösö 2016, 19.)

Gilbertin ja kumppaneiden (2011, 4) mukaan orientaatiojaottelu vastaa Esping-Andersenin (1990) hyvinvointivaltiomalleja, joissa angloamerikkalaiset valtiot luokitellaan liberaaleiksi, mannermaiset valtiot konservatiivisiksi ja pohjoismaiset valtiot sosiaalidemokraattisiksi. Se, kuinka paljon valtio ottaa vastuuta lasten suojelemisesta on yhteydessä siihen, miten sen poliittisissa linjauksissa ymmärretään vastuunjako yksityisen ja julkisen välillä. Edellä mainitut hyvinvointivaltiomallit eroavat toisistaan defamilisaation (*defamilialisation*) asteessa. Defamilisaatiolla tarkoitetaan sitä, että lapsiperheiden tuet ja perhe-etuusjärjestelmät vähentävät yksilön riippuvuutta sukulaisuussuhteista. Ilmiötä on mitattu vertailemalla valtioiden menoja perheiden sosiaaliseen tukemiseen. (Esping-Andersen 1990; ref. Gilbert ym. 2011, 4–14.)

Tutkimusten perusteella korkeimmat perheiden sosiaalisen tukemisen menot ovat sosiaalidemokraattisissa pohjoismaissa, joissa korostetaan lasten hyvinvointia ja sukupuolten tasa-arvoa. Julkisen hallinnon rooli näiden edistämisessä on merkittävä. Perhepolitiikka näissä maissa osoittaa verrattain suurinta defamilisaation astetta. Konservatiivisissa mannereurooppalaisissa maissa puolestaan korostetaan perinteisiä perhearvoja, eikä kannusteta naisten osallistumista työelämään. Näissä

maissa julkisen hallinnon kulutus perheiden sosiaaliseen tukemiseen on vähäisempää kuin sosiaalidemokraattisissa hyvinvointivaltioissa. Liberaaleissa hyvinvointivaltioissa kulutus perhe-etuuksiin on vähäisintä, mikä näkyy myös defamilisaation matalana asteena. Näiden kolmen hyvinvointivaltiomallin vertailun lisäksi on tehty erottelua vielä eteläeurooppalaiseen malliin, jossa kulutus perheiden sosiaaliseen tukemiseen on vielä vähäisempää kuin liberaaleissa valtiomalleissa. (Esping-Andersen 1990; ref. Gilbert ym. 2011, 4–14.)

Liberaaleissa angloamerikkalaisissa valtioissa lastensuojelu on siis suojeluorientoitunutta. *Suojeluorientoituneita* järjestelmiä kuvaa perinteisesti lastensuojelun toimien vastentahtoisuus, korkea kynnys palveluiden piiriin pääsyyn ja tarjottavien palveluiden vähäinen määrä (Pösö 2016, 19). Lastensuojelun tehtävänä on tässä järjestelmässä pääasiassa lasten suojeleminen ja pelastaminen haitallisilta kotioloilta. Työskentely perustuu selvittelevään ja tutkivaan otteeseen ja lastensuojelun tukena ja taustalla on vahvasti valtion oikeusjärjestelmä. Suojeluorientoituneessa lastensuojelussa julkisen vallan ja vanhempien yhteistyö perustuu enemmän vastakkainasetteluun kuin varsinaiseen tasavertaiseen kumppanuuteen. Kodin ulkopuoliset sijoitukset tapahtuvat suojeluorientoituneissa järjestelmissä usein viranomaisen aloitteesta ja vastentahtoisina toimenpiteinä. (Gilbert 1997, 232–233.) Esimerkiksi Yhdysvalloissa lasten kaltoinkohtelua ilmiönä tarkastellaan siitä näkökulmasta, että lapsesta huolta pitävä aikuinen kaltoinkohtelee lasta fyysisesti, seksuaalisesti tai emotionaalisesti. Vain vähän painoarvoa annetaan yhteiskunnallisten ja sosiaalisten tekijöiden, kuten köyhyyden ja asunnottomuuden vaikutuksiin lastensuojeluasiassa. Näkökulma lastensuojelussa on siis perhe- ja yksilökeskeinen, eikä yhteiskunnan rakenteiden vaikutusta lasten hyvinvointiin oteta juurikaan huomioon. (Lawrence-Karski 1997, 9, 31.)

Perusajatuksena suojeluorientoituneissa järjestelmissä on, että vanhemmat saavat kasvattaa lapsensa pääasiassa omien näkemystensä ja lähtökohtiensa mukaisesti. Lastensuojelu keskittyykin tutkimaan ja raportoimaan vakavimpia lasten kaltoinkohtelutapauksia. Perheille tarjotaan tukipalveluita vain harvoin ja se on nähty järjestelmien yhtenä merkittävänä puutteena. (Lawrence-Karski 1997, 28–31; Swift 1997, 38.) Palveluiden saatavuus on kuitenkin lisääntynyt viime vuosina ja pohjoisamerikkalaiset lastensuojelujärjestelmät ovat lähentyneet palveluorientaatiota ja lapsikeskeistä orientaatiota (Gilbert ym. 2011).

Pohjoismaille tyypillistä *palveluorientoitunutta* lastensuojelua puolestaan kuvaa yleensä lähtökohtainen pyrkimys auttaa ja tukea perheitä erilaisin tukimuodoin, näiden palveluiden saatavuus sekä matala kynnys tuen piiriin pääsemiseksi (Pösö 2016, 19). Palveluorientoituneissa järjestelmissä

perheiden lastensuojelulliset ongelmat nähdään enemmän perheen sisäisten konfliktien ja toimintahäiriöiden seurauksina. Näihin ongelmiin nähdään ratkaisuna tarjottavat palvelut ja julkinen apu. (Gilbert 1997, 232–233.) Palveluorientoituneissa järjestelmissä käytetäänkin suhteessa enemmän julkisia varoja perheiden sosiaaliseen tukemiseen kuin suojeluorientoituneiden järjestelmien maissa (Gilbert ym. 2011). Perheen tarpeita arvioidaan terapeuttisesta näkökulmasta ja tavoitteena on toimia yhteistyössä perheen ja lapsen kanssa. Kodin ulkopuoliset sijoitukset tapahtuvat palveluorientoituneissa järjestelmissä useimmiten suostumukseen perustuvina. (Gilbert 1997, 232–233.)

Lastensuojelujärjestelmät ovat kansainvälisesti saamassa yhä enemmän lapsikeskeisyyden piirteitä. Myös suomalainen palveluorientoitunut lastensuojelu pitää sisällään *lapsikeskeisen orientaation* elementtejä. Lapsen asettaminen keskiöön on myös osa laajempaa yhteiskunnan kehitysuuntaa. Esimerkiksi Suomen poliittisissa linjauksissa on ollut pyrkimystä luoda yhä lapsiystävällisempää yhteiskuntaa. Lapsikeskeisesti orientoituneessa lastensuojelussa keskitytään lapseen yksilönä ja pyritään tukemaan tämän kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. (Gilbert ym. 2011.) Lapsikeskeisyys näkyy kansainvälisesti lastensuojelussa myös sille muodostuneen keskeisen käsitteen *lapsen edun* kautta. Skivenesin (2017, 228) mukaan sosiaalityöntekijän työssä lapsen edun huomioon ottaminen tulisi olla ensisijaista ja se onkin yksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) ydinalueista. Käsite on laaja ja sen määrittely vaihtelee maittain, kulttuureittain, uskonnoittain sekä eri yksilöiden ja ryhmien välillä. On olemassa useita erilaisia ja rinnakkaisia tapoja kasvattaa lapsia ja määrittellä heidän etunsa. Lapsen oikeuksien sopimuksen on ratifioinut kaikki muut valtiot paitsi Yhdysvallat. (Emt.)

Pösön (1997) mukaan 1990-luvulla suomalaisen lastensuojelun sosiaalityö oli vielä perhekeskeistä, eikä silloin keskitytty yksilöihin perheen sisällä. Tuolloin kuitenkin todettiin, että lapsikeskeiselle työskentelylle on tarvetta sosiaalipalveluissa ja yhtenä tärkeänä lapsikeskeisyyden osatekijänä esiin nousi se, että lapsi saisi tärkeämmän roolin oman etunsa määrittelijänä (emt.). Bardin, Salmen ja Heinon (2001, 91) mukaan 1990-luvulla tehdyt tutkimukset ovat tuoneet esille lasten näkymätöntä roolia sosiaalityössä ja perhepalveluissa: lapset eivät tulleet riittävästi nähtyiksi ja kuulluiksi vaan aikuiset puhuivat heidän puolestaan. Lapsikeskeinen orientaatio lastensuojelujärjestelmissä nousi suuremmin esiin ja keskusteluihin 2010-luvulla. Perhepalveluiden painottamisesta siirryttiin yhä enemmän kohti lapsikeskeisiä palveluita (Pösö 2011, 113). Orientaatio suunnauksista huolimatta suomalainen lastensuojelu ei ole kuitenkaan yksiselitteisesti vain palveluiden

järjestäjä, vaan järjestelmän osana on myös pakon ja vallankäytön elementtejä (ks. Pösö, Pekkari-
nen, Helavirta & Laakso 2018, 269).

Lastensuojelun jaottelu palvelu-, suojelu- ja lapsikeskeiseen orientaatioon ei ole käytännössä mus-
tavalkoinen. Lastensuojelujärjestelmien erot ja yhtäläisyydet eivät ole selkeärajaisia ja järjestel-
mien vertailu pitää sisällään epävarmuuden elementtejä. (Gilbert ym. 2011; Pösö 2016, 16.) Orien-
taatiojaottelua hyödyntäen on tehty useita vertailevia tutkimuksia, joissa on selvitetty, onko valti-
oiden välillä löydettävissä orientaatioiden mukaisia eroavaisuuksia esimerkiksi siinä, miten van-
hempia ja lapsia osallistetaan lastensuojelussa sekä, miten sosiaalityöntekijät tekevät lastensuoje-
luasiaa koskevaa riskiarviota (ks. Berrick ym. 2015; Berrick ym. 2017a; Berrick ym. 2017b; Križ
& Skivenes 2017; Skivenes & Stenberg 2015; Skramstad & Skivenes 2017). Perehdyin näihin
tutkimuksiin kandidaatin tutkielmassani, joka käsitteli huostaanoton valmistelua palvelu- ja suo-
jeluorientoituneissa lastensuojelujärjestelmissä (Kulppi 2017). Kirjallisuuskatsaukseni perusteella
aihetta koskevissa tutkimuksissa oli vaihtelevasti löydettävissä oletusten mukaisia eroavaisuuksia
järjestelmien välillä.

Vaihtelevat orientaatioiden mukaiset eroavaisuudet tulivat ilmi esimerkiksi Križin ja Skivenesin
(2017) ja Berrickin ja kumppaneiden (2015) tutkimuksia vertailtaessa. Križin ja Skivenesin (2017,
20) tutkimuksessa todettiin, että norjalaisessa (palveluorientoituneessa) järjestelmässä lapsia osal-
listetaan enemmän kuin englantilaisessa ja yhdysvaltalaisessa (suojeleuorientoituneessa) järjestel-
mässä. Tähän vaikuttivat työntekijöiden osallistamiskäsitysten lisäksi esimerkiksi maiden erilaiset
resurssit ja puuttumisen kynnykset (emt.). Berrickin ja kumppaneiden (2015) tutkimuksessa puoles-
taan ei löydetty orientaatioiden mukaisia johdonmukaisuuksia siinä, miten työntekijät osallistavat
lapsia sijoitusta koskevassa päätöksenteossa. Nämä tulokset osaltaan tukevat ajatusta siitä, ettei
orientaatiojaottelu ole selkeää vaan lastensuojelun työskentelyyn vaikuttavat myös muut tekijät.

Valtiot eivät siis asetu tarkasti tiettyyn orientaatioon, vaan niiden järjestelmillä voi olla eri orien-
taatioiden piirteitä eri suhteissa. Suojeleuorientoituneet järjestelmät ovat saaneet yhä enemmän pal-
veluorientaation piirteitä, esimerkiksi niin, että ne pyrkivät enenevässä määrin tarjoamaan per-
heille ennaltaehkäiseviä palveluita. Myös palveluorientoituneet järjestelmät ovat lähentyneet suo-
jeluorientaatiota pyrkiessään vastaamaan kasvaneeseen huoleen lasten turvallisuudesta. Valtioiden
lastensuojelujärjestelmät saattavat myös muuttua pikaisestikin, kun ne yrittävät sopeutua laajem-
man yhteiskunnan toiveisiin, esimerkiksi paljon julkisuutta saavan lastensuojelutapauksen jälkeen.
(Gilbert ym. 2011; Pösö 2016, 16.)

Vaikka järjestelmien luokittelua on kritisoitu (ks. Gilbert ym. 2011), koen yllä esitetyn jaottelun hyödylliseksi hahmottamaan ja järjestämään muutoin ehkä vaikeasti haltuun otettavaa lastensuojelua. Kuten luvun alussa mainitsin, antaa jaottelu tietynlaisen kehyksen suomalaisen lastensuojelun ja sen kautta tarjottavien palveluiden ymmärtämiselle. Orientaatioita ja eri maiden lastensuojelujärjestelmiä vertailtaessa on myös mahdollista pohtia suomalaisen lastensuojelujärjestelmän toimivuutta ja sitä, miten muissa maissa todettuja hyviä käytäntöjä voidaan saattaa myös suomalaisen lastensuojelun sosiaalityön käyttöön. Tärkeää on myös ymmärtää edellä mainittu yhteiskunnallinen ja poliittinen konteksti, jonka vuoksi lastensuojelu voi saada uusia piirteitä ja muuttaa muotoaan lyhyelläkin aikavälillä. Huomionarvoista on, että vaikka lastensuojelun organisointi pinnatasolta muuttuisikin, ovat orientaatiot yhteydessä hyvinvointivaltiomalleihin (Gilbert ym. 2011). Nämä mallit ovat luonteeltaan pysyvämpiä ja ohjaavat väistämättä yhteiskunnallisesti järjestettävien palveluiden kattavuutta ja toimintamalleja myös lastensuojelua koskevasta organisoinnista riippumatta.

2.2 Lastensuojelun avohuollon työskentely, palvelut ja tukitoimet

Lastensuojelun tehtävänä on tukea vanhempia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa, ja palveluorientoituneelle järjestelmälle tyypillisesti tämä tapahtuu järjestämällä perheelle sen tarvitsemia palveluita. Lastensuojelun palvelut eivät ole suoraan käytettävissä kaikille suomalaisille lapsiperheille, vaan palveluiden järjestäminen on yhteydessä lastensuojelun asiakkuuden kriteereihin. Lastensuojelun asiakkuuteen lapsi tulee, kun lastensuojeluasia on tullut vireille ja on todettu, että lastensuojelun asiakkuudelle on tarvetta (LSL 417/2007, 26 §). Asiakkuuden kriteerinä on, että lapsi itse omalla käyttäytymisellään tai lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, ja että lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluita ja tukitoimia. Asiakkuus voi alkaa myös, mikäli lapsen asiassa ryhdytään kiireellisiin turvaamistoimiin. (LSL 417/2007, 27 §.)

Lastensuojelun avohuollon työskentely ja palveluiden järjestäminen on kunnan vastuulla ja palveluita tulee järjestää asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Perheillä on vaihtelevia tarpeita, minkä vuoksi kuntien vastuulla on varautua palveluiden laaja-alaiseen tarjontaan. Kuitenkin se vaihtelee, miten kunnat pystyvät vastaamaan lapsiperheiden palveluiden tarpeeseen. Tämän vuoksi lapset ovatkin Suomessa eriarvoisessa asemassa sen perusteella, missä kunnassa he asuvat. (Heino 2008; Heino 2014; Heino ym. 2016, 25.) Heinon (2007, 13) mukaan palveluiden tarjonta kunnissa saattaa

myös muuttua: käyttöön voi tulla uusia palveluita ja palvelut saattavat eriytyä ja kehittyä. On myös mahdollista, että palveluita supistetaan esimerkiksi yhteiskunnan taloudellisen taantuman aikana: 1990-luvun lamassa esimerkiksi sosiaalisen lomatoiminnan tarjontaa supistettiin (Heino 2007, 13; Bardy, Salmi & Heino 2001, 90). 2000-luvun alussa tilastot osoittivat, että lastensuojelun asiakkaiden määrä oli noussut, mutta vastaavasti sosiaalipalveluiden saajien määrä väheni. Samaan aikaan kun lastensuojelun asiakasmäärät olivat kovassa nousussa, esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelun piirissä olevien perheiden määrä oli merkittävästi laskenut. (Bardy, Salmi & Heino 2001, 90–91; Heino 2008, 10–11.) Bardyn, Salmen ja Heinon (2001, 90) mukaan lastensuojelun avohuolto olikin 2000-luvun alussa pitkälti henkilökohtaiseen tukeen ja vuorovaikutussuhteeseen perustuvan sosiaalityön varassa. Heino (2008, 10–11) mukaan 2010-luvulle tultaessa varsinainen lastensuojelun kautta järjestettävä tuki vaikutti siirtyneen sosiaalityön varasta perhetyön varaan.

Varsinaisten lastensuojelun kautta järjestettävien palveluiden lisäksi lastensuojelun avohuolto tukeutuu monessa kunnassa monialaiseen yhteistyöhön palveluiden järjestämisen suhteen. Suomalaisessa yhteiskunnassa on laaja-alaisesti erilaisia tukimuotoja ja palveluita, jotka ovat kaikille perheille saatavilla. Tällaisia ovat esimerkiksi koulussa, nuorisotyössä, päivähoitossa, neuvoloissa ja muissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoissa annettava tuki. Lapsen ollessa lastensuojelun asiakkaana, voidaan näitä tukimuotoja järjestää osana avohuoltoa. (Heino 2008; Heino 2014; Heino ym. 2016, 25; LSL 417/2007, 3a§.) Heinon (2008, 19) mukaan eri hallinnonaloihin kuuluvat palvelut toimivat usein yhdessä ja rinnakkain lastensuojeluasiakkuuden kanssa. Lapsella saattaa olla esimerkiksi psykiatrinen hoitokontakti, ennen, aikana ja jälkeen lastensuojelun asiakkuuden. Erilaisia lastensuojelun palveluita hankitaan yhä useammin myös ostopalveluna. (Heino 2008; Heino 2014; Heino ym. 2016, 25.)

Perhetyön ja sosiaalityön lisäksi lastensuojelulaissa on määritelty myös tarkemmin erilaisia avohuollon työskentelyn tukimuotoja, joista osa on saatavilla myös sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina. Lastensuojelulaissa mainittuja palveluita ovat toimeentulon ja asumisen turvaaminen, kotipalvelu, vertaisryhmätoiminta, tukihenkilö, tukiperhe ja lasten päivähoito. Lisäksi mainitaan tukitoimina tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä ja muiden tarpeiden tyydyttämisessä. Tukitoimiin kuuluvat myös lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus sekä muut lasta ja perhettä tukevat palvelut. (LSL 417/2007, 36 §.) Näiden palveluiden

lisäksi lapsi voidaan myös sijoittaa lyhytaikaisesti avohuollon tukitoimena. Käsittelen lapsen sijoituksen muotoja lyhyesti luvussa 2.3. Edellä mainittu lista lastensuojelussa tarjottavista tukitoimista, joista asiakas voi siis myös kieltäytyä, ei ole tyhjentävä, vaan myös muunlaisia palveluita voidaan järjestää. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan käyttää jokaisen perheen kohdalla kaikkia avohuollon tukitoimia, vaan vain niitä, jotka on arvioitu välttämättömiksi lapsen terveyden tai kehityksen kannalta. (Araneva 2016, 258.)

Lastensuojelun asiakkuuden alettua tarvittaviin tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä. Tukitoimien tarvetta arvioi lapselle nimetty lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä laatii lapselle asiakassuunnitelman, jonka perusteella tukitoimia lähdetään järjestämään. Tukitoimien ja palveluiden avulla pyritään edistämään ja tukemaan lapsen suotuisaa kehitystä ja vahvistamaan vanhempien kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia. (LSL 417/2007, 3 §, 34 §.) Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on siis paljon harkintavaltaa siinä, minkälaista tukea lapselle ja perheelle tarjotaan ja mitä tukea järjestetään. Perheillä ei välttämättä ole itsellään tietoa erilaisista mahdollisista tukimuodoista, jotta he osaisivat pyytää itselleen tarpeelliseksi kokemaansa apua. Sosiaalityöntekijälle jääkin vastuu kertoa ja ehdottaa sellaisia palveluita, joista perhe voisi hyötyä.

Tukitoimien järjestäminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja niitä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan lapsen ja vanhempien kanssa yhdessä (LSL 417/2007, 34 §). Tukitoimien vapaaehtoisuus mahdollistaa myös sen, että lapsi tai perhe voi kieltäytyä tarjottavasta tukitoimesta tai esimerkiksi osallistua palvelun toteuttamiseen vain näennäisesti, esimerkiksi niin, että peruu sovittuja tukitaapauksia. Perhe voidaan avohuollon tukitoimien vapaaehtoisuudesta huolimatta kuitenkin velvoittaa esimerkiksi perhetyöhön tai perhekuntoutukseen, sillä työskentelyllä pyritään usein ehkäisemään lapsen kodin ulkopuolelle sijoittaminen (Araneva 2016, 261–263; Myllärniemi 2007, 10). Velvoittamisesta huolimatta ei perheitä voida luonnollisestikaan pakottaa työskentelyyn, johon he kieltäytyvät osallistumasta, ja vastentahtoisesti palvelua ei voida järjestää. Lastensuojelussa voidaan myös aloittaa tukitoimia tilanteessa, jossa ei olla varmoja, onko tuki riittävää. Tällöin palvelun tarkoituksena voi esimerkiksi olla arvioida perheen tilannetta ja sijoituksen tarvetta. (Myllärniemi 2007, 9–10.)

Avohuollon asiakkuudessa olevien lasten kohdalla yleisimmin tarjottuja ja käytettyjä avohuollon tukitoimia ovat tutkimusten mukaan perhetyö ja taloudellinen tuki esimerkiksi harrastukseen. Perhetyö on perheille annettavaa ohjausta, neuvontaa, kuntoutusta sekä tukea arkeen. Lisäksi perheitä

tuetaan usein tukiperheen, päivähoidon ja koulun kautta annetun tuen avulla. (Heino 2007; Huuskonen & Korpinen 2009, 22; Myllärniemi 2007; Pekkarinen 2016.) Palveluiden käyttö vaihtelee asiakasryhmittäin ja lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen tulevien lasten asiakkuuspolut eroavat toisistaan. Osa lapsista jatkaa avohuollon asiakkuudessa pidempään, osalla asiakkuus päättyy tarpeettomana tai sen vuoksi, että asiakas tulee täysi-ikäiseksi tai muuttaa paikkakunnalta. Osa lapsista otetaan huostaan, jolloin asiakkuus siirtyy avohuollosta sijaishuoltoon. Perheille tarjottavien tukimuotojen ja palveluiden määrät ja laadut vaihtelevat näissä asiakkuuspolun ryhmissä. (Huuskonen & Korpinen 2009; Huuskonen, Korpinen, Pösö, Ritala-Koskinen & Vakkari 2010.)

Huuskosen ja Korpinen (2009, 1–2, 22) tutkimuksessa yleisimpänä avohuollon tukimuotona lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevilla lapsilla oli perhetyö, jota sai liki puolet asiakkaista. Sen lisäksi paljon käytettyjä palveluita olivat taloudellinen tuki harrastuksiin tai muihin henkilökohtaisiin tarpeisiin, jota sai kolmannes lapsista, sekä muu taloudellinen tuki, jota sai neljännes lapsista. Tämän lisäksi tukiperhe oli neljänneksellä ja päivähoidon kautta annettavaa tukea viidenneksellä lapsista. Huostaanotetuilla lapsilla puolestaan oli avohuollon aikaisina palveluina useimmiten kiireellinen sijoitus, perhetyö ja taloudellinen tuki. (Huuskonen & Korpinen 2009, 2, 29.) Huuskosen ja kumppaneiden (2010) tutkimuksessa todettiin, että huostaanotetut lapset ovat saaneet eniten palveluita avohuollossa verrattuna niihin lapsiin, jotka jatkavat avohuollossa tai ovat poistuneet lastensuojelun piiristä. Huostaanotetuilla lapsilla palveluita oli käytössä keskimäärin 4,3 kun avohuollossa jatkavilla palveluita oli 2,9 ja lastensuojelusta poistuneilla 1,9. (Huuskonen ym. 2010.)

Vertailukohtana Suomessa tarjottaville avohuollon tukitoimille voidaan tarkastella suojeluorientoituneessa Yhdysvalloissa useimmiten tarjottuja palveluita, joita ovat palveluohjaus, terapiapalvelut sekä mielenterveys- ja päihdepalvelut (DePanfilis & Zuravin 2002). Eroavaisuutena on esimerkiksi se, että taloudellinen tuki näyttäytyy Suomessa tärkeänä tukena, mutta suojeluorientoituneessa järjestelmässä ei. Tämä voi viitata siihen, että palveluorientaatiossa huomioidaan paremmin yhteiskunnallisen ja sosioekonomisen aseman merkitys lastensuojelussa, siinä missä suojeluorientaatiossa keskitytään enemmän yksilön ominaisuuksiin. Suomalaisissa palveluissa on nähtävissä myös lapsikeskeisyys, sillä tukimuotoina näkyvät lapselle suunnattujen palveluiden käyttö, kuten harrastuksen tukeminen sekä koulun, päivähoidon ja tukiperheen kautta tukeminen. Suojeluorientoituneessa järjestelmässä lastensuojelun puuttumisen syyksi nähdään useimmiten vanhemman toiminta, joten heille tarjotut palvelut näyttävät tukevan tätä tarkastelutapaa. Huomionarvoista palveluita vertailtaessa on se, että suojeluorientoituneissa järjestelmissä suojelun kohteena ovat

useimmiten pienet lapset ja nuorison epäsosiaalinen käytös on useimmiten rikosoikeudellisen järjestelmän ja vankeinhoidon piirissä (Gilbert ym. 2011; Lamponen 2016, 99). Palveluorientoituneissa järjestelmissä sijoitukset, ja näin ollen palveluiden tarve, kohdistuvat usein nuorisoiikäisiin lapsiin (Gilbert ym. 2011; Lamponen 2016, 99). Lastensuojelun asiakasryhmät ja ongelmien tarkastelutavat näyttävät vaikuttavan siihen, millaisia palveluita lastensuojelujärjestelmän piirissä on tarjolla.

Kuten edellä olevasta tukitoimien esittelystä voidaan todeta, ei ole täysin selkeää, mitkä palvelut lasketaan juuri avohuollon tukitoimiksi ja mitkä palvelut ovat muita yhteiskunnan tarjoamia palveluita. Tämän lisäksi lastensuojelulla ei ole aina välttämättä tietoa, mitä palveluita asiakasperheet käyttävät lastensuojelun ulkopuolella ja aina ei ole tarkoituksenmukaista, että lastensuojelu toimii yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, vaikka sitä usein painotetaankin tärkeänä osa-alueena. Lastensuojelun toiminnan tulisi olla mahdollisimman hienovaraista ja perhe saattaakin toivoa leimaantumisen pelossa, ettei esimerkiksi kouluun olla yhteydessä, mikäli se ei ole välttämätöntä. Tällaisia toiveita tulee lastensuojelussa myös mahdollisuuksien rajoissa kuunnella ja toimia niiden mukaisesti.

Tässä alaluvussa on kuvattu yleisellä tasolla lastensuojelun avohuollon palveluita. Lastensuojelun avohuoltoa ja työskentelyssä tarjottavia palveluita on tutkittu viime vuosina esimerkiksi lastensuojelun uusien asiakkaiden ja asiakkuuden alkutaipaleen (Heino 2007; Huuskonen & Korpinen 2009; Huuskonen ym. 2010) sekä avohuollon ja perhetyön (Heino 2008; Myllärniemi 2007) näkökulmista. Avohuoltoa on käsitelty myös useissa muissa lastensuojelua koskevissa tutkimuksissa ja tutkimushankkeissa (esim. Heino 2014; Heino 2016). Tämän tutkielman tiedonintressissä on perehtyä etenkin näistä avohuollon palveluista kieltäytymiseen, jota on myös osassa edellisistä tutkimuksista sivuttu. Varsinaista avohuollon palveluista kieltäytymistä on tietojeni mukaan tutkittu vain vähän. Esimerkiksi Heinon (2007, 51–52) tutkimuksessa oli tutkittu palveluiden käyttöä lastensuojelun asiakkuuden alkaessa ja ennen asiakkuuden alkamista. Tutkimuksen kyselylomakkeella kysyttiin myös palveluista kieltäytymistä. Kuitenkin kyselylomakkeen muotoiluissa tapahtuneen virheen takia vastauksia näihin kysymyksiin ei tarkemmin voitu analysoida. (Emt.). Palveluista kieltäytymistä käsitellään kuitenkin esimerkiksi Pekkarisen (2016) artikkelissa, jota tarkastelen lähemmin kappaleessa 3.2.

2.3 *Lapsen sijaishuoltoon sijoittaminen ja siihen liittyvät tekijät*

Tarkastelen seuraavaksi lapsen sijaishuoltoon sijoittamisen muotoja ja siihen liittyviä tekijöitä. Sijaishuoltoon sijoittamiseen liittyvät asiat ovat relevantteja tässä tutkielmassa, koska tutkimusongelmani yksi osa-alue on palveluista kieltäytymisen vaikutukset lapsen sijoittamiseen. Lisäksi sijoitusmuodoista avohuollon sijoitus sekä kiireellinen sijoitus lasketaan tutkimuksissa usein lastensuojelun palveluksi, kuten myös tämän tutkielman aineistossa. Sijoittamismuotojen hahmottaminen on tämän tutkielman osalta olennaista myös sen vuoksi, että aineiston lapset ovat kaikki sijoitustilanteessa: heidät on sijoitettu avohuollon sijoituksen tai kiireellisen sijoituksen päätöksellä tai heidät on otettu huostaan. Lapset on myös jaoteltu sen mukaan, onko heidän osaltaan nähtävillä työskentelyn suunta pitkäaikaiseen sijoitukseen vai takaisin kotiin.

Aranevan (2016, 258–259) mukaan, vaikka avohuollon tukitoimet ovat lastensuojelun työskentelyssä ensisijaisia, ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ylläpitää avohuollon tukitoimilla lapselle tosiasiallisesti vain siedettäviä tai kohtuullisia kotioloja. Hänen mukaansa avohuollon tukitoimien on aina tähdättävä muutokseen lapsen kasvuolosuhteissa tai käytöksessä ja muutoksen tulisi tapahtua kohtuullisessa ajassa, jotta lapsen hyvinvointi voidaan turvata ja jotta lapsen etu toteutuisi. Mikäli muutokseen ei päästä, tulisi hänen mukaansa lapsi sijoittaa. (Emt.) Asia ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteinen. Esimerkiksi Myllärniemen (2007, 10) mukaan lastensuojelun perhetyön työskentely voi olla luonteeltaan myös kannattelevaa ja ylläpitävää. Hänen mukaansa perhetyö voi toimia perheen tukena myös esimerkiksi sijoitus- tai huostaanottotilanteessa. Aerin (2013, 87) mukaan lapsen terveyden ja kehityksen vakavan vaarantumisen automaattisena seurauksena ei ole se, että lapsi tulisi ottaa huostaan, vaan on aina arvioitava, ovatko ennemmin avohuollon tukitoimet lapsen edun mukaisia. Mikäli kuitenkaan avohuollon tuki ei ole sopivaa, riittävää tai mahdollista ja lapsi tulee turvata, voi kyseeseen tulla lapsen hoidon järjestäminen muualla kuin omassa kodissa.

On olemassa erilaisia tapoja järjestää lapsen huolenpito ja kasvatus sellaisissa tilanteissa, joissa lapsi ei voi asua vanhempiensa luona. Lapsen huolenpito voidaan pyrkiä järjestämään perheen sisällä esimerkiksi sukulaisjärjestelyiden avulla. Joissain tapauksissa lapsi voidaan antaa adoptioon, joka on tietyissä maissa myös huostaanoton ohella käytettävä ratkaisu. Lastensuojelun on mahdollista järjestää lapsen hoiva ja huolenpito sijoittamalla lapsi kodin ulkopuolelle. Harkintavalta sijoituksen kriteereiden täyttymiselle on annettu lastensuojelun sosiaalityöntekijöille ja sijoit-

tukseen tai huostaanoton valmisteluun ryhdytään heidän aloitteestaan. (Pösö 2016, 6, 10–12.) Suomessa on käytössä kolme sijoitusmuotoa: avohuollon sijoitus, kiireellinen sijoitus ja huostaanotto (Lamponen 2016, 98).

Avohuollon sijoitus perustuu, joitain poikkeuksia lukuun ottamatta, lapsen ja vanhempien suostumukseen ja se on varsinaisesti lyhytkestoinen avohuollon tukitoimi. Sijoitus voidaan järjestää lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, kuntouttamiseksi tai huolenpidon järjestämiseksi esimerkiksi vanhemman sairauden aikana. Avohuollon sijoitus on mahdollinen, mikäli se on arvioitu riittäväksi tukimuodoksi ja se on lapsen edun mukaista. (LSL 417/2007, 37 §, 37a §.) Sijoituksen aikana ei voida käyttää lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä (Lamponen 2016, 98), mikä vaikuttaa yhtenä tekijänä siihen, onko avohuollon sijoitus lapselle riittävä tuki. Mikäli lapsen elämää on tarvetta sijoituksen aikana rajoittaa rajoitustoimenpitein, on se mahdollista vain kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton aikana (ks. LSL 417/2007). Avohuollon sijoitus on tarkoitettu ensisijaisesti tapahtuvaksi yhdessä lapsen vanhemman kanssa, mutta lapsi voidaan sijoittaa myös yksin, mikäli se ei ole mahdollista yhdessä vanhemman kanssa. Sijoituspaikkana voi olla perhehoito tai laitoshoido. Sijoitus perustuu asiakassuunnitelmaan, mutta se voidaan joissain tapauksissa järjestää myös kiireellisenä ilman asiakassuunnitelmaa. (LSL 417/2007, 37 §, 37b §.)

Kiireellinen sijoitus on lyhytaikainen ja kiireellinen interventio, joka voidaan tehdä tilanteessa, jossa lapsi on välittömässä ja vakavassa vaarassa joko kasvuolosuhteiden tai lapsen oman käytöksen vuoksi. Sen oikeusvaikutukset ovat lähellä huostaanottoa, mutta sen kynnys on huostaanoton kynnystä korkeampi. Lain mukaan kiireelliseen sijoitukseen ei voida ryhtyä, mikäli huostaanoton kriteerit eivät täytyisi. Huostaanoton kriteereiden täyttymisen lisäksi lapsen tulee olla sijoitushetkellä välittömässä vaarassa. Kiireellisestä sijoituksesta tehty päätös ei kuitenkaan pätevästi ratkaise sitä, voidaanko lapsi ottaa huostaan vai ei. Kiireellinen sijoitus voi kuitenkin joissain tapauksissa toimia huostaanottoa edeltävänä toimenpiteenä. Sen kesto on enintään 30 päivää ja sitä voidaan laissa määritellyissä tapauksissa jatkaa toisella 30 päivällä. Mikäli lapsen huostaanottoa haetaan hallinto-oikeudelta näiden aikarajojen sisällä, jatkuu kiireellinen sijoitus, kunnes hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus antaa asiassa päätöksen. (Aer 2013, 78; LSL 417/2007, 38 §, 38a §, 39 §, 40 §; Huhtanen 2016, 26; Lamponen 2016, 98.) Kiireellisen sijoituksen kriteerien täytyessä sijoitus tehdään joka tapauksessa asianosaisten mielipiteistä huolimatta. Siihen ei siis tarvita asianosaisten suostumusta, vaikka sellainen voi käytännössä ollakin. (Lamponen 2016, 101.)

Huostaanotto mahdollistaa lapsen pidempiaikaisen sijoituksen kuin edellä mainitut. Huostaanoton, kuten muidenkin sijoitusmuotojen, kriteerit määritellään lastensuojelulaissa. Lastensuojelulla on velvollisuus ottaa lapsi huostaan ja järjestää tälle sijaishuolto, mikäli puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai mikäli lapsi omalla käytöksellään vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään esimerkiksi käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla vastaavalla käyttäytymisellään. (LSL 417/2007, 40 §.) Huostaanoton kriteereissä on siis jaottelua lapsen kasvuolosuhteisiin ja lapsesta itsestään johtuviin syihin. Huostaanottoa koskevassa pykälässä on mainittujen kriteerien lisäksi vielä kaksi lisäehtoa: sijaishuollon on oltava lapsen edun mukaista ja on oltava todettu, että avohuollon tukitoimet eivät olisi sopivia, mahdollisia tai riittäviä lapsen huolenpidon turvaamiseksi (emt.). Huostaanoton edellytykset ja kriteerit ovat laissa määritelty väljin ilmauksin, jotka jättävät varaa tapauskohtaiseen harkintaan (Huhtanen 2016, 28–34). Huostaanoton tarpeen arvioimisen, sitä koskevan valmistelun ja päätöksenteon lisäksi päätettäväksi ja arvioitavaksi tulee myös lapselle parhaiten soveltuva sijaishuoltopaikka. Ensisijaisesti sijaishuolto tulisi järjestää perhehoidossa. Kuitenkin lasten tarpeet ja valittavina olevat sijaishuoltopaikat vaihtelevat. (Pösö 2016, 14.)

Huostaanoton voidaan ajatella olevan sosiaaioikeudellinen interventio, jolla rajoitetaan lapsen ja perheen perus- ja ihmisoikeuksia, kuten oikeutta yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Huostaanoton avulla kuitenkin toisaalta myös suojataan lapsen perus- ja ihmisoikeuksia, kuten oikeutta välttämättömään huolenpitoon. Huostaanoton valmistelussa joudutaankin punnitsemaan eri oikeuksia ja löytämään tasapaino niiden välillä. (Huhtanen 2016, 26–28.) Huostaanotot ovat käytännössä suurelta osin suostumukseen perustuvia. Huostaanotto voi kuitenkin olla myös vastentahtoinen, mikäli vanhemmat tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa sitä. Molemmilla huostaanoton muodoilla on samanlainen oikeusvaikutus, mutta päätöksentekijä on eri. Suostumukseen perustuvasta huostaanotosta päätöksen tekee kunnan sosiaalihuollon johtava viranhaltija ja tahdonvastaisessa huostaanotossa päätöksen tekee hallinto-oikeus sosiaalihuollon hakemuksen perusteella. Hakemus voidaan hallinto-oikeudessa myös hylätä, mutta näin tapahtuu vain harvoin. (Emt., 26–34.)

Vaikka jaottelu suostumukseen perustuvaan ja tahdonvastaiseen huostaanottoon on lainsäädännössä ja institutionaalisissa käytännöissä suhteellisen selkeä, se ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteinen lastensuojelun käytännön työssä. Pösö, Pekkarinen, Helavirta ja Laakso (2018) ovat artik-

kelissaan todenneet, että dikotomisen jaottelun sijaan tulisi tunnistaa suostumuksellisuuden eri tasoja. Voidaan sanoa, että sekä suostumus että vastustus voivat olla heikkoa tai voimakasta. Perheenjäsenet eivät esimerkiksi välttämättä ole varmoja huostaanoton tarpeesta, mutta eivät kuitenkaan virallisesti vastusta sitä. (Emt.) Toisaalta on mahdollista, että vanhemmat vastustavat sijoitusta periaatteesta tai osoittaakseen olevansa lapsensa puolella, vaikka kokisivatkin huostaanoton ainoaksi toimivaksi vaihtoehdoksi.

Suomessa huostaanotto voidaan tehdä vain toistaiseksi eikä pysyvä huostaanotto ole vaihtoehto. Huostaanoton tavoitteena on aina perheen jälleenyhdistäminen, mutta tosiasiallisesti huostaanotot voivat kuitenkin kestää pitkiäkin aikoja. Usko vanhempien tilanteen muuttumiseen paremmaksi on suomalaisen lastensuojelun ydintä. Sen kustannuksella kuitenkin lapsen oikeus pysyvyyteen jää toissijaiseksi. Pysyvyyden korostaminen lapsen etuna ja oikeutena ei ole saanut juurikaan sijaa suomalaisessa keskustelussa, vaikka kansainvälisesti siihen kiinnitetään huomiota. (Pösö 2016, 14–19.)

Sijoituksen syyt ja taustatekijät perustuvat usein pienten lasten kohdalla vanhempien elämään liittyvään problematiikkaan. Kodin olosuhteisiin vaikuttavina tekijöinä voivat olla esimerkiksi vanhempien uupumus, mielenterveysongelmat, päihdeongelmat, fyysiset sairaudet, elämänhallinnan vaikeudet ja kasvatusongelmat. Nuorisoikäisten lasten kohdalla sijoituksen perusteena korostuu usein lapsen oma ongelmallinen käytös ja päihteiden käyttö. Lapsen omaan käytökseen liittyviä taustatekijöitä näiden lisäksi ovat esimerkiksi koulunkäyntivaikeudet, väkivaltaisuus ja sääntöjen uhmaaminen. (Lamponen 2016, 99; Pekkarinen 2016, 85.) Lastensuojelun toiminta ei pääsääntöisesti perustu yksittäiselle asialle annettavaan painoarvoon, vaan ongelmia tulkitaan suhteessa perheen kokonaistilanteeseen ja ongelmia tasapainottaviin tekijöihin (Pösö 2010, 329). Esimerkiksi huostaanoton taustalla on usein sekä vanhempien vaikeuksista että lapsen omasta käytöksestä johtuvia tekijöitä (Pekkarinen 2016, 95). Kun tarkastellaan lasten ikää lastensuojelussa, on todettu, että erityinen huoli ja sen mukaiset toimenpiteet kohdistuvat etenkin vauvoihin ja pieniin lapsiin sekä toisaalta murrosikäisiin (Bardy, Salmi & Heino 2001, 91).

On tärkeä huomata, että huostaanoton syyt eivät ole aina yksiselitteisesti perheistä ja lapsista johtuvia, vaan myös yhteiskunnalliset ja kuntatason tekijät voivat olla osin taustatekijöinä. Sosiaalityöntekijät eivät välttämättä voi hankkia asiakkaille tarpeelliseksi arvioimiaan palveluita sijoituksen ehkäisemiseksi, koska kunnan taloudelliset linjaukset eivät anna sille myötä. Myös kunnan

peruspalveluiden riittämättömyys saattaa johtaa perheen tilanteen kriisiytymiseen ja lapsen sijoitukseen. (Heino & Pursi 2017.) Baryn, Salmen ja Heinon (2001, 90) mukaan sosiaalityöntekijöillä ei ole aina riittäviä mahdollisuuksia tarjota tarvittavia palveluita oikea-aikaisesti. Näkemykseni mukaan myös suuri työntekijöiden vaihtuvuus ja lastensuojelutyön kuormittavuuden vaikutukset työntekijöiden jaksamiseen ja työkykyyn voivat olla sellaisia institutionaalisia tekijöitä, jotka heikentävät lastensuojelun laatua ja voivat vaikuttaa perheiden tilanteisiin.

Tässä aluvuossa olen käsitellyt lapsen lyhytaikaisen sijoittamisen muotoja sekä huostaanottoa. Huostaanottoa on viime vuosina tutkittu useasta eri näkökulmasta. Yksi merkittävä huostaanottoa koskeva artikkelikokoelma on Enroosin, Heinon ja Pösön (2016) toimittama teos *Huostaanotto: lastensuojelun vaativin tehtävä*. Teoksessa huostaanottoa ja lastensuojelua laajemminkin tutkitaan useasta eri perspektiivistä: sitä tarkastellaan päätöksenä (Huhtanen 2016; Kuokka & Pösö 2016; Heino 2016; Pekkarinen 2016; Lamponen 2016; Julin 2016) sekä interventiona (Laakso 2016; Helavirta 2016; Enroos 2016; Vierula 2016; Aarnio 2016). Päätöksenä huostaanottoa voidaan tarkastella juridis-hallinnollisena päätöksenä, päätöksentekoprosessina ja huostassaolemisen prosessina. Interventiona tarkasteltaessa huostaanottoa voidaan tutkia psykossosiaalisena interventiona perheen elämään sijaishuollon kautta. Näiden lisäksi huostaanoton tutkimuksen näkökulmiksi voidaan mainita kulttuurinen, institutionaalinen, ammatillinen ja kokemuksellinen näkökulma. (Pösö 2016.) Menetelmien puolesta huostaanoton tutkimuksia on tehty kvalitatiivisesti (esim. Pekkarinen 2016; Laakso 2016; Huhtanen 2016), yhdistetty kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia menetelmiä (esim. Kuokka & Pösö 2016) sekä tehty kvantitatiivista tutkimusta (esim. Heino ym. 2016). Edellä mainittujen tutkimusten ohella on myös useita muita huostaanoton tutkimuksia, joita en tässä tarkemmin avaa. Oman tiedonhankintani perusteella huostaanoton tutkimus vaikuttaa perustuvan pitkälti kokemukselliseen ja institutionaaliseen näkökulmaan ja usein tutkimusta tehdään kvalitatiivisin menetelmin.

3 LASTENSUOJELUN PALVELUISTA KIELTÄYTYMINEN

”Avohuollosta kieltäytymiseen liittyy kyvyttömyyttä tunnistaa ongelmia, tarvetta salailla niitä sekä haluttomuutta luopua omasta elämäntavasta.” (Pekkarinen 2016, 91.)

Tässä luvussa perehdyn tarkemmin lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymiseen. Luvun tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään laajemmin, mistä puhutaan, kun puhutaan palveluista kieltäytymisestä, mikä on palveluista kieltäytymisen konteksti sekä käsitellä tarkemmin vielä juuri lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymisen taustatekijöitä. Pyrin rakentamaan perustan, jonka varassa voi ymmärtää ja tarkastella tutkielman tutkimusasetelmaa ja -kysymyksiä. Yritän hahmottaa aihealuetta pohtimalla, mikä on palveluista kieltäytymisen perusasetelma ja minkälaisia tekijöitä siihen liittyy. Aluksi haluan pohtia sosiaalityöntekijän ja asiakkaan vuorovaikutussuhdetta ja sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta palveluista kieltäytymisen yhtenä kriittisenä tekijänä.

3.1 *Palveluista kieltäytymisen kriittisenä tekijänä asiakas-työntekijä-suhde*

Sosiaalityön käytäntö perustuu pitkälti vuorovaikutussuhteisiin asiakkaan ja työntekijän välillä sekä erilaisissa verkostoissa (Juhila 2004, 177). Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisen suhteen voidaan ajatella olevan institutionaalinen, yhteiskunnallinen, ammatillinen ja vuorovaikutuksessa rakentuva. Se, että sosiaalityöntekijä on instituution edustaja, tekee vuorovaikutustilanteesta aina jollain tavalla epäsymmetrisen. Sosiaalityöntekijällä on työssään aina jokin yhteiskunnallinen tehtävä ja hän toimii tietyn instituution toimintatapojen ja käytäntöjen mukaisesti. Sosiaalityöntekijä edustaa aina myös omaa ammattiryhmäänsä. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen suhde rakentuu kuitenkin myös varsinaisessa vuorovaikutussuhteessa. (Jokinen 2016.)

Juhilan (2006) mukaan asiakas-työntekijä-suhdetta ja siihen liittyviä rooleja ja kohtaamisen tapoja voidaan luonnehtia neljän eri kategorian avulla. Suhde voi olla luonteeltaan liittämisen- ja kontrollisuhde, kumppanuussuhde, huolenpitosuhde tai kaikkien edellä mainittujen elementtejä sisällään pitävä vuorovaikutuksessa rakentuva suhde (emt.). Kuten luvussa 2.1. on kerrottu, palveluorientoituneissa järjestelmissä tyypillinen ideaalitalanne on kumppanuussuhde asiakkaan kanssa, siinä missä suojeleuorientoituneissa järjestelmissä työskentely perustuu enemmän vastakkainasetteluun. Asia ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteinen, vaan myös palveluorientoituneissa järjestelmissä on

läsnä tiettyä kontrollia ja vastakkainasettelua. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan suhde on usein asiakkaan kannalta ei-vapaaehtoinen, jolloin asiakkaan voi olla vaikea suhtautua työntekijään tasa-veroisenä kumppanina (Chapman, Gibbons, Barth & McCraen 2003).

Liittämis- ja kontrollisuhteelle on tyypillistä, että sosiaalityöntekijän roolina on pyrkiä liittämään asiakas osaksi yhteiskunnan valtakulttuuria. Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus on tässä suhteessa vertikaalista: sosiaalityöntekijä on tietäjä, ja asiakas on tietämisen ja työskentelyn kohteena. Vertikaalisessa asiantuntijuudessa sosiaalityöntekijällä on asiantuntijuuteen perustuvaa tietoa, jota asiakkaalla ei ole ja työskentelyssä on läsnä sosiaalityöntekijän ”paremmin tietäminen”. Sosiaalityöntekijä määrittelee asiakkaan tilanteen, työskentelyn tavoitteen ja tarvittavat toimenpiteet, mikä voi johtaa siihen, ettei asiakkaalla ole juurikaan neuvotteluvaraa toimenpiteisiin osallistumisesta. Sosiaalityöntekijällä voikin olla mahdollisuus ja lainsäädäntöön perustuva velvollisuus harkita erilaisia vastentahtoisia toimenpiteitä, mikäli palveluista kieltäydytään tai niihin ei olla motivoituneita. (Juhila 2006.) Liittämis- ja kontrollisuhteen voi ajatella perustuvan niin sanotun virallisen tai institutionaalisen tiedon varaan. Hännisen, Karjalaisen ja Lahden (2006, 3) mukaan virallinen tieto on institutionaalista tietoa, joka katsoo kohteitaan kaukaa ja tiedon katsotaan olevan oletusarvallisesti totuudellista ja yleispätevää. Virallinen tieto pyrkii lisäämään asioiden ja ihmisten hallittavuutta (emt.).

Sosiaalityön omissa ammattieettisissä keskusteluissa on pyritty suuntaamaan sosiaalityön asiantuntijuutta pois asiakkaita holhoavasta ja leimaavasta asetelmasta ja siihen liittyvästä liittämis- ja kontrollisuhteesta. Tavoitteena on ollut edetä kohti kumppanuuteen perustuvaa suhdetta ja tasa-arvoisempaa asetelmaa. Asiakas pyritään näkemään omaehtoisesti toimivana ja tietävänä kumppanina, ja asiakassuhteen lähtökohtana on asiakkaan osallisuuden lisääminen hänen omassa asiassaan. (Huskonen, Korpinen & Ritala-Koskinen 2010; Juhila 2006; Raunio 2009a, 17; Rostila & Vinnurva 2013.) Rostila ja Vinnurva (2013, 218) korostavat juuri yhdessä asiakkaan kanssa tehtävää tilanteen selvittämistä ja työstämistä: ”*sosiaalityö on refleksiivisenä toimintana asiakkaiden elämäntilanteen kokonaisuuden ja elämän jatkuvuuden kysymyksien syvällistä ja realistista selvittämistä ja tutkimista ja käytännöllistä työstämistä yhdessä asiakkaiden kanssa*”. Tämä kumppanuutta korostava suuntaus on myös osa koko suomalaisen yhteiskunnan suuntausta, jossa yhteiskunta rakentuu yhä enemmän kansalaisten osallistuvuudelle ja aktiivisuudelle (Laitinen & Niskala 2013).

Kumppanuussuhteessa asiakas ja sosiaalityöntekijä toimivat rinnakkaisina toimijoina eivätkä ole hierarkkisessa suhteessa toisiinsa nähden (Juhila 2006). Partonin (2000, 454) mukaan useissa tutkimuksissa on esitetty, että sosiaalityölle tyypillinen tapa toimia hallinnollisessakin kontekstissa, on neuvotella asiakkaan kanssa erilaisista ratkaisuvaihtoehdoista ongelmiin. Kun asiakkaan ja työntekijän suhde perustuu kumppanuuteen, asiakkaan ongelmia ja muutostarpeita jäsenellään yhdessä asiakkaan kanssa (Juhila 2006). Tällöin ajatellaan, että asiakkaalla on asiantuntijatietoa omasta elämismaailmastaan ja tätä tietoa tulisi kunnioittaa ja ottaa se huomioon. Kumppanuuteen perustuvassa asiakassuhteessa asiantuntijuus nähdään siis horisontaalisena: asiakkaan ja työntekijän tiedot ovat samanarvoisia ja voivat olla myös päällekkäisiä. Sosiaalityöntekijällä on asiantuntijatiedon lisäksi kokemustietoa normaalista arjesta ja asiakkaalla voi olla kokemustiedon lisäksi esimerkiksi opiskeluiden avulla saatua tietoa. (Emt.) Partonin (2000, 454) mukaan viralliset ja asiakkaalle annetut määrittelyt ja ratkaisut ovat sosiaalityössä viimesijainen tapa toimia. Kumppanuussuhteessa on läsnä asiakkaan ”toinen tieto”. Toinen tieto on virallista tietoa haastavaa ja täydentävää tietoa, joka on kokemuksellista ja paikantunutta (Hänninen, Karjalainen & Lahti 2006, 4).

Asiakkaan rooli omassa asiassaan voi olla siis ammatillisen tekemisen ja muutostyön kohteen rooli tai tasa-arvoisen asiantuntijan rooli (Raunio 2009a, 69). Pohdittaessa tätä asetelmaa osana lastensuojelun sosiaalityötä, voidaan todeta, että lastensuojelussa on tyypillistä tasapainoilu tuen ja kontrollin välillä (Heino 2007; Heinonen 2016), mikä voidaan nähdä myös tasapainoiluksi liittämisen ja kontrollisuhteen ja kumppanuussuhteen välillä. Lastensuojelussa työntekijän rooli on aina kahtalainen, sillä työntekijä arvioi lapsen kasvuolosuhteita, tarvittavia palveluita ja muutoksia, ja arvioi lapsen terveyden ja kehityksen vaarantumista, mutta toisaalta roolina on myös tukea ja luoda luottamuksellinen suhde asiakkaan kanssa (Chapman, Gibbons, Barth & McCraen 2003; Heino 2007). Lastensuojelun käytännöissä sosiaalityöntekijän tehtävänä on arvioida perheen tilannetta yhdessä heidän kanssaan ja neuvotella soveltuvista palveluista. Neuvottelun, ennemmin kuin määrittelyn, voidaan ajatella olevan luonnollinen tapa toimia palveluita suunniteltaessa, sillä palvelut perustuvat vapaaehtoisuuteen. Kuitenkin, koska lastensuojelutyössä on vallankäytön mahdollisuus, on niin sanotussa vapaaehtoisuudessa aina myös pakon elementti. Kuten aiemmassa luvussa mainittiin, voidaan perheitä velvoittaa palvelun vastaanottamiseen, mikäli se on lapselle välttämätöntä. Palvelun vastaanottamisen vaihtoehtona saattaa olla lapsen sijoittaminen, jolloin ei tosiasiallisesti voida enää puhua neuvottelusta, vaan juurikin kontrollista ja suostuttelusta.

Luvun alussa olevassa Pekkarisen sitaatissa mainitaan avohuollon tuesta kieltäytymiseen liittyviksi asioiksi asiakkaan vaikeus tunnistaa ongelmia, tarve salailia niitä tai haluttomuus luopua omasta elämäntavastaan. Asian esittäminen näin tuo jossain määrin esiin lastensuojelun liittämisen ja kontrollisuhdetta ja vertikaalista asiantuntijuutta. Mikäli ajatellaan, että asiakas ei tunnista ongelmaa, ajatellaan myös, että ongelma on tosiasiaa olemassa, koska sosiaalityöntekijä on näin arvioinut, ja näin ollen hän tietää asiasta paremmin kuin asiakas. Jos avohuollosta kieltäytymiseen liittyy haluttomuutta luopua omasta elämäntavasta, on olemassa elämäntapa, jota sosiaalityöntekijä ei ole hyväksynyt osaksi perhe-elämää. Tällöin sosiaalityöntekijän tavoitteena on ollut saada perhe luopumaan haitalliseksi katsomastaan elämäntavasta ja sosiaalityöntekijä on pyrkinyt liittämään asiakasta osaksi suomalaisessa yhteiskunnassa hyväksytyä elämäntapaa. Tällä tavoin sosiaalityöntekijä toimii omalla tavallaan moraalinvartijana ja perustaa ratkaisunsa siihen, mikä on yhteiskunnallisesti hyväksyttyä.

Lastensuojelun arvio elämäntavan hyväksyttävyydestä on yhteydessä kansalliseen yhteiskuntaan ja historialliseen aikaan, sillä muissa valtioissa ja muina aikakausina asiaan voidaan suhtautua toisin. Esimerkiksi joissain maissa jotkin huumausaineet ovat laillisia ja oletettavasti myös lastensuojelun suhtautuminen niihin on tällöin erilainen. Toisena esimerkkinä on lapsen fyysinen kurittaminen, johon suhtautuminen on erilaista eri valtioissa, ja johon suhtautuminen muuttuu myös ajassa yhteiskunnan sisällä. Aiemmin lapsen fyysinen kurittaminen oli Suomessa hyväksyttyä, mutta nykyään näin ei ole. Voidaankin ehkä ajatella, että kun sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisessä suhteessa lastensuojelussa on läsnä liittämisen ja kontrollisuhde, sosiaalityöntekijän ”paremmin tietäminen” perustuu siihen, että sosiaalityöntekijällä on takanaan yhteiskunnan yleinen mielipide. Tällöin asiakkaan tästä poikkeava mielipide voi jäädä ”ei-hyväksyttävänä” toissijaiseksi ja poikkeava ajattelu ja toiminta on kontrollin kohteena. Tätä tukee esimerkiksi Alhasen (2014, 15) raportti, jonka mukaan ”*demokraattisissa yhteiskunnissa lastensuojelun harjoittamat voimakkaat puuttumistoimet ihmisten yksityisyyteen voidaan katsoa oikeutetuiksi vain silloin, kun niillä on kansalaisten laaja hyväksyntä ja selvät rajat.*”

Työntekijällä on aina jossain määrin asema asiakkaan ongelman määrittelijänä ja toimenpiteiden valitsijana (Raunio 2009a, 70). Sosiaalityöntekijöiden tehtäväkuvaan kuuluu arvioida perheiden tilanteita, asettaa tavoitteita ja tarjota palveluita, vaikka tällaisessa arvioinnissa ja työskentelyssä voi olla läsnä asiakkaan ja työntekijän välinen erimielisyys ongelmanmäärittelystä. Sosiaalityöntekijällä on myös lastensuojelussa mahdollisuus vallankäyttöön ja vastentahtoisten toimenpiteiden

tekemiseen, kuten lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle. Juhilan mukaan (2006, 62) ”*vertikaaliseen asiantuntijuuteen kuitenkin kuuluu, että sosiaalityöntekijä kykenee asiakkaasta keräämänsä tiedon perusteella tekemään eettisesti kestäviä ratkaisuja sellaisessakin tilanteessa, jossa asiakas ei niitä sellaisiksi hahmota.*” Vaikka työskentelyssä pyrittäisiin kumppanuuteen ja asiakkaan osallisuuteen, on kysymys vallasta kuitenkin yhä läsnä. Asiakas voi lopulta valita vain niistä vaihtoehtoista, jotka on hänelle tarjottuja (Niemi 2013).

Olen tässä aluvuossa käsitellyt asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välistä vuorovaikutussuhdetta, sillä se antaa taustaa sille, missä kontekstissa palveluiden tarjoaminen ja niistä kieltäytyminen tapahtuvat. Ajattelen, että vuorovaikutussuhteen luonne voi myös vaikuttaa asiakkaan suhtautumiseen ja päätökseen siitä, ottaako hän lastensuojelun tukea vastaan vai ei. Lisäksi ajattelen, että palveluista kieltäytymisen tilanteessa on joissain tapauksissa läsnä asiakkaan omaa elämää koskevan tiedon ja työntekijän ammatillisen asiantuntijatiedon vastakkainasettelu ja tasapainottelu kumppanuussuhteen ja liittämisen- ja kontrollisuhteen välillä. Jotta asiakas voi kieltäytyä palvelusta tai työskentelystä ylipäättään, on työntekijän ensin tarjottava hänelle tukea. Tuen tarjoaminen puolestaan viittaa vuorovaikutussuhteessa tapahtuvaan neuvotteluun sekä siihen, että työntekijä on arvioinut, että asiakas tarvitsee lastensuojelun avohuoltoa sekä sen palveluita ja voisi niistä hyötyä. Asiakas puolestaan ei syystä tai toisesta koe tarvitsevansa tai haluavansa palvelua tai tukea, jolloin hän kieltäytyy sitä vastaanottamasta. On kuitenkin myös yhtäläillä mahdollista, että sosiaalityöntekijä ja asiakas ovat samaa mieltä siitä, että on olemassa ongelma eikä vastakkainasettelua sinällään ole, vaikka asiakas ei tarjottua tukea halua tai kykene ottamaan vastaan esimerkiksi epätaroituksenmukaisina tai arjen aikatauluihin sopimattomina.

3.2 *Lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytyminen*

Tarkastelen seuraavaksi varsinaista avohuollosta kieltäytymistä kansainvälisen ja suomalaisen tutkimuksen valossa. Tässä yhteydessä on hyvä huomioida, että angloamerikkalainen suojeluorientoitunut lastensuojelu keskittyy usein pienten lasten suojelemiseen kaltoinkohtelulta, mikä näkyy tutkimuksen termistössä ja kontekstissa. Kansainvälinen palveluista kieltäytymistä ja palveluihin sitoutumista koskeva tutkimus keskittyykin pääasiassa tutkimaan vanhempien sitoutumista lastensuojelun palveluihin (*parental engagement*) (esim. Platt 2012; Taylor ym. 2008). Suomessa lastensuojelun asiakkaina ja näin ollen palveluista kieltäytyjinä voivat olla myös nuorisoikäiset lapset, mikä ei ole tyypillinen suojeluorientoituneen lastensuojelun tilanne. On myös hyvä huomioida,

että suojeleorientoituneissa maissa perheitä voidaan oikeudessa velvoittaa palveluihin osallistumiseen lapsen sijoittamisen uhalla (Dawson & Berry 2002; Littel 2001), mikä ei vastaa suomalaista lastensuojelun käytäntöä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa lapsi voidaan sijoittaa, mikäli perhe ei sitoudu palvelusuunnitelmaan tai mikäli tietyn ajanjakson aikana perheen tilanteessa ei tapahdu riittävää muutosta (Dawson & Berry 2002).

Lastensuojelun palveluiden toimivuuden ja vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että asiakas osallistuu ja sitoutuu tarjottuihin palveluihin (Littel, Alexander & Reynolds 2001; Platt 2012, 138). Perheen sitouttaminen palveluihin voi olla tehokas tapa ehkäistä lasten kaltoinkohtelua vastaisuudessa (Nilsen, Affronti & Coombes 2009). DePanfilis ja Zuravin (2002) totesivat tutkimuksessaan, että lapsen kaltoinkohtelun uusiutumisen riski oli pienempi niissä perheissä, jotka osallistuivat asiakassuunnitelmassa määriteltyihin palveluihin. Heidän mukaansa perheiden aktiivinen sitouttaminen palveluiden vastaanottamiseen voi vähentää tulevaa kaltoinkohtelun riskiä. Mikäli perhe ei sitoudu lastensuojelun työskentelyyn, asiakassuunnitelma ja perheiden tarve eivät välttämättä kohtaa ja perhe ei pääse hyötymään tarjolla olevista palveluista (Nilsen, Affronti & Coombes 2009).

Syitä lastensuojelun palveluista tai työskentelystä kieltäytymiseen voi olla monia. Vanhemman päihdeongelman on todettu olevan yksi merkittävimmistä tekijöistä palveluista kieltäytymisen taustalla (Dawson & Berry 2002; Littel 2001; Littel & Tajima 2000; Taylor ym. 2008). Taylorin ja kumppaneiden (2008, 844) mukaan monet vanhemmat, joilla on ongelmallista alkoholin tai huumausaineiden käyttöä, hakevat apua itselleen ja perheelleen. On kuitenkin myös vanhempia, jotka haluavat piilottaa päihdeongelmansa ulkopuolisilta ja jotka vastustavat tukitoimia. Tällaisessa tilanteessa myös näiden vanhempien lapset jäävät ilman tukea ja ovat haavoittuvassa asemassa. (Taylor ym. 2008.) Aiemmassa tutkimuksessa myös vanhempien mielenterveysongelmien on todettu heikentävän heidän sitoutumistaan tarjottuihin tukitoimiin (Dawson & Berry 2002; Littel 2001; Littel & Tajima 2000). Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat ongelmia, jotka näkyvät sekä suojele- että palveluorientoituneiden lastensuojelujärjestelmien asiakasperheissä ja ovat omiaan vaikuttamaan asiakkaiden elämänhallintaan ja toimintakykyyn.

Lastensuojelun palveluihin osallistumista heikentää myös vanhempien kuuluminen vähemmistöryhmään sekä läheisverkoston tuen puuttuminen (Littel & Tajima 2000). Yhtenä tekijänä, joka tutkimuksen mukaan vaikuttaa palveluiden vastaanottamiseen on se, että lastensuojelun asiakasperheet eivät välttämättä ole tottuneet ottamaan vastaan apua tai yhteiskunnan palveluita (Nilsen, Affronti & Coombes 2009). Suomessa kuitenkin yhteiskunnan palveluiden vastaanottaminen on

hyvin tavanomaista ja yksilöt ovat julkisten palveluiden ja avun piirissä syntymästään lähtien. Kuitenkin lastensuojelun palvelut voidaan kokea leimaaviksi, mikä voi vaikuttaa juuri näistä palveluista kieltäytymiseen. Nilsenin ja kumppaneiden (2009) mukaan asiakasperheet saattavat suhtautua kaksijakoisesti niihin palveluihin, jotka työntekijä on arvioinut perheelle tarpeelliseksi ja kieltäytymisen takana voi olla esimerkiksi kokemus epätasa-arvoisuudesta suhteessa työntekijään. Tämä epätasa-arvon kokemus voi viitata edellä mainittuun liittämisen- ja kontrollisuhteeseen ja siinä läsnä olevaan vertikaaliseen asiantuntijuuteen. Tällöin asiakas voi vastustaa tarjottuja palveluja, koska kokee olevansa alisteisessa asemassa työntekijään nähden.

Palveluihin osallistumiseen, sitoutumiseen ja niiden lopputulokseen on todettu olevan yhteydessä asiakkaan vastaanottavaisuus, motivaatio, yhteistyöhalukkuus, usko palveluiden vaikuttavuuteen ja positiivinen suhtautuminen lastensuojelupalveluihin (Dawson & Berry 2002; DePanfilis & Zuravin 2002; Littel 2001; Navarro 2014). Myös asiakkaan osallistumisen palveluiden suunnitteluun on todettu edistävän asiakkaan sitoutumista niihin (Littel 2001). Erilaisten interventioiden tehokkuuteen vaikuttaa myös asiakkaan ja työntekijän välinen luottamuksellinen ja keskinäiseen ymmärrykseen perustuva suhde (Dawson & Berry 2002). Tämä puhuu kumppanuuteen perustuvan suhteen puolesta. Mikäli asiakas otetaan kumppaniksi palveluiden suunnitteluun ja asiakas-työntekijä-suhde on tasa-arvoinen, on asiakkaan helpompi sitoutua palveluihin.

Suomalaisessa tutkimuksessa lastensuojelun avohuollon palveluiden käyttöä ja niistä kieltäytymistä on tutkittu esimerkiksi Pekkarisen (2016) artikkelissa, johon viittasin jo aiemmassa luvussa. Lastensuojelun avohuollosta kieltäytyvissä perheissä todettiin olevan epäluottamusta työntekijöitä kohtaan ja sosiaalityöntekijän rooliksi jäi seurata perheen tilannetta sivusta. Palveluista kieltäytyvien perheiden lapset olivat nuorempia kuin muiden perheiden lapset ja lastensuojelullinen huoli liittyi pääasiassa vanhempien elämänhallinnasta johtuviin olosuhdetekijöihin. Näihin ongelmiin kuuluivat rikollisuus, päihdeongelmat, mielenterveysongelmat ja kuljeskeleva elämäntapa. Perheillä oli taustalla pitkäaikainen lastensuojelun asiakkuus, mutta avohuollon intensiteetti oli vähäistä tai kohtalaista. Palveluista kieltäytyvissä perheissä yleisenä interventiona käytettiin lapsen kiireellistä sijoitusta, kun puolestaan avohuollon sijoituksia tehtiin vain vähän. Myös turvakotijakso perheväkivallan vuoksi oli yleisempää kuin muissa ryhmissä. Lapset myös vaihtoivat asuinpaikkaa perhepiirissä usein. Tähän ryhmään kuuluvien lasten huostaanotot olivat pääasiassa tahdonvastaisia ja niitä vastustettiin voimakkaasti. (Pekkarinen 2016, 91–93.)

Pekkarinen (2016) yhdistää palveluista kieltäytymiseen asiakkaan tarpeen salailla ongelmia sekä haluttomuuden luopua omasta elämäntavasta. Lisäksi asiakas ei välttämättä tunnista ongelmia odotetulla tavalla. Pekkarinen arvioi, että palveluista kieltäytyminen on myös yhteydessä niin sanottuihin viheliäisiin ongelmiin. Hänen mukaansa (emt., 95) ”*viheliäisiä ongelmia seuraa verrattain usein vuorovaikutteisesta työstä vetäytyminen ja tuen torjuminen*”. Lasten tilanteissa oli usein läsnä erimielisyys ongelmien luonteesta ja niiden ratkaisukeinoista. (Emt.) Myös esimerkiksi Taylorin ja kumppaneiden (2008) tutkimuksessa palveluiden vastustaminen on yhdistetty perheiden moniongelmaisuuteen. Näiden moniongelmaisten ja työskentelyyn huonosti sitoutuvien perheiden kanssa työskentely myös vaatii sosiaalityöntekijältä paljon. Palveluista kieltäytyvien perheiden parissa työskentelyn on todettu aiemmassa tutkimuksessa lisäävän työntekijöiden kuormituneisuutta. Näiden perheiden parissa työskentelyn on myös todettu vaativan aikaa, sillä asiakkaita pitää motivoida palveluiden piiriin ja työskentely vaatii usein myös tiivistä yhteydenpitoa asiakkaan verkostojen kanssa. (Taylor ym. 2008.)

Edellä olevan tutkimustiedon perusteella on todettavissa, että palveluista kieltäytyminen on monitahoinen asia. Asiakasperhe voi kieltäytyä kaikesta yhteistyöstä tai vain tietyistä palveluista. Palveluista kieltäytymiseen liittyy tyypillisiä sekä perhetilanteeseen, työskentelyorientaatioon että asiakkaan ja sosiaalityöntekijän väliseen suhteeseen liittyviä tekijöitä (ks. taulukko 1). On myös tärkeää huomioida, että palveluista kieltäytymiseen liittyvät syyt voivat olla yksilöllisiä, vuorovaikutussuhteeseen perustuvia, instituutiosta johtuvia tai kulttuurisia syitä, kuten perheen yksityisyyden tai kunnian varjelemiseen liittyviä.

Taulukko 1. Yhteenvedoa palveluista kieltäytymiseen liittyvistä tekijöistä

Perheeseen liittyvät tekijät	Työskentelyyn liittyvät tekijät	Asiakas-työntekijä-suhteeseen liittyvät tekijät
Perheessä on pieniä lapsia	Lastensuojelun asiakkuus on pitkäkestoista	Asiakas kokee epäluottamusta lastensuojelua kohtaan
Vanhempien elämänhallinnan ongelmat: etenkin päihde- ja mielen-terveysongelmat	Tukimuotoina kiireellisiä sijoituksia ja turvakotijaksoja	Erimielisyyksiä ongelmista ja niiden ratkaisukeinoista
Perheen ongelmat ovat moninaisia	Avohuollon sijoituksia vähän	Asiakkaalla epätasa-arvon kokemus ja negatiivinen suhtautuminen lastensuojeluun
Lapsilla on asuinpaikkojen muutoksia perhepiirissä	Huostaanotto tahdonvastaista ja vastustus voimakasta	Sosiaalityöntekijän roolina valvoa sivusta

Lähde: Dawson & Berry 2002; Nilsen, Affronti & Coombes 2009; Pekkarinen 2016; Taylor ym. 2008

Kun mietitään palveluista kieltäytymisen ehkäisemistä, voidaan asiaa ajatella joko asiakkaan tai instituution näkökulmasta (ks. Platt 2012). Voidaan pohtia, miten asiakkaaseen voidaan vaikuttaa, jotta hän ottaisi palveluita vastaan, mutta voidaan myös pohtia, miten organisaatioon ja asiakastyöntekijä-vuorovaikutukseen voidaan vaikuttaa, jotta asiakkaat ottaisivat palveluita vastaan. Toisaalta voidaan ajatella, että asiakas voi olla oikeassa kieltäytyessään palvelusta, jolloin ei ole mielekästä pohtia, miten hänet saisi vastaanottamaan sitä. Institutionaalisia tekijöinä palveluista kieltäytymisessä näen esimerkiksi sen, että lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuus on suurta ja asiakkuuden prosessit ovat pilkottuja ja jaettu eri työntekijöille, minkä takia asiakas ei pysty tai välttämättä halua luoda luottamuksellista suhdetta sosiaalityöntekijän kanssa. Esimerkiksi Huuskosen ja kumppaneiden (2010) tutkimuksessa vuoden seuranta-aikana lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta, oli neljäsosalla lapsista työntekijä vaihtunut ainakin kolme kertaa ja vain alle puolella lapsista oli sosiaalityöntekijä pysynyt samana.

Järjestelmänäkökulmaa palveluista kieltäytymiseen ovat tutkineet esimerkiksi Toros, DiNitto ja Tiko (2018), jotka totesivat tutkimuksessaan, että perheiden sitoutumista palveluihin heikentää etenkin lastensuojelujärjestelmään ja työntekijöihin liittyvät tekijät. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi työntekijöiden suuret asiakasmäärät, sosiaalityöntekijän valta-asema asiakas-työntekijä-suhteessa sekä työntekijän kahtalainen asema toisaalta asiakkaan tukijana ja toisaalta kontrolloijana. Myös heidän tutkimuksessaan todettiin vanhempien epäluottamuksen lastensuojelua kohtaan olevan tekijä, joka vaikeuttaa perheen sitoutumista lastensuojelun työskentelyyn. He totesivat sitoutumista edistävän esimerkiksi sen, että työntekijällä on aikaa perehtyä asiakkaan asiaan ja rakentaa luottamuksellista suhdetta perheen kanssa. Heidän mukaansa myös voimavarakeskeinen työskentely lisää asiakkaiden sitoutumista lastensuojelun palveluihin. (Toros, DiNitto & Tiko 2018.)

Asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna tutkimukset ovat osoittaneet, että palveluiden toimivuus on yhteydessä asiakkaan yhteistyöhaluun ja palveluihin sitoutumiseen. Mikäli asiakas ei ole sitoutunut palveluun, ei hän siitä hyödy, vaikka sitä vastaanottaisikin. Voitaneen siis sanoa, että pelkäänsä palveluista kieltäytyminen ei ole pääasiallinen riskitekijä vaan ylipäättänsä se, että asiakas ei sitoudu palveluun ja ole motivoitunut muutokseen. Asiakkaiden palveluihin sitoutumisen avuksi on ehdotettu esimerkiksi kokemusasiantuntijatyöskentelyä (Nilsen, Affronti & Coombes 2009). Kokemusasiantuntija ja asiakas ovat tasa-arvoisemmassa asemassa kuin työntekijä ja asiakas, mikä voi ehkäistä palveluista kieltäytymistä (Stewart, Ritchie, McGrath, Thompson & Bruce 1994; ref. Nilsen, Affronti & Coombes 2009). Tärkeinä asioina palveluista kieltäytymisen ehkäisemisessä näyttävät siis asiakkaan sitouttaminen ja motivoiminen palveluiden vastaanottamiseen

sekä asiakkaan luottamuksen lisääminen lastensuojeluun ja asiakkaan osallistaminen palveluiden suunnitteluun.

Lastensuojelun avohuollon palvelut ja niistä kieltäytyminen on monitahoinen asia. Edellä olen käsitellyt aihealuetta olemassa olevan tutkimuksen sekä lastensuojelua koskevan sääntelyn avulla. Olen tässä luvussa tarkastellut, minkälaisia perusasetelmia, syitä ja seurauksia palveluista kieltäytymisellä on. Tutkielmani analyysiosuus perustuu kvantitatiivisiin menetelmiin, mikä rajoittaa mahdollisuuksia pohtia näitä palveluista kieltäytymisen taustatekijöitä aineiston valossa. En esimerkiksi pysty yksiselitteisesti todentamaan aineiston avulla, että palveluista kieltäytymisessä olisi läsnä institutionaalisen ja toisen tiedon vastakkainasettelu. Pyrin kuitenkin analysoimaan aineistoa teoriaosuuden pohjalta ja luomaan kvantitatiiviseen tutkimukseen tarvittavat hypoteesit teorialietoon perustuen.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Seuraavaksi avaan tarkemmin tutkimukseni toteuttamiseen liittyviä seikkoja. Aloitan määrittelemällä tutkimusongelman, jonka jälkeen kuvaan käytössäni olevaa valmista kyselyaineistoa sekä keskeisiä muuttujia. Tämän jälkeen tarkastelen tutkielman metodologiaa sekä käytettäviä menetelmiä. Luvun lopussa tarkastelen tutkimuksen eettisyyteen liittyviä asioita.

4.1 *Tutkimusongelma*

Tutkielmani aihe ja tutkimuskysymykset ovat syntyneet aineistovetoisesti. Olen keskustellut tutkimuksen aiheesta tutkielmaseminaarissa ohjaajieni Lasse Rautniemen ja Suvi Raitakarin kanssa sekä yliopistonlehtori Aino Ritala-Koskisen kanssa, joka hallinnoi HuosTa-hankkeen aineiston käyttöä Tampereen yliopistossa. Ritala-Koskisen välityksellä olen saanut THL:stä Tarja Heinolta idean tutkia kyselyaineiston avulla palveluista kieltäytymistä ja sitä, miten sen valossa eroavat palveluita vastaanottavat ja palveluista kieltäytyneet perheet. Tartuin tähän ehdotettuun aiheeseen ja sen pohjalta olen määritellyt tutkielmani aiheeksi tutkia lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymistä ja sen yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Mistä lastensuojelun avohuollon palveluista asiakasperheet useimmin kieltäytyvät?
2. Onko aineiston perusteella nähtävissä eroja palveluista kieltäytyneiden ja niitä vastaanottavien perheiden välillä?
3. Onko lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymisellä yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen?
4. Minkälaisia vaikutuksia palveluista kieltäytymisellä on asiakassuhteeseen ja sosiaalityöntekijän tekemään arviointiin perheen tilanteesta?

Ensimmäistä tutkimuskysymystä on tarkasteltu jo HuosTa-hankkeen tutkimusraportissa, mutta aion tarkastella sitä vielä uudemman kerran ja sen avulla taustoittaa muita tutkimuskysymyksiäni. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla hypoteesinani on, että palveluita vastaanottavat ja niistä kieltäytyvät perheet eroavat toisistaan taustatekijöiltään. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä yhtenä hypoteesinani on, että palveluista kieltäytyneiden perheiden lapset ovat todennäköisemmin pidempiaikaisesti sijoitettavia eli näiden lasten osalta valmistellaan huostaanottoa tai lapsi on

otettu huostaan. Neljännen tutkimuskysymyksen yhtenä hypoteesina on, että palveluista kieltäytyvien perheiden tilanteen arviointi poikkeaa palveluita vastaanottavien perheiden tilanteiden arvioinnista.

4.2 Aineisto

Tutkielmani aineistona käytän *Huostaanoton taustat ja syyt, palvelupolut ja kustannukset (HuosTa) -hankkeen (2014–2015)* lapsikohtaista kyselyaineistoa ($N=410$). HuosTa-hanke on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttama. Se toteutettiin *Lastensuojelun kehittämis- ja tutkimushankkeen (LaskeTut)* osahankkeena Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta. HuosTa-hankkeen tarkoituksena oli vahvistaa lastensuojelun tietopohjaa ja tutkimusta. Se toteutettiin yhdessä kahdeksan kunnan, kolmen sosiaalialan osaamiskeskuksen ja kahden yliopiston kanssa. (Heino ym. 2016, 3–6.)

Lapsikohtaiseen kyselyaineistoon vastattiin Espoossa, Riihimäellä, Hämeenlinnassa, Porin yhteistoiminta-alueella, Seinäjoella, Tampereella, Perusturvakuntayhtymä Karviaisessa sekä Keravalla. Kuntia tutkimukseen osallistui varsinaisesti 12, sillä Porin yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Porin lisäksi Luvia, Ulvila ja Merikarvia ja Perusturvakuntayhtymä Karviaiseen kuuluvat Karkkila sekä Vihti. Yli puolet kyselyn vastauksista annettiin Espoosta ja Tampereelta, mikä vaikuttaa tutkimustuloksiin (ks. taulukko 2). Hankkeen yhteistyöhön osallistuivat myös sosiaalialan osaamiskeskukset Pikassos Oy, Sosiaalitaito Oy ja Socca sekä lisäksi Helsingin ja Tampereen yliopistot. HuosTa-hankkeessa haluttiin selvittää, mistä johtuu, että lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat lisääntyneet. HuosTa-hankkeen ja lapsikohtaisen kyselyaineiston päätulokset on esitetty THL:n raportissa 3/2016 *Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset: HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset*. (Heino ym. 2016.)

Hankkeessa kerättiin kuntien lastensuojelun työntekijöille suunnatun kyselylomakkeen (ks. liite 2) avulla tietoja lapsista, jotka sijoitettiin kodin ulkopuolelle 1.11.2014–31.5.2015 välisenä aikana. Tietoja kerättiin näyteluonteisesti myös niistä lapsista, joiden kohdalla huostaanottoa tai sijoitusta harkittiin, mutta sijoitus kuitenkin vältettiin. Kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä 116 kunnan työntekijää. Aineisto koostui 410 lasta koskevasta tiedoista ja nämä lapset olivat 368 eri perheestä, joten osa aineiston lapsista on saman perheen jäseniä. Tutkimukseen osallistuneissa kunnissa si-

joitettiin tutkimusajankohtana 793 lasta. Näin ollen tutkimusaineisto ei edusta kaikkia tutkimuskunnissa sijoitettuja lapsia. Tutkimuksen otoksen koko vaihtelee kunnittain 97 prosentista 24 prosenttiin, koko tutkimuksen otoksen ollessa 52 prosenttia. (Heino ym. 2016, 3–6, 40–43.)

Taulukko 2. Vastausten määrää sekä lapsen tutkimusryhmää koskevia tietoja.

Vastausten määrät kunnittain (<i>n</i> =410)	<i>n</i>	%
Espoo	129	32
Tampere	91	22
Porin yhteistoiminta-alue	64	16
Perusturvakuntayhtymä Karviainen	37	9
Kerava	29	7
Hämeenlinna	23	6
Riihimäki	19	5
Seinäjoki	18	4
Tutkimusryhmä, johon lapsi kuuluu (<i>n</i> =407)		
Suunta kotiin	231	57
Suunta sijoitukseen	143	35
Sijoitus vältetty	33	8

Kyselylomakkeessa ja aineistossa lapset on jaettu kolmeen ryhmään, jotka kuvaavat lapsen tilannetta:

- ”1. *Suunta sijoitukseen*: lapsi on otettu huostaan tai sijoitettu kiireellisesti (silloin kun sijoitus jatkuu ja sen valmistelu jatkuu huostaanoton valmisteluna)
  2. *Suunta kotiin*: lapsi on perhehoidossa tai laitoshuollossa avohuollon tukitoimena tai sijoitettu kiireellisesti, ja lapsi on kotiutumassa tai on kotiutunut
  3. *Sijoitus vältetty*: lapsi vältti sijoituksen oman kodin ulkopuolelle ja hänelle sen sijaan löydettiin toinen ratkaisu, vaikka huostaanottoa tai sijoitusta harkittiinkin.”
- (Heino ym. 2016, 41–42.)

Suunta sijoitukseen -ryhmän lasten suuntana on pidempiaikainen sijoitus kodin ulkopuolelle. Kyseiseen ryhmään kuuluu kolmannes tutkimusaineiston lapsista. *Suunta kotiin* -ryhmän lasten osalta tavoitteena on kotiin palaaminen. Tähän ryhmään kuuluu yli puolet lapsista. *Sijoitus vältetty* -kategorian lasten osalta sijoituksen sijaan lapsille löytyi toinen vaihtoehto. Kyseiseen ryhmään kuuluu noin kymmenesosa lapsista. Sijoitus vältetty -ryhmän lasten tietojen täyttäminen kyselyyn on ollut kuntien oman harkinnan mukaista, joten osa kunnista on jättänyt sen täyttämättä ja muiden kuntien osalta näyte ei ole edustava. Heino ja kumppanit (2016, 51) ovat kuitenkin hyödyntäneet analyysissään tätä kategoriaa, koska myös näiden lasten kohdalla on ollut kyse sijoitustilanteesta

eikä tämän ryhmän käytön ole arvioitu vinouttavan tuloksia. (Heino ym. 2016, 50–51.) Tässä tutkielmassa aion ottaa huomioon myös tämän kategorian lasten tulokset. Tutkimusaineiston lapset eivät siis ole kaikki huostaanotettuja tai sellaisessa tilanteessa, jossa huostaanoton valmisteluun ollaan ryhtymässä, vaan lapsi voi olla sijoitettuna myös avohuollon tukitoimena tai kiireellisen sijoituksen päätöksellä ja tavoitteena voi olla lapsen paluu kotiin.

HuosTa-hankkeessa kerättiin useita aineistoja, joista lapsikohtainen kyselyaineisto oli yksi. Aineiston tieto on luonteeltaan ammatillista ja institutionaalista. Kyselylomakkeen avulla kerättiin lasta koskevia tietoja järjestelmän sisältä ja tutkimuksen tiedonintressiksi on mainittu saada sosiaalityöntekijöiden arvio ja heidän antamansa virallinen tieto huostaanoton taustoista. Kyselylomake toteutettiin Webropol-alustalla ja kyselyn pituus oli 12 sivua. Aineisto on pääasiassa kvantitatiivinen. Kyselylomakkeella oli myös joitain avoimia kysymyksiä, mutta en käsittele niitä tarkemmin tässä tutkielmassa. Tiedonkeruu oli tarkoitus toteuttaa reaaliajassa, mutta tosiasiallisesti joissain kunnissa tietoja täytettiin myös jälkikäteen, mikä voi heikentää tulosten luotettavuutta. (Heino ym. 2016.)

Tarkoituksena oli, että kyselylomakkeen täyttää lapsen vastuusosiaalityöntekijä, mutta tämä ei toteutunut kaikkien lasten osalta. Kyselyyn vastasi 116 työntekijää, joista 55 % oli lapsen vastuusosiaalityöntekijöitä, vastuusosiaalityöntekijän sijaisia 39 % ja loput olivat johtavia sosiaalityöntekijöitä tai muita työntekijöitä. (Heino ym. 2016, 40–41, 50.) Käytän tutkielmassa kyselyyn vastanneista työntekijöistä nimikettä sosiaalityöntekijät, kuten Heino ja kumppanit (2016, 50). Iso osa vastaajista (39 %) oli tuntenut lapsen alle puoli vuotta, puolesta vuodesta vuoteen lapsen oli tuntenut 23 % vastaajista, yhdestä vuodesta kahteen vuoteen lapsen oli tuntenut 18 % ja tätä kauemmin 20 % vastaajista (emt.). Näin ollen merkittävä osa vastaajista oli tuntenut lapsen lyhyen ajan, millä voi olla vaikutuksia kyselyyn annettujen tietojen tarkkuuden ja luotettavuuden kannalta. Mikäli sosiaalityöntekijä on tuntenut lapsen vain lyhyen ajan, ei hänellä ole välttämättä tarkkaa kuvaa perheen historiasta.

4.3 Keskeiset muuttajat

Keskeisinä muuttujina³ kyselylomakkeella ja aineistossa ovat palveluiden käyttöä ja saatavuutta koskevat kysymykset. Tiedot pyydettiin merkitsemään lastensuojelun asiakkuuden ajalta viimeiseltä 12 kuukaudelta ennen sijoituksen ajankohtaistumista (Heino ym. 2016). HuosTa-hankkeessa tehtiin oma määrittely sille, mitä ovat lastensuojelun palvelut. Hankkeen raportin mukaan ”*kyselylomakkeelle listattiin kaikki palvelut ja tukimuodot, joita lapsille ja heidän vanhemmilleen on tarjolla*” (emt., 76). Miten tähän kokonaisuuteen on päädytty, ei ole tarkemmin tiedossani. Lastensuojelun palveluiksi voidaan laskea lastensuojelun asiakkuuden aikana myös sellaiset palvelut, joita ei tuoteta varsinaisesti lastensuojelun toimesta. Esimerkkinä tästä on koulun ja terveydenhuollon palvelut. Asiakas voi myös hakeutua palveluiden piiriin ilman, että lastensuojelulla on asiasta tietoa.

Kyselylomakkeen palvelu-osion kysymyksistä perheiden palveluiden tarpeeseen ja saatavuuteen. Lomakkeella on lueteltuna 42 eri palvelua ja jokaisen kohdalla vastaajan on tullut valita, onko asiakasperheellä ollut kyseiselle palvelulle tarvetta ja onko hän esimerkiksi kieltäytynyt palvelusta. Palvelu-osion kysymyksiä hyödynnän etenkin palveluiden käytön ja palveluista kieltäytymisen kuvaamisessa. Palveluista kieltäytyneiden ja palveluita vastaanottavien perheiden vertailua teen tutkimalla perheiden taustatietojen eroavaisuuksia näissä kahdessa ryhmässä. Olen erotellut aineiston lapset palveluista kieltäytyviin ja palveluita vastaanottaviin *lastensuojeluasiakkuuden karkeaa luonnehdintaa* koskevan muuttujan avulla. Tässä monivalintakysymyksessä on ollut mahdollista valita yhtenä vastausvaihtoehtona kohta ”vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja”. Ne perheet, jotka on merkitty tähän kategoriaan kuuluviksi, ovat tässä tutkielmassa ne perheet, jotka kieltäytyvät palveluista.

Palveluista kieltäytymisen yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen aion tarkastella tutkimalla palveluista kieltäytymisen yhteyttä kategorioihin ”suunta kotiin” ja ”suunta sijoitukseen”. Tämän lisäksi tarkastelen palveluista kieltäytymisen yhteyttä avohuollon sijoituksen ja kiireellisen sijoituksen käyttöön. Hypoteesinani on, että palveluista kieltäytyneiden perheiden lapset ovat todennäköisemmin ryhmässä ”suunta sijoitukseen”. Aineiston kaikki lapset ovat sijoitustilanteessa, joten varsinaisesti aineiston pohjalta voi tutkia vain yhteyksiä huostaanottotilanteeseen ja kotiin

---

³ Muuttuja tarkoittaa sellaista ominaisuutta, jonka on mahdollista saada useita eri arvoja (Töttö 2012, 172).

paluun tilanteeseen, ei sijoitustilanteisiin yleisesti. Mikäli palveluista kieltäytymistä tutkisi taustatekijänä lapsen sijoittamiseen yleisesti, tulisi aineistossa olla sijoitustilanteisten lasten lisäksi myös muut avohuollon asiakkuudessa olevat lapset. Palveluista kieltäytymisen vaikutuksia asiakassuhteeseen ja sosiaalityöntekijän tekemään arvioon lapsen tilanteesta tutkin tarkastelemalla palveluista kieltäytymisen yhteyttä sosiaalityöntekijän kuormittuneisuutta ja ajankäyttöä koskeviin muuttujiin sekä lapsen tilanteen arviointia koskeviin muuttujiin. Tarkemmin käyttämiäni muuttujia on kuvattu liitteessä 1. Kyselylomake on kokonaisuudessaan nähtävillä liitteessä 2.

4.4 *Metodologia*

Käsittelen seuraavaksi tutkielmani metodologiaa ja menetelmiä. Metsämuurosen (2006, 205) mukaan metodologialla tarkoitetaan oppia tiedonhankinnan menetelmistä. Se tarkoittaa tieteellistä perusnäkemystä ja todellisuutta koskevan tiedon peruslähtökohtia, joiden avulla valitaan tiettyyn tutkimukseen soveltuvat työkalut. Metodeilla puolestaan tarkoitetaan näitä työkaluja ja keinoja, joilla tutkimuskäytännössä hankitaan uutta tietoa todellisuudesta. Tutkimustyössä tehdyt metodivalinnat palautuvat aina lopulta tiettyihin metodologisiin lähtökohtiin. (Raunio 1999, 13, 26–27.)

Tutkielmani asetelma on kvantitatiivinen, mikä johtuu käyttämästäni tilastoaineistosta. Metsämuurosen (2006, 208) mukaan kvantitatiivisen tutkimuksen taustalla on positivistinen tai postpositivistinen tieteen ihanne. Kvantitatiivisen yhteiskuntatutkimuksen liittämistä suoraan positivistiseen tieteenfilosofiaan on myös kritisoitu (ks. Raunio 1999, 189). Aion tässä kuitenkin avata tarkemmin positivismia ja postpositivismia, sillä ne nähdään yleisesti olevan kvantitatiivisen tutkimuksen taustalla. Positivistisella tieteen filosofialla tarkoitetaan sitä, että sellaisen asian ajatellaan olevan totta, mikä näkyy tai minkä voi konkreettisesti tavoittaa. Niin sanotun totuuden taustalla on toistettavissa olevat tulokset ja tutkijan ajatellaan olevan objektiivinen tarkkailija. (Metsämuuronen 2006, 205.) Raunion (2009b) mukaan positivismia ei nykyään pidetä enää merkityksellisenä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen suuntauksena vaan sen on syrjäyttänyt postpositivistinen tieteenfilosofia. Postpositivistisessa tieteenfilosofiassa totuus on määritelty laajemmin ja sen voidaan ajatella olevan myös muutakin kuin konkreettisesti nähtävää. Siinä ymmärretään, että täydelliseen objektiivisuuteen ei ole mahdollista päästä. (Metsämuuronen 2006, 205.)

Raunion (1999, 17) mukaan positivismia on laajalti kritisoitu yhteiskuntatieteissä, perustuen etenkin sen oletettuun valta-asemaan tutkimuskentällä. Kritiikki positivismia kohtaan on näyttäytynyt

myös kritiikkinä kvantitatiivista tutkimusta kohtaan. Kvantitatiivisen tutkimuksen ajatellaan olevan vastakkainen traditio kvalitatiiviseen tutkimukseen nähden ja ensimmäisen kritiikki kumpuaa usein jälkimmäisen aseman perustelemisesta. Laadullinen eli kvalitatiivinen yhteiskuntatutkimus nojaa pääasiassa ihmistieteelliseen traditioon, jossa korostetaan inhimillisten ilmiöiden ja määrällisesti mitattavien luonnonilmiöiden eroavaisuutta. Puolestaan positivistisessa tieteenfilosofiassa ajatellaan, etteivät nämä ilmiöt eroa merkittävästi toisistaan. (Emt., 17–22.)

Raunion (2009b) mukaan suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa positivismi ei ole saanut jansijaa, vaikka se on kansainvälisesti osaltaan noussut uudelleen pinnalle näyttöön perustuvan käytännön myötä. Jokivuoren ja Hietalan (2014, 21) mukaan yhteiskunnallisessa tutkimuksessa kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen käyttö ja suosio ovat olleet kausittaisia: on ollut kausia, jolloin tutkimus on ollut pääasiassa kvalitatiivista sekä kausia, jolloin on suosittu kvantitatiivista tutkimusta. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa oli käytössä 1970-luvulla pitkälti kvantitatiiviset menetelmät, mutta 1980-luvulle tultaessa tutkimus otti ison askeleen kohti laadullista tutkimusta. 1990-luvulla laadullinen tutkimus oli yliopistomaailmassa syrjäyttänyt kvantitatiivisen näkökulman tutkimukseen. Puolestaan 2000-luvulla kvantitatiivisia menetelmiä käytettäviä tutkimuksia alettiin jälleen tekemään laadullisen tutkimuksen rinnalla yhteiskuntatieteissä. (Emt.)

Sosiaalityössä tutkimusta tehdään siis usein pääasiassa laadullisin menetelmin (Mäntysaari 2006, 137) ja kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien välillä on perinteisesti ollut kiistoja (Rantalaiho 1998, 15). Vastakkainasettelu on kuitenkin Rantalaihon mukaan keinotekoinen ja hän ajattelee metodien täydentävän toisiaan. Molemmissa on omat hyvät ja huonot puolensa. Ongelmat laadullisessa tutkimuksessa liittyvät tiedon yleistettävyyteen: tutkimuksen tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä muihin samassa tilanteessa oleviin ihmisiin ja tulokset eivät välttämättä välity ammattikäytäntöihin. (Mäntysaari 2006, 137–139.) Kvantitatiivisessa mittaamisessa on puolestaan huomioitava, ettei ihmisten toimintaa ole mahdollista palauttaa täydellisesti mitattaviksi käyttäytymisen osaksi (Paananen, Juntto & Sauli 1998, 8). Paananen, Juntto ja Sauli (emt.) korostavat, että ihmisten toimintaa mitattaessa on ymmärtäminen tärkeässä roolissa. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa faktat näyttävät tosiasioina, mutta todellisuudessa asioihin vaikuttavat erilaiset sosiaaliset kontekstit, institutionaaliset käytännöt ja jaetut kulttuuriset ymmärrykset (Rantalaiho 1998, 20).

Tämä tutkielma tukeutuu postpositivistiseen tieteenfilosofiaan, sillä pyrin aineiston analyysin avulla tuottamaan faktoja, jotka ovat konkreettisesti tavoitettavissa aineiston avulla. Pyrin tutkielmassa objektiivisuuteen, kuitenkin tiedostaen, ettei täydelliseen objektiivisuuteen ole mahdollista päästä. On tärkeää huomioida, että totuus voi olla muutakin kuin se, mitä on konkreettisesti tavoitettavissa. Aineiston tuloksiin vaikuttavat ”tosiasioiden” lisäksi myös monet muut ulottuvuudet. Aineisto itsessään sisältää monia tulkintaprosesseja kuten myös kvantitatiivisten tulosten tulkitseminen. Aineiston vastaukset ja tämän tutkielman tulokset pitävät siis sisällään sellaisia kerrostumia, joita ei välttämättä voida tarkoin havaita tai eritellä. Tärkein huomioitava asia tämän suhteen on se, että kyselylomakkeelle ovat vastanneet sosiaalityöntekijät, eivätkä ne asiakkaat, joita aineisto todellisuudessa pyrkii kuvaamaan. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että aineiston tuloksiin voivat vaikuttaa esimerkiksi erilaiset lastensuojeluinstituution käytännöt ja yksittäiset asiakas kohtaamiset. On mahdollista, että aineiston vastaukset heijastavat enemmän lastensuojelun toimivuutta kuin asiakkaiden toimintaa ja taustoja.

Palveluista kieltäytymistä tutkittaessa voidaan pohtia, miten kieltäytymisen taustalla vaikuttavat esimerkiksi jatkuvasti vaihtuvien sosiaalityöntekijöiden vaikeudet hahmottaa perheen kokonaistilannetta: sosiaalityöntekijät eivät välttämättä ole osanneet tarjota perheelle parhaiten soveltuvia palveluita tai antaa kyselylomakkeelle todellisuutta kuvaavia tietoja. Aineiston tulkinnassa on myös otettava huomioon, etteivät kiireiset ja kuormittuneet sosiaalityöntekijät ole välttämättä voineet käyttää aikaa lomakkeen perusteelliseen täyttämiseen, jolloin tulokset eivät välttämättä kuvaa totuudenmukaisesti perheiden tilanteita. Pidän edellä mainittujen asioiden tiedostamista tärkeänä, mutta näistä oletetuista tekijöistä huolimatta luotan siihen, että aineiston vastaukset kuvaavat palveluista kieltäytymistä ilmiönä. Mikäli tutkimuksilta ja aineistoilta vaadittaisiin aina täydellisyyttä ja sataprosenttista totuudellisuutta, ei tieteellistä tutkimusta voitaisi tehdä lainkaan.

4.5 *Menetelmät*

Kuten edellä on jo mainittu, on tutkielmani aineisto kvantitatiivinen. Käsittelen aineistoa tilastollisin menetelmin SPSS-ohjelmiston (IBM SPSS Statistics 25) avulla. Jokivuoren ja Hietalan (2014, 10) mukaan yhteiskuntatieteilijän tehtävänä ja mielenkiinnon kohteena on tutkia sitä todellisuutta, joka on aineiston takaa löydettävissä ja tätä todellisuutta tutkitaan aineistoa analysoimalla. Olen tässä tutkielmassa analysoinut aineistoa ristiintaulukoimalla sekä käyttämällä binääri-logistista regressioanalyysia. Ristiintaulukoinnissa selvitetään kahden muuttujan välistä yhteyttä (Heikkilä 2014, 198). Tutkielmassa käyttämäni muuttujat ovat nominaali- ja ordinaaliasteikkoisia (ks.

liite 1), mikä tuo rajoitteita käytettävien menetelmien suhteen. Ristiintaulukointi ei aseta tiukkoja ehtoja muuttujien mittaustasolle⁴, joten se soveltuu käyttämieni muuttujien tarkasteluun. Olen valinnut käyttää ristiintaulukoinnin ohella tilastollisena testinä ei-parametristä khiin neliö -riippumattomuustestiä, jota voidaan käyttää kaikilla mittaustasteilla. (Emt., 175, 200.) Khiin neliö -testin avulla tutkitaan kahden muuttujan välistä riippumattomuutta (Metsämuuronen 2006, 347). Testin käytön ehtona on, että maksimissaan 20 % odotetuista frekvensseistä on alle 5 ja jokainen odotettu frekvenssi on yli 1. Parametrisissa testeissä muuttujan tulee olla vähintään välimatka-asteikollinen, joten ne eivät soveltuneet tähän tutkimukseen. (Heikkilä 2014, 184, 202.)

Logistisessa regressionanalyysissä etsitään muuttujajoukosta tekijöitä, jotka selittävät jotain muuttujaa, tai vaihtoehtoisesti tutkitaan teoriaan pohjaten olennaisten muuttujien osuutta tiettyä asiaa selittävänä tekijänä. Tämän lisäksi voidaan tutkia, selittävätkö jotkut muuttujat selitettävää asiaa paremmin kuin toiset. Logistinen regressioanalyysi soveltuu tilanteisiin, jossa selitettävä muuttuja on luokitteluasteikollinen. Binäärilogistisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja on kaksiluokkainen ja dikotominen ja selittävä muuttuja voi olla esimerkiksi luokitteluasteikollinen tai jatkuva-asteikollinen muuttuja. Regressioanalyysit jaetaan konfirmatoriseen ja eksploraatiiviseen regressioanalyysiin. Konfirmatorisessa regressioanalyysissä menetelmän käyttö vahvistaa teoriasta johdettujen oleellisten tekijöiden merkitystä selittävinä tekijöinä. Eksploraatiivisessa regressioanalyysissä puolestaan pyritään selvittämään olennaisia tekijöitä ilman teoreettista pohjaa. Ensimmäinen malli on suositeltavaa ja tämän tutkielman binäärilogistinen regressioanalyysi perustuukin teoriasta johdettuihin selittäviin tekijöihin. (Metsämuuronen 2006, 642–644, 670–671.)

Binäärilogistisen regressioanalyysin tuloksia tarkastellaan siten, että verrataan kuinka paljon selittävän muuttujan yhden luokan muutos kasvattaa todennäköisyyttä kuulua selitettävän muuttujan korkeampaan luokkaan. Binäärilogistisessa regressioanalyysissä selittävältä muuttujalta vaaditaan havaintojen keskinäistä riippumattomuutta. (Jokivuori & Hietala 2014, 48–49.) Metsämuuronen (2006, 642–644) mukaan regressioanalyysissä selittävät tekijät korreloivat selitettävän tekijän kanssa, mutta eivät toistensa kanssa. Selittävien muuttujien keskinäinen korrelointi, multikollinearisuus, saattaa aiheuttaa harhaa malliin. Multikollinearisuudessa kaksi toisiinsa vahvasti korreloitunutta muuttujaa saattavat tulla mukaan malliin, vaikka toinen ei lisää mallin selitysasetta. Multikollinearisuus voi johtua esimerkiksi siitä, että kaksi eri muuttujaa mittaa lähes samaa asiaa. (Emt., 577, 672.)

---

⁴ Muuttujien tulee kuitenkin olla luokiteltuja, jotta niitä voidaan hyödyntää taulukossa (Heikkilä 2014, 198).

Olen tarkastellut binääriilogistisen regressioanalyysin avulla palveluista kieltäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Aineistossa palveluista kieltäytymisen muuttuja on koodattu valmiiksi niin, että arvo 0 tarkoittaa, että lapsen osalta perhe ei kieltäydy palveluista ja arvo 1 tarkoittaa, että kieltäytyy. Binääriilogistinen regressioanalyysi ennustaa suuremman arvon saavaa luokkaa, eli tässä tapauksessa palveluista kieltäytymistä (ks. Jokivuori & Hietala 2014, 49). Olen valinnut selittäviksi muuttujiksi vanhempien elämänhallintaan sekä perheen luottamukseen liittyviä muuttujia, jotka on aiemmassa tutkimuksessa todettu olevan yhteydessä palveluista kieltäytymiseen (ks. Dawson & Berry 2002; Pekkarinen 2016). On otettava huomioon, että nämä muuttujat ovat kuitenkin sosiaalityöntekijöiden arvioita perheen luottamuksesta lastensuojelua kohtaan sekä vanhempien elämänhallinnan ongelmien vaikutuksista lastensuojeluasiaan. Voidaan pohtia, miten hyvin sosiaalityöntekijä voi objektiivisesti arvioida esimerkiksi vanhemman luottamusta lastensuojelun työskentelyyn.

Binääriilogistisessa regressioanalyysissä olen muuttanut selittävien muuttujien asteikon viisiporraisesta kolmiportaiseen ja lasken ne tässä analyysissä kategorisiksi muuttujiksi (ks. Jokivuori & Hietala 2014, 52; liite 1). Analyysissä olen valinnut muuttujien referenssiryhmäksi ensimmäisen kategorian. Olen valinnut käyttää tässä tutkielmassa kaikissa analyyseissä merkitsevyystasoa 0,05 (5 %), joka osoittaa sen riskin tai todennäköisyyden, että löydetty eroavaisuus johtuu sattumasta. Käytän merkitsevyystasosta lyhennettä p . (Heikkilä 2014, 185.) Merkitsevyystasot on merkitty taulukoihin seuraavasti:

$p < ,05$ *, tilastollisesti melkein merkitsevä

$p < ,01$ **, tilastollisesti merkitsevä

$p < ,001$ ***, tilastollisesti erittäin merkitsevä

Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin otettava huomioon, että pelkkä ilmiöiden välinen tilastollinen merkitsevyys ei ole todiste siitä, että kahden ilmiön välillä on tosiasiallisesti yhteys. Kyseessä voi olla myös jokin muu muuttuja, joka on yhteydessä kahteen verrattuun muuttujaan. (Jokivuori & Hietala 2014, 13.) Korrelaatio ei siis tarkoita kausaalisuhdetta, eli kahden tapahtuman yhteenliittyminen ei ole riittävää kausaalisuhteen toteamiseksi (Töttö 2006, 68). Tilastollisin menetelmin on saatavilla tietoa muuttujien välisestä riippuvuudesta⁵, mutta tieto jää tälle asteelle: menetelmät

---

⁵ Tötön (2012, 172) mukaan ”*Riippuvuuden voi määritellä ehdottoman ja ehdollisen todennäköisyyden avulla. Jos tapahtuman Y todennäköisyys ehdolla, että tapahtuma X on toteutunut, on sama kuin sen todennäköisyys ilman tuota*

eivät kerro, kumpi muuttuja on syy ja kumpi seuraus tai onko kausaalisuhdetta⁶ olemassa (Töttö 2012, 174). Tutkijan tehtävänä on päättää, mikä muuttuja analyysissä on riippuva ja mikä riippumaton (Töttö 2006, 67).

4.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Olen hyödyntänyt tässä tutkielmassa valmista tilastoaineistoa. En ole osallistunut kyselylomakkeen tai aineiston suunnitteluun, tekemiseen tai arkistointiin. Tämän vuoksi en tutkielmassani käy tarkemmin läpi aineiston keräämiseen ja hankintaan liittyviä eettisiä pohdintoja. Tutkielmani eettisyyden ja luotettavuuden arviointi perustuu enemmän siihen, miten olen käsitellyt valmista aineistoa ja tehnyt tieteellistä tutkimusta. Tarkemmin HuosTa-hanketta, sen osana kerättyä kyselyaineistoa ja aineistonkeruun prosesseja on käsitelty Heinon ja kumppaneiden (2016) raportissa, samoin kuin aineistoon liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä. Hankkeen sekä aineiston tutkimuseetiikasta on huolehdittu esimerkiksi käsittelemällä hankkeen tutkimussuunnitelmaa THL:n tutkimuseettisessä työryhmässä (emt., 47).

Olen saanut aineiston käyttööni Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta ajanjaksolle 1.11.2018–30.9.2019. Tutkimusluvan hakemista varten tein tutkimussuunnitelman, joka hyväksyttiin syksyllä 2018. Ennen kuin sain aineiston haltuuni, täytin tarvittavat asiakirjat, joiden kautta sitouduin salassapitoon, tein sopimuksen työskentelystä vierailevana tutkijana sekä täytin tuloilmoituksen THL:n organisaation käyttöön. Salassapitositoumuksessa olen sitoutunut muun muassa vaitiolovelvollisuuteen sekä siihen, etteivät sivulliset pääse käsittelemään tai katselemaan salassapidettäviä tietoja. Tutkimusprosessin aikana olen kiinnittänyt huomiota aineiston tietoturvaan sekä siihen, ettei aineisto ole ollut muiden kuin itseni käsiteltävissä. Olen käyttänyt aineistoa omalla kannettavalla tietokoneellani, joka on ollut lukittuna salasanalla. Olen käsitellyt aineistoa luottamuksellisesti ja kunnioittaen ja käyttänyt sitä vain tämän tutkielman tekemiseen. Tutkimusprosessin päätyttyä palautin aineiston sen luovuttajalle.

---

ehtoa, ovat X ja Y toisistaan riippumattomia. Jos Y:n ehdollinen todennäköisyys on suurempi tai pienempi kuin sen ehdoton todennäköisyys, on X:n ja Y:n välillä riippuvuus.”

⁶ Töttö (2012, 179) määrittelee kausaalisuuden siten, että ”Jos X on Y:n syy, kajoamalla X:ään voitaisiin vaikuttaa Y:hyn, mutta Y:n manipulointi ei muuttaisi X:ää”.

Olen tutkielmaa tehdessäni perehtynyt tutkimuseettisen neuvottelukunnan TENKin ohjeisiin hyvästä tieteellisestä käytännöstä (TENK 2012) sekä tutustunut tutkimuseettiikkaa koskevaan kirjallisuuteen (Kuula 2011). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden perusteella olen kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, että olen tutkielmassani noudattanut huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä. Huolellisuus ja tarkkuus ovat olennaisia kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa käsitellään numeerisia tietoja ja pyritään löytämään erilaisia yhteyksiä ja kausaalisuhteita.

Aineiston käytön suhteen olen kiinnittänyt huomiota siihen, ettei aineiston lapsia ole mahdollista tutkielmassani tunnistaa. Tunnistettavuuden estäminen on yksi tärkeimmistä eettisistä normeista ihmisiä tutkittaessa. Kvantitatiivisissa tutkimuksissa tunnistamisriskiä ei kuitenkaan yleensä ole, koska tuloksia ei raportoida yksilötasolla. (Kuula 2011, 139–141.) HuosTa-hankkeen lapsikohtaisessa aineistossa lasten henkilö- ja yksilöintitiedot on suojattu tarkoin eikä tutkijoilla ole tietoja lasten henkilöllisyyksistä. Myös avoimet vastaukset on käyty läpi niin, ettei niistä ole mahdollista tunnistaa yksilöitä. (Heino ym. 2016, 47.) Minulla ei siis ole ollut tiedossani lasten henkilöllisyyksiä enkä ole tarkastellut lapsista annettuja vastauksia yksilötasolla. Olen käsitellyt tutkimuskohteita joukkona, enkä ole perehtynyt yksittäisen asiakkaan tai asiakasperheen asiaan.

Tässä luvussa olen esitellyt tutkimukseni tutkimuskysymykset, esitellyt käytettävän aineiston sekä sen keskeiset muuttujat ja taustoittanut tutkielman metodologiaa, menetelmiä sekä eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Seuraavaksi siirrytään analysoimaan aineistoa sekä tarkastelemaan tutkimuksen tuloksia.

5 LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON PALVELUISTA KIELTÄYTYMINEN JA SEN YHTEYS LAPSEN SIJAISHUOLTOON SIJOITTAMISEEN

Tässä luvussa tarkastelen aluksi yleisellä tasolla palveluiden käyttöä ja niistä kieltäytymistä sijoitustilanteisten lasten perheissä. Tämän jälkeen tarkastelen palveluita vastaanottavien ja palveluista kieltäytyvien perheiden eroavaisuuksia sekä tutkin, onko palveluista kieltäytymisellä yhteyttä lapsen sijoittamiseen. Lopuksi tarkastelen lyhyesti palveluista kieltäytymisen yhteyttä sosiaalityöntekijän arvioon perheen tilanteesta sekä kieltäytymisen vaikutuksia asiakassuhteeseen sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Kun kirjoitan palveluista kieltäytymisestä, ei ole tiedossa, kuka palvelusta on tarkasti ottaen kieltäytynyt. Palveluista voi kieltäytyä sekä huoltaja että lapsi itse, tai myös kaikki asianosaiset. Tässä luvussa mainitut prosenttiluvut on laskettu joko aineiston lasten kokonaismäärästä ($N=410$) tai joidenkin taulukoiden osalta palvelua tarvinneiden kokonaismäärästä, joka vaihtelee palveluittain. Prosenttiluvuilla viitataan ensin mainittuun, ellei toisin ole ilmoitettu.

5.1 *Palveluiden käyttö ja niistä kieltäytyminen sijoitustilanteisten lasten perheissä*

Kyselylomakkeella oli yhteensä 42 eri tukimuotoa, jotka ovat nähtävissä taulukossa 3. Näistä tukimuodoista seitsemän on erilaisia sijoitusmuotoja ja edelleen kaksi näistä on kiireellisen sijoituksen muotoja. Kiireellistä sijoitusta on olennaista tutkia toimenpiteenä ennen lapsen muita sijoituksia, mutta sitä ei varsinaisesti voitane laskea avohuollon palveluksi, koska se voi olla myös vastentahtoinen turvaamistoimi. Kun tutkielman tavoitteena on perehtyä juuri palveluista kieltäytymiseen, on syytä huomioida, ettei kiireellisestä sijoituksesta voi pätevästi kieltäytyä. Käsittelen sitä kuitenkin tässä palveluna, koska se on aineistossa sellaiseksi nimetty.

Taulukko 3. Palveluiden tarve ja käyttö (N=410)⁷

	Saanut palvelua		Ei tarvetta		Tarvitsisi, ei lainkaan tarjolla		Tarvitsisi, ei riittävästi tarjolla		Tarvitsisi, ei tarpeekseen vastaavasti tarjolla		Tarvitsisi, ei tarjottu		Tarvitsisi, kieltäytynyt palvelusta		Ei tietoa		Puuttuva tieto	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tukihenkilö ja -perhe																		
Ammatillinen tukihenkilö	46	11	248	60	12	3	5	1	7	2	35	9	20	5	27	7	10	2
Vapaaehtoistyön tukihenkilö	17	4	304	74	16	4	3	1	2	0	18	4	13	3	22	5	15	4
Tukiperhe	34	8	280	68	19	5	8	2	13	3	10	2	19	5	17	4	10	2
Taloudellinen tuki																		
Taloudellinen tuki, harrastukset	89	22	230	56	3	1	4	1	2	0	10	2	21	5	31	8	20	5
Taloudellinen tuki, loma- ja leiritoiminta	48	12	233	57	2	0	5	1	7	2	12	3	15	4	47	11	41	10
Taloudellinen tuki, muu lastensuojelun kautta	134	33	201	49	6	1	3	1	1	0	9	2	4	1	26	6	26	6
Koko perheen palvelut																		
Perhetyö, kunnan oma	187	46	130	32	2	0	10	2	15	4	12	3	26	6	16	4	12	3
Perhetyö, ostopalvelu	79	19	205	50	2	0	2	0	2	0	11	3	16	4	20	5	73	18
Kotiapu, lastensuojelun kautta	42	10	262	64	8	2	1	0	3	1	8	2	14	3	15	4	57	14
Perheterapia	44	11	156	38	25	6	5	1	18	4	43	10	30	7	56	14	33	8
Psykiatrinen tuki tai perheneuvolan tuki, lastensuojelun ohjaamana	100	24	198	48	10	2	7	2	5	1	5	1	23	6	33	8	29	7
Muu lääketieteellinen konsultaatio tai hoito (sosiaalipediatrian palvelut)	67	16	248	60	3	1	5	1	2	0	3	1	8	2	33	8	41	10
Lapsen hoito- ja tukipalvelut																		
Yksilöllinen terapia, lapsi	94	23	140	34	9	2	14	3	19	5	20	5	61	15	38	9	15	4
Päihdehoito perusterveydenhuollossa, lapsi	8	2	308	75	6	1	5	1	4	1	4	1	7	2	13	3	55	13

⁷ Taulukko muodostettu aineiston pohjalta. Vastaavat tiedot löytyvät myös HuosTa-hankkeen raportin liitetaulukoista 8 ja 9 (Heino ym. 2016, 146–147).

	Saanut palvelua		Ei tarvetta		Tarvitsisi, ei lainkaan tarjolla		Tarvitsisi, ei riittävästi tarjolla		Tarvitsisi, ei tarpeekseen vastaavasti tarjolla		Tarvitsisi, ei tarjottu		Tarvitsisi, kieltäytynyt palvelusta		Ei tietoa		Puuttuva tieto	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Päihdehoito laitoksessa, lapsi	14	3	320	78	1	0	0	0	3	1	2	0	3	1	9	2	58	14
Päihdehoito muualla, lapsi	15	4	262	64	0	0	1	0	0	0	1	0	3	1	16	4	112	27
Vertaisryhmä, lapsi	31	8	237	58	22	5	8	2	15	4	15	4	12	3	48	12	22	5
Tuki päivähoidon ja koulun kautta																		
Tuki päivähoidon kautta	51	12	246	60	3	1	3	1	3	1	0	0	2	0	18	4	84	20
Tuki koulun kautta	198	48	108	26	1	0	8	2	5	1	2	0	10	2	33	8	45	11
Tuki oppilas-huollon kautta	144	35	127	31	1	0	12	3	5	1	3	1	14	3	56	14	48	12
Vanhemman hoito- ja tukipalvelut																		
Päihdehoito, vanhempi	56	14	247	60	0	0	1	0	2	0	4	1	46	11	35	9	19	5
Psykiatrinen hoito, vanhempi	101	25	146	36	2	0	13	3	14	3	4	1	40	10	54	13	36	9
Vertaisryhmä, vanhempi	33	8	186	45	25	6	10	2	15	4	20	5	32	8	67	16	22	5
Huoltajuus- ja tapaamisasiat sekä muu tuki																		
Tuetut tapaamiset	27	7	317	77	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1	6	1	55	13
Valvotut tapaamiset	27	7	317	77	0	0	1	0	0	0	1	0	4	1	6	1	54	13
Valvotut vaihdot	7	2	333	81	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	5	1	64	16
Lausunto huolto- tai tapaamisasiassa	20	5	340	83	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	10	2	39	10
Oheishuoltajuusprosessin käynnistäminen	8	2	350	85	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	2	45	11
Läheisneuvonpito	46	11	267	65	4	1	2	0	0	0	13	3	14	3	35	9	29	7
Verkostokokous	41	10	283	69	1	0	2	0	0	0	9	2	7	2	31	8	36	9
Tuki turvapaikanhaussa	2	0	352	86	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	9	2	46	11
Muu tuki	70	17	90	22	5	1	6	1	2	0	1	0	19	5	16	4	201	49
Sijoitukset ja muu kodin ulkopuolinen tuki																		
Avohuollon sijoitus, perhehoito	48	12	229	56	1	0	2	0	2	0	0	0	6	1	4	1	118	29
Avohuollon sijoitus, koko	3	1	249	61	6	1	0	0	3	1	1	0	2	0	6	1	140	34

	Saanut palvelua		Ei tarvetta		Tarvitsisi, ei lainkaan tarjolla		Tarvitsisi, ei riittävästi tarjolla		Tarvitsisi, ei tarpeeseen vastaavasti tarjolla		Tarvitsisi, ei tarjottu		Tarvitsisi, kieltäytynyt palvelusta		Ei tietoa		Puuttuva tieto	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
perheen perhehoito																		
Avohuollon sijoitus, laitos	93	23	174	42	1	0	4	1	2	0	2	0	18	4	7	2	109	27
Avohuollon sijoitus, perhekuntoutus	42	10	194	47	5	1	2	0	6	1	9	2	19	5	8	2	125	30
Kiireellinen sijoitus, perhehoito	57	14	210	51	3	1	1	0	2	0	1	0	1	0	5	1	130	32
Kiireellinen sijoitus, laitos	195	48	125	30	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	5	1	84	20
Sijoitus lähiverkostoon	25	6	215	52	4	1	5	1	5	1	5	1	0	0	5	1	146	36
Turvakoti tai -huone (24h valvonta)	29	7	317	77	0	0	1	0	0	0	1	0	3	1	6	1	53	13
Turva-asunto (ei 24h)	13	3	328	80	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	6	1	60	15
Ensikoti	12	23	326	80	0	0	0	0	1	0	3	1	2	0	4	1	62	15

Taulukossa 3 on nähtävillä, että *tukihenkilö ja -perhe*⁸ -kategoriaan kuuluvista palveluista eniten käytetty tukimuoto oli ammatillinen tukihenkilötyö, jota oli saanut joka kymmenes lapsi. Tämän kategorian palveluista ammatillinen tukihenkilö oli myös palvelu, josta useimmin kieltäydyttiin (5 %). Perheiden tukemiseksi käytettiin paljon erilaisia *taloudellisen tuen* muotoja. Tukea harrastukseen oli saanut yli viidesosa ja loma- ja leiritoimintaan reilu kymmenesosa lapsista. Käytetyin taloudellisen tuen muoto oli ”muu taloudellinen tuki”, jota oli saanut jopa kolmasosa lapsista. Taloudellisen tukemisen muodoista yleisimmin kieltäydyttiin tuesta harrastukseen (5 %).

Koko perheelle suunnatuista tukimuodoista käytetyin palvelu oli kunnan oma perhetyö, jota palvelua sai hieman alle puolet aineiston lapsista. Ostopalveluperhetyötä oli saanut joka viidennen lapsen perhe. Jos lasketaan yhteen sekä kunnan oma että ostopalveluna järjestetty perhetyö, on perhetyötä saanut yhteensä lähes kaksi kolmasosaa lapsista, mutta lukua ei voida pitää vertailukelpoisena, sillä sama perhe on voinut saada molempia perhetyön muotoja. Koko perheelle suunnattujen palveluiden osalta eniten kieltäydyttiin perheterapiasta (7 %) ja kunnan omasta perhetyöstä (6 %). Jopa kolmen lapsen kymmenestä on arvioitu tarpeesta huolimatta jääneen ilman perheterapiaa joko tarjonnan puutteen tai kieltäytymisen vuoksi.

⁸ Taulukon jaottelu kategorioihin poikkeaa hieman kyselylomakkeella olleesta jaottelusta.

Lapselle suunnattujen hoito- ja tukipalveluiden osalta eniten käytetty palvelu oli lapsen yksilöllinen terapia, jota oli saanut vajaa neljäsosa lapsista. Lapsille suunnattua päihdehoitoa tai vertaisryhmätoimintaa oli käyttänyt vain harva lapsi, eikä lasten myöskään juurikaan arvioitu tarvinneen näitä palveluita. Lapselle suunnatuista hoito- ja tukipalveluista eniten kieltäytyttiin lapsen yksilöllisestä terapiasta, josta oli kieltäytytty joka kahdeksannen lapsen kohdalla. Koulun ja päiväkodin kautta annettavan tuen runsas käyttö nousee aineistossa hyvin esille. Tukea koulun kautta oli saanut lähes puolet lapsista. Myös tuki oppilashuollon kautta oli yleinen tukimuoto ja sitä oli saanut yli kolmasosa lapsista. Oppilashuollolla tarkoitetaan Opetushallituksen mukaan kouluterveydenhuoltoa, psykologi- ja kuraattoripalveluita sekä koulun monialaisen asiantuntijaryhmän tukea (Opetushallitus 2019). Koulun ja päiväkodin kautta annettavasta tuesta kieltäytyttiin aineiston perusteella hyvin harvoin.

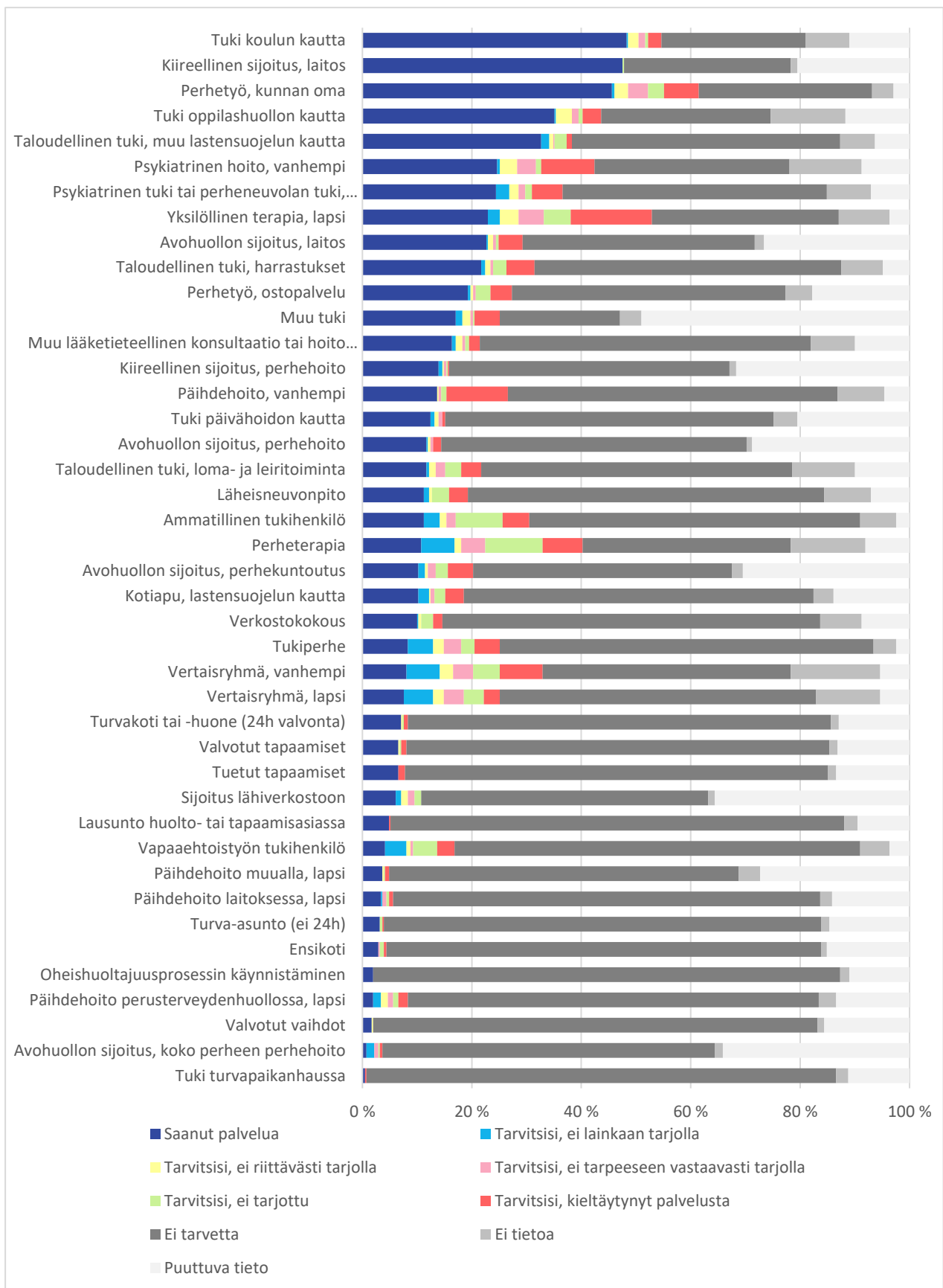
Vanhemman hoito- ja tukipalveluita käytettiin monen lapsen perheessä. Lähes joka neljännen lapsen vanhempi oli psykiatrisen hoidon piirissä. Päihdehoidon piirissä oli puolestaan joka kahdeksannen lapsen vanhempi. Vanhemmille suunnatut palvelut olivat sellaisia, joista usein myös kieltäytyttiin. Vanhemman päihdehoidosta ja psykiatrisesta hoidosta oli kieltäytytty joka kymmenennen lapsen kohdalla. Myös vanhempien vertaisryhmistä kieltäytyttiin verrattain usein (8 %). Huoltajuus- ja tapaamisasiat sekä muu tuki - kategorian palvelut näyttäytyvät aineistossa suhteellisen marginaalisilta. Eniten käytetty palvelu tässä ryhmässä oli läheisneuvonpito, jota oli hyödynnetty joka kymmenennen lapsen tapauksessa. Selkeästi vähän käytetty palvelu oli tuki turvapaikanhaussa, jota oli annettu kahden lapsen kohdalla ja josta oli kieltäytytty yhden lapsen perheessä. Muita tarvitsijoita tälle palvelulle ei ollut.

Muu tuki -kohdassa vastaajan oli mahdollista kertoa sellaisen palvelun käytöstä, jota ei ollut listattuna palveluvalikkoon. Muun tuen sai merkitä kahteen eri vastauskohtaan ja sen osalta oli mahdollisuus antaa avovastaus siitä, mitä tukea oli annettu tai olisi ollut tarpeen antaa. Yhdistin taulukoita varten nämä kaksi kysymyskohtaa, mikä vääristää lukuja. Muu tuki -kohdan kokonaismäärä pitää sisällään samojen lasten kahdet eri tiedot. Muuta tukea ei siis saanut yhteensä 70 lasta vaan toiseen kysymykseen liittyviä palveluita oli saanut 54 lasta ja toiseen kysymykseen liittyviä palveluita oli saanut 16 lasta. Voitaneen siis tulkita, että yhteensä 54 lasta oli saanut tai tarvinnut jotain muuta kuin listattua palvelua ja yhteensä 16 lasta näistä oli saanut tai tarvinnut kahta tällaista muuta palvelua. Vastaukset kohtaan muu tuki eivät kaikissa tapauksissa ole todellisuudessa muita tukimuotoja kuin kyselyssä mainitut. Avovastausten perusteella useampi oli vastannut muuksi tukeksi perhetyön (tehostettu, intensiivi, ennalta ehkäisevä, laitoksesta ostettu) tai jonkun tyyppisen

joko lapsen tai vanhemman psykiatrisen- tai päihdehoidon. Eri kunnissa ja työyksiköissä lastensuojelun perhetyöstä voidaan käyttää useita erilaisia nimityksiä (Heino 2008, 44), mikä käy myös tässä aineistossa ilmi. Muita mainittuja palveluita olivat esimerkiksi tuettu asuminen, vammaispalvelut, sosiaalihoito, väkivaltatyön muodot, nuorisoseuran palvelut sekä sijoitus vankilan perheosastolle.

Erlaisista sijoitusmuodoista selkeästi eniten käytetty palvelu oli lapsen kiireellinen sijoitus laitokseen. Aineiston lapsista lähes puolet oli ollut kiireellisesti sijoitettuna lastensuojelulaitokseen edellisen 12 kuukauden aikana. Myös avohuollon sijoitus laitokseen oli yleinen tukimuoto ja näin sijoitettuna oli ollut lähes neljäsosa lapsista. Eniten näistä palveluista oli kieltäytytty avohuollon sijoituksesta perhekuntoutukseen (5 %) ja laitokseen (4 %). Kuten edellä jo mainittiinkin, tämän kategorian osalta on huomioitava, että vaikka kiireellisestä sijoituksesta voi kieltäytyä, ei se estä sijoituksen toteuttamista. Lomakkeelle ei oltukaan merkitty palvelusta kieltäytyneitä kiireellisen sijoituksen osalta laitokseen, mutta kiireellisestä sijoituksesta perhehoitoon oli vastattu kieltäytytyn yhden lapsen osalta, minkä vastauksen voi tulkita virheelliseksi. On kuitenkin myös mahdollista, että tässä kieltäytymistilanteessa on huomioitu perheenjäsenten mielipiteet ja niiden perusteella päädytty olemaan päättämättä kiireellisestä sijoituksesta.

Kuviossa 1 on nähtävillä palveluiden tarve ja saatavuus esitettynä palkkikaaviossa. Kaaviossa palvelut on järjestetty niin, että eniten käytetyt palvelut ovat ylimpänä. Kaaviossa on vasemmalta katsottuna värillisinä palkkeina ne osuudet, joissa palveluita on saatu tai tarvittu ja harmaansävyisinä ne osuudet, joissa palvelulle ei ole ollut tarvetta, sen käytöstä ei ole ollut tietoa tai kyselylomakkeelta puuttui kyseinen tieto. Kuvion tarkoituksena on havainnollistaa palveluiden käyttöä selkeämmässä muodossa.

Kuvio 1. Palveluiden tarve ja saatavuus prosentteina (N=410).

Kuviosta 1 on nähtävillä, että harmaansävyinen alue on selkeästi suurin, eli usein sosiaalityöntekijät ovat arvioineet, ettei palvelulle ole ollut tarvetta. Eniten oli tarvittu kunnan omaa perhetyötä, jota oli saanut tai tarvinnut reilu kolme viidesosaa lapsista. Hieman yli puolet lapsista oli tarvinnut tai saanut tukea koulun kautta tai lapsen yksilöllistä terapiaa. Muissa palveluissa palvelun tarvinneita tai saaneita oli alle puolet lapsista. Sijoitustilanteisten lasten perheissä eniten käytettyjä palveluita ovat tuki koulun kautta, kiireellinen sijoitus laitokseen, kunnan oma perhetyö, tuki oppilashuollon kautta sekä muu taloudellinen tuki. Kun verrataan, kuinka moni palvelun tarvinneista oli saanut palvelua, voidaan todeta, että lähes yhdeksän kymmenestä koulun tuen tarvitsijoista oli saanut kyseistä palvelua. Kiireellisen sijoituksen laitokseen oli saanut lähes jokainen sen tarvinneista. Kolme neljäsosaa niistä lapsista, joiden perheen arvioitiin tarvitsevan kunnan omaa perhetyötä, oli saanut palvelua. Tukea oppilashuollon kautta oli saanut neljä viidestä sitä tarvinneista lapsista, samoin muuta taloudellista tukea tarvinneista lapsista palvelua oli saanut reilu neljä viidesosaa. (Kuvio 1; Taulukko 3.)

Taulukko 4. Palvelut, joista useimmiten kieltäydytään.

	Palvelusta kieltäytyneet, % kaikista lapsista	Palvelua saaneet, % kaikista palvelua saaneista ja tarvinneista	Tarvitsisi, mutta on kieltäytynyt palvelusta, % kaikista palvelua saaneista ja tarvinneista	Tarvitsisi palvelua, mutta ei ole saanut sitä kieltäytymisestä johtuen, % palvelun tarvitsijoista, jotka eivät ole saaneet palvelua
Yksilöllinen terapia, lapsi	15	43	28	50
Päihdehoito, vanhempi	11	51	42	87
Psykiatrinen hoito, vanhempi	10	58	23	55
Vertaisryhmä vanhempi	8	24	24	31
Perheterapia	7	27	18	25
Perhetyö, kunnan oma	6	74	10	40

Taulukosta 4 on nähtävissä ne palvelut, joista useimmiten kieltäydyttiin. Ensimmäisestä sarakkeesta on nähtävissä, että eniten kieltäydyttiin lapsen yksilöllisestä terapiasta, vanhemman päihdehoidosta, vanhemman psykiatrisesta hoidosta, vanhempien vertaisryhmistä, perheterapiasta ja kunnan omasta perhetyöstä. Taulukon toisesta sarakkeesta on nähtävillä, että vain runsas puolet niiden lasten vanhemmista, jotka olisivat tarvinneet mielenterveys- ja päihdepalveluita, olivat niitä saaneet. Taulukon kolmannessa sarakkeessa on näkyvillä kieltäytyneiden osuus kaikista palvelua

tarvinneista. Vanhempien päihdehoidon kohdalla on nähtävillä, että jopa kaksi viidesosaa päihdepalveluita tarvinneista on kieltäytynyt palvelusta. Taulukon viimeisessä sarakkeessa on merkitty palveluista kieltäytymisen osuus siitä, että palvelua ei ole tarpeesta huolimatta saatu. Vanhemman päihdepalveluiden kohdalla lähes yhdeksän kymmenestä niistä tapauksista, joissa asiakas ei ole saanut tarvitsemaansa palvelua, on johtunut kieltäytymisestä. Luku on huomattavasti suurempi, kuin esimerkiksi perheterapiassa, jossa vain yksi viidestä niistä tapauksista, joissa asiakas ei ole saanut palvelua tarpeesta huolimatta, on johtunut kieltäytymisestä. Tämä voinee viitata siihen, että vanhemman päihdepalveluita on tarjolla eivätkä vanhemmat jää vaille näitä palveluita niiden puutteen vuoksi. Perheterapiasta näyttää kuitenkin selkeämmin olevan tarjonnan puutetta.

Palveluiden käyttö tämän tutkielman aineiston perheissä vastaa hyvin aiemman tutkimuksen tuloksia. Huuskosen ja Korpisen (2009) tutkimuksessa perhetyö oli yleisin tukimuoto ja sitä sai liki puolet asiakkaista. Tämän tutkielman aineistossa yleisin tukimuoto oli koulun kautta annettava tuki ja sen jälkeen kiireellinen sijoitus ja vasta kolmanneksi käytetyin palvelu oli perhetyö. Jos kuitenkin otetaan huomioon, ettei koulun kautta annettava tuki varsinaisesti ole lastensuojelun tuottama palvelu eikä kiireellinen sijoitus ole oikeastaan palvelu lainkaan, nousee perhetyö yleisimmäksi lastensuojelun tukimuodoksi myös tässä aineistossa. Huuskosen ja Korpisen tutkimuksessa paljon käytetty palvelu oli myös taloudellinen tuki, joka nousi myös tämän aineiston lasten tilanteissa hyvin esille yhtenä käytetyimmistä palveluista. Aiemmassa tutkimuksessa tukiperhepalvelua on saanut neljännes lapsista, mutta tässä tutkimuksessa tukiperhe oli vain alle yhdellä kymmenestä lapsesta. Tukea päiväkodin kautta sai myös vain yksi kahdeksasta lapsesta, kun puolestaan aiemmassa tutkimuksessa tukea päivähoidosta on saanut viidennes lapsista. (ks. Huuskonen & Korpinen 2009.) On kuitenkin hyvä huomioda, että Huuskosen ja Korpisen tutkimuksen asetelma on erilainen kuin tässä tutkielmassa, joten tulokset eivät ole suoraan verrannollisia.

Katsottaessa niitä palveluita, joista eniten kieltäydytään, voidaan todeta, että näissä palveluissa korostuvat vanhempien päihde- ja mielenterveysongelman hoitamiseen liittyvät palvelut sekä toisaalta koko perheen tueksi suunnatut palvelut. Eniten kuitenkin kieltäydytään lapsen yksilöllisestä terapiasta. Aiemmassa tieteellisessä tutkimuksessa on nostettu esiin palveluista kieltäytymisen taustatekijöinä lähinnä vanhempiin ja vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä. Kieltävätkö siis vanhemmat lapsiltaan yksilöllisen terapian vai ovatko lapset itse niitä, jotka kieltäytyvät palveluista? Tähän kysymykseen ei tällä aineistolla saa suoraan vastausta, mutta ristiintaulukoimalla lapsen ikäluokka tietystä palvelusta kieltäytymisen kanssa nähdään, onko lapsen ikä yhteydessä palvelusta

kieltäytymiseen kyseisen palvelun kohdalla (taulukko 5). Lapsen ikä vaikuttaa palveluista kieltäytymiseen siten, että nuoret voivat pätevästi kieltäytyä palveluista itse, siinä missä pienemmän lapsen tapauksessa palveluista kieltäytyjä on lapsen vanhempi.

Taulukko 5. Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen ikäluokkaan.

		Lapsen ikäluokka							
		0–6 vuotta		7–12 vuotta		13–17 vuotta		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Asiakas on kieltäytynyt lapsen yksilöllisestä terapiasta	ei	115	99	83	97	151	73	349	85
	kyllä	1	1	3	4	57	27	61	15
	yhteensä	116	100	86	100	208	100	410	100
		$\chi^2=52,571$ $p=,000^{***}$							
Asiakas on kieltäytynyt vanhemman päihdehoidosta	ei	98	85	75	87	191	92	364	89
	kyllä	18	16	11	13	17	8	46	11
	yhteensä	116	100	86	100	208	100	410	100
		$\chi^2=4,302$ $p=,116$							
Asiakas on kieltäytynyt vanhemman psykiatrisesta hoidosta	ei	103	89	71	83	196	94	370	90
	kyllä	13	11	15	17	12	6	40	10
	yhteensä	116	100	86	100	208	100	410	100
		$\chi^2=9,803$ $p=,007^{**}$							
Asiakas on kieltäytynyt vanhempien vertaisryhmistä	ei	108	93	76	88	194	93	378	92
	kyllä	8	7	10	12	14	7	32	8
	yhteensä	116	100	86	100	208	100	410	100
		$\chi^2=,2,213$ $p=,331$							
Asiakas on kieltäytynyt perheterapiasta	ei	113	97	78	91	189	91	380	93
	kyllä	3	3	8	9	19	9	30	7
	yhteensä	116	100	86	100	208	100	410	100
		$\chi^2=5,341$ $p=,069$							
Asiakas on kieltäytynyt kunnan omasta perheyöstä	ei	110	95	80	93	194	93	384	94
	kyllä	6	5	6	7	14	7	26	6
	yhteensä	116	100	86	100	208	100	410	100
		$\chi^2=,378$ $p=,828$							

Taulukosta 5 on nähtävissä, että lapsen yksilöllisestä terapiasta kieltäytyminen on tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä lapsen ikäluokkaan. Yläkouluikäisten ja tätä vanhempien lasten ikäryhmässä lapsen yksilöllisestä terapiasta oli kieltäydytty kolmessa tapauksessa kymmenestä. Alle kouluikäisten lasten osalta vain yhdessä prosentissa oli kieltäydytty lapsen terapiasta ja alakouluikäisten lasten osalta neljässä prosentissa tapauksista. Lapsen terapiasta kieltäydytään siis useimmiten juuri nuorisoikäisten lasten perheissä, mikä antaa viitteitä siitä, että kieltäytyjänä on mahdollisesti nuori itse. Vanhemman psykiatrisesta hoidosta kieltäydytään puolestaan useammin alakouluikäisten ja päiväkotikäisten lasten perheissä. Vanhemman päihdehoidosta, vertaisryhmistä, perheterapiasta ja perhetyöstä kieltäydytään yhtä todennäköisesti kaikissa lapsen ikäluokissa vaikkakin päihdehoidosta kieltäydytään hieman useammin alakouluikäisten ja päiväkotikäisten perheissä. Ero ei ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevää.

5.2 *Palveluista kieltäytymisen taustatekijät*

Seuraavaksi tarkastelen, onko aineistosta löydettävissä eroavaisuuksia palveluita vastaanottavien ja niistä kieltäytyvien perheiden välillä. Selitettävänä muuttujana on kysymys siitä, kieltäytykö perhe palveluista vai ei ja selittävinä muuttujina ovat perheen ja lapsen taustatietoja, vanhempien elämänhallinnan ongelmia sekä perheen osallisuutta ja luottamusta kuvaavia muuttujia. Tavoitteenani on siis selvittää, eroavatko palveluista kieltäytyvät perheet ja palveluita vastaanottavat perheet käyttämässäni aineistossa näiden taustatekijöiden osalta ja ovatko eroavaisuudet tilastollisesti merkitseviä. Olen luonut lastensuojelun palveluista kieltäytymistä koskevan tutkimustiedon (ks. luku 3.2) pohjalta tätä tutkimusta varten testattavia hypoteeseja, jotka ovat nähtävissä tarkemmin liitteessä 1. Liitteessä on myös kuvattu tarkemmin käytettyjä muuttujia sekä tehtyjä muuttajamuunnoksia.

Teen jaottelun palveluista kieltäytyviin ja palveluita vastaanottaviin perheisiin niin, että tulkitsemme sosiaalityöntekijöiden valitsemien palveluista kieltäytyville perheille lastensuojeluasiakkuuden kärkeä luonnehdintaa koskevassa kysymyksessä kohdan ”*vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja*”. Kyselylomakkeessa kohtaan on ohjeistettu vastaamaan seuraavasti: ”*Valitse alla olevasta listasta vaihtoehto, joka tyypittää tämän lapsen lastensuojelun asiakkuutta. Tässä arvioidaan samanaikaisesti asiakkuuden pituutta/luonnetta sekä mahdollisuutta kohdata tarve ja järjestää sitä vastaava palvelu.*” Sosiaalityöntekijät olivat merkinneet 59 lapsen perheet kuuluvaksi palveluista kieltäytyvien ryhmään. Kun katsotaan luonnehdintaa tarkemmin, voidaan huomata, että se sisältää oikeastaan kaksi osa-aluetta: 1) asiakas vastustaa tukitarjouksia

ja palveluja ja 2) lapsen tilanne tuntuu vakavalta. Näin ollen kategoria ei pidä sisällään lapsia, joissa perhe vastustaa tukitoimia, mutta tilanne ei tunnu vakavalta. Toisaalta kaikki aineiston lapset ovat sijoitustilanteessa, joten voidaan olettaa, ettei tällaisia ei-vakavalta-tuntuja tilanteita ole. Teen tämän pohjalta johtopäätöksen, että kategoriaan valikoituneet lapset ovat kuvaava osuus niistä perheistä, joissa kieltäydytään palveluista.

Aluksi tarkastelen lasten ikäjakaumaa sekä lapsen asumista turvakodissa palveluita vastaanottavien ja palveluista kieltäytyvien ryhmässä. Aiemmassa tutkimuksessa (Pekkarinen 2016) on todettu, että palveluista kieltäytyvissä perheissä lapset ovat keskimäärin nuorempia kuin niissä perheissä, jotka ottavat palveluita vastaan. Palveluista kieltäytyminen on myös yhteydessä vanhempien elämänhallinnan ongelmiin, kuten päihde- ja mielenterveysongelmiin, jotka puolestaan ovat tyypillisiä juuri pienten lasten lastensuojeluinterventioiden taustatekijöinä (Dawson & Berry 2002; Lamponen 2016; Littel 2001). Tutkimustiedon (Pekkarinen 2016) perusteella palveluista kieltäytyvissä perheissä on myös käytetty palveluita vastaanottavia perheitä enemmän turvakotipalveluita. Turvakodit ovat tarkoitettu lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai väkivallan uhassa oleville naisille, miehille ja lapsille (THL 2019). Lähisuhdeväkivallan osatekijänä on usein alkoholinkäyttö (Karjalainen ym. 2015) ja alkoholin onkin todettu aiheuttavan ihmisissä aggressiivista käytöstä (Bushman & Cooper 1990). Päihtymystila myös kasvattaa riskiä joutua väkivallan uhriksi (Sirén 2005). Vanhempien elämänhallinnan ongelmat voivat siis johtaa lähisuhdeväkivaltaan ja näin ollen turvakodin käyttöön.

Taulukko 6. Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen ikäluokkaan sekä lapsen asumiseen turvakodissa

		Perhe vastaanottaa palveluita		Perhe kieltäytyy palveluista		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%
$\chi^2 = ,585$ $p = ,746$	Lapsen ikäluokka						
	0–6 vuotta	97	28	19	32	116	28
	7–12 vuotta	75	21	11	19	86	21
	13–17 vuotta	179	51	29	49	208	51
	yhteensä	351	100	59	100	410	100
$\chi^2 = ,032$ $p = ,858^9$	Lapsi ollut turvakodissa						
	ei	327	93	54	92	381	93
	kyllä	24	7	5	9	29	7
	yhteensä	351	100	59	100	410	100

⁹ χ^2 -testin tulos on taulukossa esitettyinä, vaikka testin ehdot eivät täyty: yhden solun (25 %) odotettu frekvenssi on 4,17.

Taulukosta 6 on nähtävillä, että palveluista kieltäytyvissä perheissä oli hieman useammin alle kouluikäisiä lapsia kuin palveluita vastaanottavissa perheissä, mutta ryhmät eivät eroa tilastollisesti merkitsevästi toisistaan lapsen ikäluokan perusteella. Molemmissa ryhmissä noin puolet lapsista oli 13–17 vuotiaita ja puolet tätä nuorempia. Palveluista kieltäytyminen ei siis ole tyypillisempää niissä perheissä, joissa lapset ovat pienempiä. Tämä tulos poikkeaa siis esimerkiksi Pekkarisen (2016) tutkimuksen tuloksista, mutta on hyvä ottaa huomioon, että käyttämäni aineisto ja menetelmät poikkeavat Pekkarisen tutkimuksesta: hänen aineistonsa piti sisällään 37:n lapsen lastensuojelun asiakirjat ja tutkimus oli menetelmiltään laadullinen. Taulukon 6 tulokset ovat myös linjassaan taulukon 5 tulosten kanssa. Myöskään taulukossa 5 ei ollut todettavissa suurempaa palveluista kieltäytymisen määrää pienten lasten perheissä, muutoin kuin vanhemman mielenterveyspalveluiden kohdalla.

Turvakotipalvelun käytön ja palveluista kieltäytymisen yhteyden tarkastelu käyttämäni aineiston pohjalta oli hieman haasteellista, sillä turvakodissa oli ollut vain harva lapsista ja kyselylomakkeella oli kysytty turvakodissa olemista viimeisen vuoden aikana kahteen kertaan. Ensin turvakodin käyttöä oli kysytty perheen asumistietojen yhteydessä ja toisen kerran perheen palveluiden käytön yhteydessä. Asumistietojen yhteydessä lomakkeelle oli merkitty 15:n lapsen asuneen turvakodissa ja puolestaan turvakotia palveluna oli saanut 29 lasta. Lomakkeelle kirjatut tiedot vaikuttavat siis hieman epäluotettavilta näiden muuttujien suhteen, tai on myös mahdollista, että turvakodissa asumisella ja turvakodilla palveluna on jokin ero, jota en tässä tavoita. Halusin kuitenkin tarkastella, miltä turvakodin käyttö näyttää palveluiden vastaanottamisen näkökulmasta, joten hyödynsin ristiintaulukoinnissa turvakodin palvelutietoa, koska siihen on merkitty enemmän lapsia.

Taulukosta 6 on nähtävillä, että palveluista kieltäytyvissä perheissä turvakotia oli käytetty hieman useammin kuin palveluita vastaanottavissa perheissä, mutta ero ei ole tilastollisesti merkitsevä. Kaikista lapsista noin joka kymmenes oli ollut turvakodissa sijoitusta edeltäneen vuoden aikana. Khiin neliö -testin ehdot eivät täyttyneet tämän ristiintaulukoinnin osalta, mutta olen kuitenkin tehnyt sen, jotta saadaan suuntaa tilastollisesta merkitsevyydestä. Myös ilman tätä testiä pelkkää ristiintaulukointiakin tarkastelemalla voidaan todeta, etteivät erot ryhmien välillä ole suuria. Tämäkin tulos poikkeaa Pekkarisen (2016) tutkimuksen tuloksista, jossa todettiin palveluista kieltäytyvissä perheissä turvakodin käyttämisen olevan yleisempää kuin muissa perheissä.

Seuraavaksi tarkastelen palveluista kieltäytymisen yhteyttä lapsen, äidin ja isän osallisuuteen, lastensuojelun toimintaa koskevaan luottamukseen ja kuulluksi tulemiseen. Tässä kohtaa on hyvä huomioda, että kyselylomakkeelle ovat vastanneet sosiaalityöntekijät eivätkä asiakkaat itse. Vastaukset ovat siis työntekijöiden tulkintoja toisen ihmisen kokemuksista, joten on aiheellista myös kyseenalaistaa, kuinka hyvin nämä tulkinnat kuvaavat todellisuutta. Edellä mainitusta huolimatta haluan tarkastella palveluista kieltäytymisen ja asiakkaan osallisuuden, luottamuksen ja kuulluksi tulemisen yhteyttä, sillä palveluista kieltäytymisellä on aiemman tutkimuksen perusteella todettu olevan yhteys asiakkaan epätasa-arvon kokemukseen sekä epäluottamukseen lastensuojelua kohtaan (Nilsen, Affronti & Coombes 2009; Pekkarinen 2016). Palveluiden vastaanottamiseen ja niihin sitoutumiseen on puolestaan yhdistetty muiden muassa asiakkaan yhteistyöhalukkuus, osallistuminen palveluiden suunnittelemiseen ja positiivinen suhtautuminen lastensuojeluun (Dawson & Berry 2002; DePanfilis & Zuravin 2002; Littel 2001; Navarro 2014).

Taulukko 7. Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen osallisuuteen, luottamukseen ja kuulluksi tulemiseen.

		Perhe vastaanottaa palveluita		Perhe kieltäytyy palveluista		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%
Lapsi on osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	ei lainkaan	40	13	3	6	43	12
	vähän	163	53	32	64	195	55
	paljon	103	34	15	30	118	33
	yhteensä	306	100	50	100	356	100
$\chi^2=2,857$ $p=,240$							
Lapsella on ollut luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	ei lainkaan	35	12	8	16	43	12
	vähän	159	53	26	52	185	53
	paljon	107	36	16	32	123	35
	yhteensä	301	100	50	100	351	100
$\chi^2=,829$ $p=,661$							
Lapsi on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	ei lainkaan	23	7	2	4	25	7
	vähän	120	39	20	41	140	39
	paljon	166	54	27	55	193	54
	yhteensä	309	100	49	100	358	100
$\chi^2=,724$ $p=,690$							

Taulukosta 7 on nähtävissä, että lapsen osallisuudella, luottamuksella tai kuulluksi tulemisella ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä palveluista kieltäytymiseen. Prosenttilukuja tarkasteltaessa nähdään, että palveluita vastaanottavien perheiden lapset osallistuvat asiansa pohtimiseen jopa vähemmän kuin palveluista kieltäytyvien perheiden lapset. Kaikista lapsista noin joka kymmenes ei osallistunut lainkaan asiansa pohtimiseen, yli puolet osallistui vähän ja kolmasosa paljon. Kun

tarkastellaan lapsen luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn, joka tässä tapauksessa on tietenkin sosiaalityöntekijän tekemä tulkinta, voidaan nähdä, että jopa kahdella kolmasosalla lapsista oli vähän tai ei lainkaan luottamusta asiansa käsittelyyn. Noin kolmannes lapsista luotti asiansa käsittelyyn sosiaalityöntekijän arvion mukaan paljon. Myöskään lapsen kuulluksi tuleminen asiassa ei ole yhteydessä palveluista kieltäytymiseen. Runsas puolet aineiston lapsista oli sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan voinut vaikuttaa asiaansa paljon ja vajaa puolet vähän tai ei lainkaan.

Taulukko 8. Palveluista kieltäytymisen yhteys äidin osallisuuteen, luottamukseen ja kuulluksi tulemiseen.

		Perhe vastaanottaa palveluita		Perhe kieltäytyy palveluista		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%
Äiti on osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	ei lainkaan	16	5	10	18	26	7
	vähän	82	24	17	30	99	25
	paljon	242	71	30	53	272	69
	yhteensä	340	100	57	100	397	100
$\chi^2=15,373$ $p=,000^{***}$							
Äidillä on ollut luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	ei lainkaan	15	4	13	23	28	7
	vähän	112	33	21	38	133	34
	paljon	211	62	22	39	233	59
	yhteensä	338	100	56	100	394	100
$\chi^2=28,454$ $p=,000^{***}$							
Äiti on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	ei lainkaan	7	2	4	7	11	3
	vähän	80	24	13	23	93	24
	paljon	250	74	40	70	290	74
	yhteensä	337	100	57	100	394	100
$\chi^2=4,387$ $p=,112$							

Taulukossa 8 on ristiintaulukoituna äitien osallisuutta, luottamusta ja kuulluksi tulemistä koskevat muuttujat palveluiden vastaanottamista koskevan muuttujan kanssa. Äidin osallisuudella asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen on tilastollisesti merkitsevä yhteys palveluista kieltäytymiseen. Lähes puolessa palveluista kieltäytyvissä perheissä äiti oli osallistunut vain vähän tai ei lainkaan asiansa pohtimiseen. Palveluita vastaanottavissa perheissä kolmasosa äideistä oli osallistunut vähän tai ei lainkaan ja vajaassa kolmessa tapauksessa neljästä äiti oli osallistunut paljon. Palveluista kieltäytyvien perheiden äidit eivät siis osallistu yhtä aktiivisesti ratkaisujen etsimiseen perheen tilanteeseen kuin palveluita vastaanottavien perheiden äidit. Palveluista kieltäytyvissä perheissä äidit myös todennäköisemmin eivät osallistu oman asiansa pohtimiseen lainkaan.

Kun katsotaan äidin luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn, huomataan jälleen eroavaisuuksia palveluita vastaanottavien ja palveluista kieltäytyvien välillä. Palveluista kieltäytyvien perheiden äideillä on sosiaalityöntekijän arvion mukaan selkeästi vähemmän luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn. Jopa vajaalla neljäsosalla näistä äideistä ei ole lainkaan luottamusta asiansa hoitamiseen, ja kahdella äidillä viidestä on luottamusta vain vähän. Palveluita vastaanottavissa perheissä neljällä prosentilla äideistä ei ole lainkaan luottamusta asian oikeudenmukaiseen käsittelyyn ja kolmasosalla on vain vähän luottamusta. Palveluita vastaanottavissa perheissä kolmella viidestä on paljon luottamusta, kun puolestaan palveluista kieltäytyvissä perheissä paljon luottamusta on kahdella viidestä äidistä. Erot ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä. Perheen äidin luottamuksella asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn on siis yhteys siihen, ottaako perhe palveluita vastaan vai ei. Kun tarkastellaan sosiaalityöntekijän arviota äitien kuulluksi tulemisesta ja mahdollisuuksista vaikuttaa lapsensa asian ratkaisuun, voidaan todeta, että tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä ei ole nähtävissä. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan kolme neljäsosaa äideistä on tullut paljon kuulluksi ja neljännes vähän tai ei lainkaan.

Taulukko 9. Palveluista kieltäytymisen yhteys isän osallisuuteen, luottamukseen ja kuulluksi tulemiseen.

		Perhe vastaanottaa palveluita		Perhe kieltäytyy palveluista		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%
Isä on osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	ei lainkaan	55	19	12	24	67	20
	vähän	102	35	14	28	116	34
	paljon	134	46	25	49	159	47
	yhteensä	291	100	51	100	342	100
$\chi^2=1,296$ $p=,523$							
Isällä on ollut luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	ei lainkaan	40	14	11	22	51	15
	vähän	115	40	16	32	131	39
	paljon	130	46	23	46	153	46
	yhteensä	285	100	50	100	335	100
$\chi^2=2,533$ $p=,282$							
Isä on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	ei lainkaan	38	13	7	14	45	13
	vähän	92	32	12	24	104	31
	paljon	158	55	32	63	190	56
	yhteensä	288	100	51	100	339	100
$\chi^2=1,490$ $p=,475$							

Taulukossa 9 on nähtävillä isien osallisuutta, luottamusta ja kuulluksi tulemistä koskevia tietoja. Vajaa puolet lasten isistä oli osallistunut perheen asian pohtimiseen paljon ja runsas puolet vähän

tai ei lainkaan. Tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä ei ollut. Myöskään isän luottamuksella asian oikeudenmukaiseen käsittelyyn tai kuulluksi tulemisella ja mahdollisuudella vaikuttaa asian ratkaisuun ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä palveluista kieltäytymiseen. Sosiaalityöntekijöiden arvion perusteella vajaalla puolella isistä oli paljon luottamusta asian oikeudenmukaiseen käsittelyyn ja runsaalla puolella vähän tai ei lainkaan. Noin kolmen viidesosan isistä ajateltiin tulleen kuulluksi ja voineen vaikuttaa lastensuojeluasian ratkaisuun paljon ja noin kahden viidesosan puolestaan vähän tai ei lainkaan.

Yhteenvedona perheenjäsenten osallisuuden, luottamuksen ja kuulluksi tulemisen osalta voidaan todeta, että vain äidin osallisuudella asian pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen sekä luottamuksella lastensuojeluasian oikeudenmukaiseen käsittelyyn on tilastollisesti merkitsevä yhteys palveluista kieltäytymiseen. Palveluista kieltäytyvien perheiden äidit osallistuvat vähemmän perheen lastensuojeluasian pohtimiseen tai ratkaisujen etsimiseen kuin palveluita vastaanottavien perheiden äidit. He myös luottavat lastensuojeluasian oikeudenmukaiseen käsittelyyn vähemmän kuin palveluita vastaanottavien perheiden äidit. Tämä tulos on yhdenmukainen aiemman tutkimuksen kanssa, jossa asiakkaan epäluottamus, epätasa-arvon kokemus ja osallistumattomuus on yhdistetty palveluista kieltäytymiseen (Littel 2001; Nilsen, Affronti & Coombes 2009; Pekkarinen 2016). Kuitenkaan lapsen omalla tai lapsen isän osallisuudella, luottamuksella tai kuulluksi tulemisella ei ole yhteyttä siihen, ottaako perhe palveluita vastaan vai ei.

Äidin toiminnan merkityksen korostuminen työntekijöiden vastauksissa voi olla seurausta siitä, että äiti on usein se vanhempi, joka hoitaa lapsen asioita lastensuojelussa. Ormen (2013, 90) mukaan sosiaalityötä on monesti kuvattu käytännöksi, jossa naiset tuottavat palveluita naisille. Heimon (2013, 94) mukaan lastensuojeluasiakkaiden perhetilanteet eroavat koko väestön perhetilanteista siten, että lastensuojeluperheissä lapsi useimmiten asuu yhden vanhemman perheessä ja tämä vanhempi on useimmiten äiti. Äidin asema lapsen lähivanhempana voi olla sellainen tekijä, joka tuo äidin suhtautumiselle korostetumman aseman lastensuojelun työskentelyssä. Esimerkiksi avo-
huollon sijoitukseen vaaditaan lähivanhemman ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus, joten äidin ollessa lähivanhempi, on juuri hänen mielipiteellään tärkeä merkitys myös juridisesti, siinä missä avo-
huollon sijoitus voidaan toteuttaa etävanhemman mielipiteestä huolimatta (ks. LSL 417/2007, 37a §). Se, ettei lapsen luottamuksella lastensuojeluun ole yhteyttä palveluista kieltäytymiseen, voi liittyä siihen, että lähinnä nuorisoikäiset lapset voivat pätevästi kieltäytyä palveluista itse. Tässä aineistossa nuorisoikäisiä on runsas puolet lapsista.

Seuraavaksi tarkastelen vanhempien elämänhallinnan ongelmien yhteyttä palveluista kieltäytymiseen. Kuten edelläkin on jo mainittu, vanhempien elämänhallinnan ongelmien, etenkin päihde- ja mielenterveysongelmien, on todettu olevan tekijöitä, jotka heikentävät perheiden sitoutumista tukitoimiin ja jotka ovat tyypillisiä huolenaiheita palveluista kieltäytyvissä perheissä (esim. Dawson & Berry 2002). Päihde- ja mielenterveysongelmien lisäksi elämänhallinnan ongelmiin on katsottu kuuluvaksi myös esimerkiksi rikollisuus (Pekkarinen 2016). Kyselylomakkeella oli kysytty lapsen tilanteen taustatekijöitä ja yhtenä osa-alueena kysyttiin vanhempiin ja kasvatukseen liittyviä tekijöitä. Lomakkeen ohjeistuksen mukaan sosiaalityöntekijän tuli arvioida, miten kukin kysytty tekijä on läsnä lapsen asiassa ja miten paljon se kuvaa lapsen tilannetta. Aion tässä tarkastella seuraavia vanhempien elämänhallintaan ja vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä: mielenterveysongelmat, uupumus, avuttomuus, kasvatustyyli, toiminnanohjaus, alkoholinkäyttö, päihteiden ja huumeiden käyttö, rikollisuus, perheväkivalta, lapsen pahoinpitely ja lapsen hoidon laiminlyönti.

Taulukko 10. Palveluista kieltäytymisen yhteys vanhemman elämänhallinnan ongelmiin.

		Perhe vastaanottaa palveluita		Perhe kieltäytyy palveluista		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%
Vanhemman mielenterveysongelmat $\chi^2=4,227$ $p=,121$	ei lainkaan	146	44	17	31	163	42
	vähän	86	26	14	26	100	26
	paljon	103	31	24	44	127	33
	yhteensä	335	100	55	100	390	100
Vanhemman uupumus ja jaksamattomuus $\chi^2=,679$ $p=,712$	ei lainkaan	40	12	5	9	45	11
	vähän	104	31	20	35	124	31
	paljon	196	58	33	57	229	58
	yhteensä	340	100	58	100	398	100
Vanhemman avuttomuus ja osaamattomuus $\chi^2= 2,298$ $p=,317$	ei lainkaan	85	25	12	21	97	25
	vähän	150	45	22	39	172	44
	paljon	102	30	23	40	125	32
	yhteensä	337	100	57	100	394	100
Kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden (ankaruus – rajattomuus) $\chi^2=7,316$ $p=,026^*$	ei lainkaan	58	17	3	5	61	15
	vähän	120	36	19	32	139	35
	paljon	160	47	37	63	197	50
	yhteensä	338	100	59	100	397	100

		Perhe vastaanottaa palveluita		Perhe kieltäytyy palveluista		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%
Vanhemman toiminnan ohjaamisen vaikeus	ei lainkaan	187	57	22	40	209	54
	vähän	72	22	12	22	84	22
	paljon	72	22	21	38	93	24
	yhteensä	331	100	55	100	386	100
$\chi^2=7,654$ $p=,022^*$							
Vanhemman alkoholinkäyttö	ei lainkaan	203	60	23	42	226	58
	vähän	53	16	12	22	65	17
	paljon	80	24	20	36	100	26
	yhteensä	336	100	55	100	391	100
$\chi^2=6,780$ $p=,034^*$							
Vanhemman muu päihteiden tai huumeiden käyttö tai sen epäily	ei lainkaan	264	79	40	74	304	78
	vähän	26	8	6	11	32	8
	paljon	45	13	8	15	53	14
	yhteensä	335	100	54	100	389	100
$\chi^2=,833$ $p=,659$							
Vanhemman rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	ei lainkaan	278	85	51	91	329	86
	vähän	35	11	0	0	35	9
	paljon	16	5	5	9	21	6
	yhteensä	329	100	56	100	385	100
$\chi^2=7,649$ $p=,022^*$							
Perheväkivalta tai sen uhka	ei lainkaan	184	55	22	39	206	52
	vähän	76	23	19	34	95	24
	paljon	77	23	15	27	92	23
	yhteensä	337	100	56	100	393	100
$\chi^2=5,037$ $p=,081$							
Lapsen pahoinpitely tai sen epäily	ei lainkaan	239	72	33	61	272	71
	vähän	47	14	13	24	60	16
	paljon	44	13	8	15	52	14
	yhteensä	330	100	54	100	384	100
$\chi^2=3,785$ $p=,151$							
Lapsen hoidon laiminlyönti	ei lainkaan	159	47	19	35	178	46
	vähän	123	37	21	38	144	37
	paljon	54	16	15	27	69	18
	yhteensä	336	100	55	100	391	100
$\chi^2=5,087$ $p=,079$							

Taulukossa 10 ensimmäisenä tarkastelun kohteena on vanhempien mielenterveysongelmien yhteys palveluista kieltäytymiseen. Taulukosta on nähtävissä, että käytetyssä aineistossa vanhemman mielenterveysongelmat ovat hieman useammin lastensuojeluasian taustalla palveluista kieltäytyvissä perheissä, mutta ero ei ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevää. Vanhemman mielenterveysongelmat vaikuttivat lastensuojeluasian taustalla noin kolmessa perheessä viidestä. Kahdessa viidesosaa perheistä vanhemman mielenterveysongelma ei vaikuttanut lainkaan lapsen asiaan.

Kun tarkastellaan vanhemman uupumusta ja jaksamattomuutta sijoituksen taustalla, voidaan nähdä, että se vaikuttaa lähes yhtä paljon palveluista kieltäytyvissä ja palveluita vastaanottavissa perheissä. Jopa yhdeksässä tapauksesta kymmenestä vanhemman uupumus vaikutti lapsen asiaan edes jonkin verran. Erot ryhmien välillä ovat hyvin pienet ja tilastollisesti merkitsevää eroa ei ollut havaittavissa. Jonkin asteista vanhemman avuttomuutta ja osaamattomuutta oli lapsen tilanteen taustalla kolmessa neljästä tapauksesta. Palveluista kieltäytyvissä perheissä tämä näyttäytyi merkittävänä ongelmana hieman useammin kuin palveluita vastaanottavissa perheissä, mutta erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä myöskään tämän taustatekijän kohdalla.

Tarkasteltaessa kasvatustyylin sopimattomuutta lapsen tarpeisiin nähden, voidaan havaita, että se vaikutti paljon lapsen tilanteeseen jopa runsaassa kolmessa viidesosaa palveluista kieltäytyvistä perheistä. Vain viidessä prosentissa palveluista kieltäytyvissä perheissä kasvatustyylin sopimattomuus ei vaikuttanut lapsen asiaan lainkaan. Palveluita vastaanottavissa perheissä kasvatustyylin sopimattomuus vaikutti paljon vajaassa puolessa tapauksista. Erot ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä eli palveluista kieltäytyvissä perheissä on enemmän kasvatustyylin liiallista ankaruutta tai toisaalta lapselle ei aseteta riittäviä rajoja.

Vanhemman toiminnanohjaamisen vaikeuksia oli vajaalla puolella aineiston lasten vanhemmista. Palveluista kieltäytyvien ja palveluita vastaanottavien perheiden välillä on tämän osa-alueen kohdalla nähtävissä eroavaisuuksia. Palveluista kieltäytyvissä perheissä toiminnanohjaamisen vaikeudet vaikuttivat paljon tai vähäisesti kolmella viidestä perheestä ja palveluita vastaanottavissa perheissä se vaikutti paljon tai vähäisesti runsaalla kahdella viidesosalla perheistä. Ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä. Palveluista kieltäytyvissä perheissä on enemmän vanhemman toiminnan ohjaamisen vaikeuksia kuin palveluita vastaanottavissa perheissä.

Vanhemman alkoholinkäyttö oli lapsen sijoituksen taustatekijänä noin kahdessa viidestä perheestä. Palveluista kieltäytyvissä perheissä alkoholin käyttö vaikutti useammin lapsen asiaan, kuin palveluita vastaanottavissa perheissä ja ero on tilastollisesti merkitsevä. Palveluista kieltäytyvien perheiden lasten sijoituksen taustalla oli vanhemman ongelmallista alkoholinkäyttöä kolmessa tapauksessa viidestä. Palveluita vastaanottavissa perheissä vanhemman ongelmallista alkoholinkäyttöä oli kahdella viidestä. Puolestaan muiden päihteiden ja huumausaineiden käytöllä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä palveluista kieltäytymiseen. Vanhemman jonkin tasoista huumausaineiden käyttöä tai sen epäilyä oli viidesosalla perheistä.

Vanhemman rikollinen elämäntapa vaikutti lapsen asiaan yhdessä kahdeksasta perheestä. Hieman yllättäen palveluista kieltäytyvissä perheissä oli vähemmän vanhemman rikollisuutta kuin palveluita vastaanottavissa perheissä. Kaikki ne palveluista kieltäytyvät perheet, joissa oli jonkin asteista vanhemman rikollisuutta, oli luokiteltu vaikuttavan lapsen asiaan paljon. Palveluita vastaanottavissa perheissä kymmenesosassa rikollisuus vaikutti vähän ja viidessä prosentissa tapauksista paljon. Erot ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä eli palveluista kieltäytyvissä perheissä on vähemmän vanhempien rikollisuutta kuin palveluita vastaanottavissa perheissä.

Kun tarkastellaan perheväkivaltaa tai sen uhkaa aineiston lasten perheissä, voidaan nähdä, että se vaikutti lapsen asiaan vajaassa puolessa tapauksista. Palveluista kieltäytyvissä perheissä perheväkivaltaa oli kolmessa perheessä viidestä ja palveluita vastaanottavissa perheissä väkivaltaa oli kahdessa perheessä viidestä, mutta erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä. Tämä on linjassa myös sen kanssa, ettei ryhmien välillä ole merkitseviä eroavaisuuksia turvakodin käytön suhteen. Lapsen pahoinpitely tai sen epäily vaikutti lapsen asiaan noin kolmessa kymmenestä perheestä. Tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä ei kuitenkaan ole. Myöskään lapsen hoidon laiminlyönnin suhteen ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä. Lapsen hoidon laiminlyönti vaikutti lapsen asiaan yli puolessa tapauksista.

Yhteenvedona voidaan todeta, että palveluista kieltäytymiseen yhteydessä olevia tekijöitä ovat äidin osallisuus lastensuojeluasian pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen, äidin luottamus asian oikeudenmukaiseen käsittelyyn, vanhemman kasvatustyylin sopimattomuus lapsen tarpeisiin nähden, vanhemman toiminnanohjaamisen vaikeudet, vanhemman alkoholinkäyttö sekä vanhemman rikollisuus. Palveluista kieltäytyvissä perheissä äidit osallistuivat vähemmän asiansa pohtimiseen ja heillä ei ollut luottamusta asiansa käsittelyä kohtaan. Perheissä oli myös useammin ongelmia vanhemman kasvatustyyllissä, toiminnan ohjaamisessa sekä alkoholinkäytössä. Yllättäen palveluista kieltäytyvissä perheissä oli kokonaisuudessaan sosiaalityöntekijän arvion perusteella vähemmän rikollisuutta kuin muissa perheissä.

Mikä selittää vanhemman kasvatustyylin sopimattomuuden, toiminnanohjaamisen vaikeuksien sekä alkoholinkäytön yhteyttä palveluista kieltäytymiseen? Toiminnanohjauksella tarkoitetaan kognitiivisia prosesseja, joiden avulla ihmisen on mahdollista säädellä omaa toimintaansa, tehdä suunnitelmia, muuttaa omaa toimintaansa aktiviteetista toiseen sekä ehkäistä sitä, ettei henkilö toimi häiritsevien impulssien varassa. Toiminnanohjaamisen vaikeudet liitetään usein ADHD:hen.

(Brown 2006; Gilbert & Burgess 2008; Hofmann, Schmeichel & Baddeley 2012.) Toiminnanohjaamisen ongelmat liittyvät siis vaikeuksiin säädellä ja ohjata omaa toimintaa ja tämän voisi ehkä ajatella johtavan myös siihen, että vanhemmalla on vaikeuksia ohjata myös lapsen arkea ja toimia johdonmukaisena kasvattajana¹⁰. Tämän tutkielman aineiston avulla ei ole mahdollista todentaa, miten nämä ongelmat liittyvät palveluista kieltäytymiseen. Arvioin kuitenkin, että vanhemman ja sosiaalityöntekijän välille voi tulla erimielisyyksiä sellaisessa tilanteessa, jossa huoli liittyy vanhemman kasvatustyyliin ja toiminnanohjaamiseen, mutta vanhempi kokee, ettei hänen toimintatansa ole ongelmallinen vaan hän toimii kuten aina muutoinkin.

Alkoholin ongelmakäytön ja palveluista kieltäytymisen yhteys saattaa johtua siitä, että alkoholi-ongelman kieltäminen on tyypillistä alkoholisteille. Ongelman kieltämisen on nähty olevan jopa yksi keskeinen osa-alue alkoholismissa. Alkoholiongelman kieltäminen usein myös johtaa siihen, että alkoholisti ei hakeudu tarvittavan hoidon piiriin. (Stoddard Dare & Derigne 2010.) Jos vanhemman alkoholinkäyttö on sellainen tekijä, joka lastensuojelussa nähdään vaarantavan lapsen terveyttä ja kehitystä, lastensuojelusta tarjotaan vanhemmalle päihdeongelman hoitoon tarkoitettuja palveluita. Koska alkoholin ongelmakäyttöön liittyy läheisesti ongelman kieltäminen, ollaan herkästi tilanteessa, jossa vanhempi kieltäytyy palvelusta. Tällaisessa tilanteessa on läsnä vastakkaiset näkemykset asiakkaan tilanteesta, mutta voidaan ajatella, että asiakkaan näkemystä tässä tilanteessa ohjaa sairaudenkuvaan kuuluva tapa toimia ja reagoida.

Vanhemman elämänhallinnan ongelmilla on siis yhteys palveluista kieltäytymiseen, kuten jo aiemmissa tutkimuksissa on todettu (ks. Dawson & Berry 2002; Pekkarinen 2016). Kuitenkaan mielenterveysongelmien vaikutukset eivät korostuneet tämän tutkielman aineistossa, siinä missä aiemmassa tutkimuksessa se on nostettu palveluista kieltäytymisen yhdeksi olennaiseksi osatekijäksi (ks. emt.). Sen sijaan alkoholinkäytöllä oli yhteys kieltäytymiseen, mutta jälleen jokseenkin yllättäen sama ei pätenyt muiden päihteiden käyttöön. Voiko tämä johtua siitä, että vanhemman huumausaineiden käytön ajatellaan olevan lapsen terveydelle ja kehitykselle niin vakava ja välitön vaara, että lastensuojelu ryhtyy herkemmin lapsen kiireelliseen sijoitukseen? Tällöin ehkä avoimuuden tukitoimia ei katsota riittäviksi eikä niitä tarjota, jolloin asiakas ei luonnollisesti voi niistä kieltäytyäkään. Tarkastellaan vielä lyhyesti, voiko tämä tulkinta pitää paikkansa.

---

¹⁰ Ristiintaulukoimalla vanhemman toiminnan ohjaamisen ongelmat ja vanhemman kasvatustyylin ongelmat, voidaan nähdä, että niillä vanhemmilla, joilla on arvioitu olevan paljon toiminnan ohjaamisen ongelmia, on usein myös paljon ongelmia sopimattoman kasvatustyylin suhteen. Jopa runsaalla kahdella kolmesta vanhemmasta, jolla oli paljon toiminnan ohjaamisen ongelmia, oli myös paljon ongelmia kasvatustyylin kanssa. Tämä yhteys on tilastollisesti merkitsevä $p=,000^{***}$.

Taulukko 11. Vanhemman päihteiden käytön yhteys lapsen kiireelliseen sijoitukseen.

		Lapsi kiireellisesti sijoitettu perheeseen			Lapsi kiireellisesti sijoitettu laitokseen		
		ei %	kyllä %		ei %	kyllä %	
Vanhemman huumeiden käyttö tai sen epäily	ei lainkaan	81	60	n=389	70	87	n=389
	vähän	8	11	$\chi^2=16,219$	11	5	$\chi^2=16,470$
	paljon	11	30	p=,000***	19	8	p=,000***
	yhteensä	100	100		100	100	
<hr/>							
Vanhemman alkoholinkäyttö	ei lainkaan	60	46	n=391	55	61	n=391
	vähän	16	23	$\chi^2=3,754$	20	13	$\chi^2=4,218$
	paljon	25	30	p=,153	25	26	p=,121
	yhteensä	100	100		100	100	

Ristiintaulukoimalla vanhemman huumeiden käyttö sekä alkoholin käyttö lapsen kiireellisen sijoituksen kanssa (taulukko 11), voidaan nähdä, että huumeiden käytöllä ja lapsen kiireellisellä sijoituksella on tilastollisesti merkitsevä yhteys, mutta alkoholin käytöllä ja kiireellisellä sijoituksella ei ole. Perheeseen sijoitettujen lasten vanhemmilla oli kahdessa tapauksessa viidestä jonkin asteinen huumeiden käyttöön liittyvä ongelma, kun puolestaan vastaava luku niiden lasten osalta, joita ei oltu sijoitettu perheeseen oli yksi viidestä. Vanhemman huumeiden käyttö ei kuitenkaan lisää lapsen kiireellisiä sijoituksia laitokseen, sillä vain yhdellä kahdeksasta laitokseen sijoitetun lapsen vanhemmalla oli ongelmaa huumeiden käytön kanssa ja vastaava luku muiden lasten osalta on kolme kymmenestä.

Vanhemman alkoholin käytön ongelmat olivat yleisempiä niiden lasten perheissä, jotka oli sijoitettu perheeseen verrattuna niihin lapsiin, jotka eivät olleet sijoitettuna perheeseen. Ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Samoin kuin huumeiden käytön osalta, vanhemman alkoholinkäyttö ei ollut yleisempää niiden lasten perheissä, joissa lapsi on sijoitettuna laitokseen. Sekä laitokseen sijoitettujen että sijoittamattomien lasten perheissä vanhemman alkoholin käyttö oli lapsen asian taustatekijänä noin kahdessa viidesosaa perheistä. Erot laitos- ja perhesijoituksen välillä selittyvät sillä, että perheeseen sijoitetaan yleensä pienempiä lapsia, joiden sijoituksen taustalla on useammin vanhemman elämänhallinnan ongelmat. Nuoret puolestaan sijoitetaan todennäköisemmin laitokseen ja heidän lastensuojeluasian taustalla on useammin omasta käytöksestä johtuvat syyt.

Taulukon 11 tulokset antavat tukea sille, että vanhemman huumeiden käyttö lisää riskiä lapsen kiireelliselle sijoitukselle, josta asiakas ei voi pätevästi kieltäytyä. Kiireellinen sijoitus puolestaan antaa viitteitä siitä, ettei avohuollon tukitoimia ole katsottu tilanteeseen nähden riittäviksi tai sopiviksi, sillä jos esimerkiksi avohuollon sijoitus olisi mahdollinen voi se tarkoittaa, ettei kiireellisen sijoituksen kriteerit täyty (Aer 2013, 79; LSL 417/2007, 38 §, 40 §). On siis mahdollista, että vanhempien huumeiden käyttö ei lisää palveluista kieltäytymisen riskiä, koska tällaisille perheille ei ole samalla tavalla tarjottu palveluita, joista on mahdollista kieltäytyä. Vanhemman alkoholin käytön ongelmaa puolestaan saatetaan useammin lähteä hoitamaan avohuollon keinoin, jolloin mahdollisuuksia palveluista kieltäytymiseen on enemmän.

Tarkastellaan vielä lopuksi binääri-logistisen regressioanalyysin avulla sitä, mitkä taustatekijät selittävät parhaiten palveluista kieltäytymistä. Olen valinnut analyysiin teorian ja edellä tehtyjen riskiintaulukointien perusteella selittäviksi muuttujiksi vanhemman alkoholin käytön, toiminnanohjauksen vaikeudet ja äidin luottamuksen asian oikeudenmukaiseen käsittelyyn. Analyysia varten testasin, onko selittävien muuttujien välillä multikollinearisuutta (ks. luku 4.5), mutta sellaista ei ollut todettavissa testien perusteella. Pienin muuttujien välinen Tolerance-arvo oli 0,968 ja suurin VIF-arvo 1,033. Binääri-logistisessa regressioanalyysissä etsitään selittävien ja selitettävän muuttujan välistä yhteyttä. Se ei siis kerro suoraan sitä, onko jokin asia syy selitettävälle tekijälle. Olen käyttänyt binääri-logistisessa regressioanalyysissä pakotettua mallia, joka soveltuu konfirmatorisiin analyysihin, joissa halutaan selvittää tiettyjen muuttujien painokertoimia selittäjinä. (Metsämuuronen 2006.) Käyttämäni malli (taulukko 12) näyttää, miten tietty muuttuja ennustaa riskiä kuulua palveluista kieltäytyvien ryhmään (ks. Jokivuori & Hietala 2014).

Mallin hyvyttä voidaan arvioida erilaisin testein. *Omnibus test of coefficient* -testin χ^2 -arvo on 28,564 ja $p=,000$. Tilastollisesti merkitsevä p -arvo viittaa siihen, että mallin selittäjät selittävät palveluista kieltäytymistä paremmin kuin pelkkä vakiotilanne ilman selittäjiä. *Hosmer and Lemeshow* -testi antaa tuloksen $p=,084$, mikä kertoo siitä, että malli on hyvä. Tavoitteena on saada p -arvo, joka on suurempi kuin ,05. *Cox & Snell R Square* ja *Nagelkerke R Square* kertovat, kuinka paljon selitettävän muuttujan vaihtelusta selittävät muuttujat voivat selittää. Tässä mallissa *Cox & Snell* saa arvon ,073 ja *Nagelkerke* ,132, mikä kertoo siitä, että mallin muuttujat selittävät 7,3–13,2 % palveluiden vastaanottamisesta. Näiden lukujen osalta korkea luku (0–1 välillä) olisi tavoiteltavaa, sillä se kertoisi korkeasta selitysasteesta. Tässä mallissa selitysaste on heikko, kuten

usein yhteiskuntatieteissä. Logistisessa regressioanalyysissä tätä selitystasetta nimitetään kuitenkin näennäisselitystaseteeksi, sillä selitettävän tekijän todellista selitystasetta ei ole mahdollista sen avulla laskea. (Jokivuori & Hietala 2014; Metsämuuronen 2006.)

Taulukko 12. Palveluista kieltäytymisen riskiä selittävien tekijöiden selitystasteen tarkastelua. Binääri-logistinen regressioanalyysi (n=375)

		Wald	p-arvo	Exp(B)	95 %:n luottamusväli
Vanhemman alkoholin- käyttö	ei lainkaan	3,314	,191		
	vähän	2,059	,151	1,825	0,802–4,154
	paljon	2,446	,118	1,755	0,867–3,550
Vanhemman toiminnan ohjaamisen vaikeus	ei lainkaan	3,633	,163		
	vähän	1,064	,302	1,519	0,686–3,359
	paljon	3,545	,060	1,984	0,972–4,049
Äidin luottamus asian oikeudenmukaiseen kä- sittelyyn	paljon	19,121	,000		
	vähän	,670	,413	1,331	0,672–2,636
	ei lainkaan	18,671	,000***	7,063	2,910–17,142
	Vakio	74,845	,000	,066	

Tarkasteltaessa taulukkoa 12, voidaan nähdä, että parhaiten palveluista kieltäytymistä selittää äidin heikko luottamus lastensuojeluasian oikeudenmukaiseen hoitamiseen. Se, että äiti ei luota lainkaan lastensuojeluasian oikeudenmukaiseen käsittelyyn, kasvattaa riskiä kuulua palveluista kieltäytyvien ryhmään seitsemänkertaiseksi. Tämä on nähtävissä taulukon sarakkeessa Exp(B), joka kuvaa riskilukua eli suhteellista riskiä kuulua palveluista kieltäytyvien ryhmään. Luottamusväliä koskevasta sarakkeesta on nähtävillä, millä vaihteluvälillä riskiluku vaihtelee siinä perusjoukossa, jota aineisto edustaa. Suurempi vaihteluväli tarkoittaa suurempaa epävarmuutta riskiluvun suuruuden suhteen, ja mikäli vaihteluväliin sisältyy arvo 1, voi se viitata siihen, ettei riskitasen muutosta käytännössä ole. (Jokivuori & Hietala 2014.)

Binääri-logistisen regressioanalyysin perusteella vanhemman toiminnanohjaamisen vaikeudet tai alkoholin käytön ongelmat eivät kuitenkaan tilastollisesti merkitsevästi ennusta palveluista kieltäytymistä. Valituista selittävästä muuttujista parhaiten palveluista kieltäytymistä selittää siis äidin epäluottamus lastensuojelun oikeudenmukaisuutta kohtaan. Analyysin malli pystyy ennustamaan oikein 85,9 % tapauksista, mikä on sama luku, kuin alkumallissa ilman muuttujia. Alkumalli kuitenkin ennakoiki palveluista kieltäytymistä nollian prosenttien tarkkuudella ja palveluiden vastaanottamista 100 prosenttien tarkkuudella siinä missä koko malli ennustaa palveluista kieltäytymistä 5,7

prosenttisesti ja palveluiden vastaanottamista 99,1 prosenttisesti. Käytetty malli siis pystyy ennustamaan palveluista kieltäytymistä paremmin, mutta kuitenkin heikon puoleisesti. Analyysia kannattaakin tarkastella suuntaa-antavasti, eikä sille tule antaa liikaa painoarvoa. (ks. Jokivuori & Hietala 2014.)

5.3 *Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen*

Edellisessä aluvuossa perehdyin palveluista kieltäytyvien ja niitä vastaanottavien perheiden taustatekijöihin ja etsin näiden ryhmien välisiä eroja. Seuraavaksi jatkan erojen etsimistä tutkimalla näiden ryhmien välisiä eroja lapsen sijoitukseen liittyvien tekijöiden suhteen. Aiemmassa tutkimuksessa (Pekkarinen 2016) on todettu lapsen kiireellisen sijoituksen olevan yleisempää ja puolestaan avohuollon sijoitusten olevan harvinaisempia palveluista kieltäytyvissä perheissä kuin muissa perheissä. Avohuollon sijoitusten vähäinen määrä palveluista kieltäytyvissä perheissä on loogista myös sen vuoksi, että avohuollon sijoitus on palvelu, josta voidaan kieltäytyä. Myös lapsen huostaanoton yhtenä osatekijänä voi olla se, että avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia esimerkiksi perheen kieltäytyessä niistä (LSL 417/2007, 40 §). Kansainvälisessä tutkimuksessa on todettu vanhempien osallistumisen lastensuojelun palveluihin ehkäisevän lapsen sijoittamista (Littel & Tajima 2000). Suojuorientoituneiden lastensuojelujärjestelmien maissa perheitä voidaan velvoittaa osallistumaan lastensuojelun palveluihin sijoittamisen uhalla (Littel 2001). Palveluista kieltäytymisen ja lapsen sijoittamisen yhteys ei ole palveluorientoituneessa järjestelmässä kuitenkaan yhtä selkeä, sillä samanlaista velvoittamista ei suomalaisessa järjestelmässä ole käytössä.

Tarkastelen siis seuraavaksi, ovatko palveluista kieltäytyvien perheiden lapset todennäköisemmin kiireellisesti sijoitettuja ja huostaanotettavien lasten ryhmässä kuin muiden perheiden lapset. Tarkastelen myös, onko palveluista kieltäytyvissä perheissä vähemmän avohuollon sijoituksia.

Taulukko 13. Palveluista kieltäytymisen yhteys lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen.

		Perhe vastaanottaa palveluita		Perhe kieltäytyy palveluista		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%
Lapsen kiireellinen sijoitus perheeseen	ei	305	87	48	81	353	86
	kyllä	46	13	11	19	57	14
	yhteensä	351	100	59	100	410	100
$\chi^2=,873$ $p=,350$							
Lapsi sijoitettu kiireellisesti laitokseen	ei	193	55	22	37	215	52
	kyllä	158	45	37	63	195	48
	yhteensä	351	100	59	100	410	100
$\chi^2=5,653$ $p=,017^*$							
Lapsi avohuollon sijoituksessa perheessä	ei	309	88	53	90	362	88
	kyllä	42	12	6	10	48	12
	yhteensä	351	100	59	100	410	100
$\chi^2=,032$ $p=,859$							
Lapsi avohuollon sijoituksessa laitoksessa	ei	264	75	53	90	317	77
	kyllä	87	25	6	10	93	23
	yhteensä	351	100	59	100	410	100
$\chi^2=5,348$ $p=,021^*$							
Lapsen sijoituksen jatkuminen	suunta sijoitukseen	125	39	18	33	143	38
	suunta kotiin	195	61	36	67	231	62
	yhteensä	320	100	54	100	374	100
$\chi^2=,422$ $p=,516$							

Taulukossa 13 on ristiintaulukoituna palveluista kieltäytyvät ja niitä vastaanottavat perheet sekä lasten kiireelliset sijoitukset ja avohuollon sijoitukset perheeseen ja laitokseen. Tämän lisäksi tarkastellaan palveluiden vastaanottamisen ja sijoituksen jatkumisen yhteyksiä. Palveluista kieltäytyvien ja palveluita vastaanottavien perheiden välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa siinä, onko lapsi sijoitettu kiireellisesti perheeseen. Noin joka kahdeksas lapsi oli ollut kiireellisesti sijoitettuna perheeseen. Kun katsotaan ryhmien välisiä eroja lapsen kiireellisen sijoituksen osalta laitokseen, on nähtävissä selkeämpi ero. Palveluista kieltäytyvien perheiden lapsista kolme viidesosaa oli ollut sijoitettuna kiireellisesti laitokseen viimeisen 12 kuukauden aikana. Palveluita vastaanottavien perheiden lapsista vajaa puolet oli ollut sijoitettuna kiireellisesti laitokseen. Palveluista kieltäytyvissä perheissä on siis enemmän kiireellisiä sijoituksia laitokseen ja ero on tilastollisesti merkitsevä. Erot laitos- ja perhesijoitusten välillä voivat selittyä sillä, että laitokseen sijoit-

tetaan usein nuoria, jotka voivat myös itse kieltäytyä palveluista. Näin ollen potentiaalisia palveluista kieltäytyjiä on enemmän näissä perheissä. Pienten lasten osalta kieltäytyjänä voi pätevästi toimia vain vanhempi.

Palveluista kieltäytyvien ja palveluita vastaanottavien perheiden välillä ei ole nähtävissä tilastollisesti merkitsevää eroavaisuutta, kun tarkastellaan lapsen avohuollon sijoitusta perhehoitoon. Molemmissa ryhmissä noin kymmenes on ollut sijoitettuna avohuollon tukitoimena perheeseen. Palveluita vastaanottavien perheiden lapset kuitenkin hieman useammin, kuin niistä kieltäytyvien. Laitossijoituksen osalta puolestaan on nähtävillä tilastollisesti merkitsevä ero. Palveluista kieltäytyvien perheiden lapsista yksi kymmenestä on ollut sijoitettuna avohuollon tukitoimena laitokseen, kun puolestaan palveluita vastaanottavien perheiden lapsista näin sijoitettuna on ollut joka neljäs. Voidaan siis sanoa, että palveluista kieltäytyvissä perheissä on vähemmän avohuollon sijoituksia laitokseen kuin palveluita vastaanottavissa perheissä.

Tarkasteltaessa palveluista kieltäytymisen yhteyttä siihen, valmistellaanko lapsen asiassa huostaanottoa, voidaan nähdä, ettei tilastollisesti merkitsevää eroa ole. Noin kolme viidesosaa kaikista lapsista on ryhmässä *suunta kotiin*, eli he ovat kotiutumassa tai kotiutuneet siitä sijoituksesta, jossa he kyseisellä hetkellä ovat. Noin kaksi viidesosaa lapsista on ryhmässä *suunta sijoitukseen*, eli heidät on otettu huostaan tai heidän huostaanottoaan ollaan valmistelemassa. Palveluista kieltäytyminen ei siis vaikuta siihen, otetaanko lapsi todennäköisemmin huostaan.

Yhteenvedona palveluista kieltäytymisen ja lapsen sijoituksen yhteyksistä voidaan sanoa, että palveluista kieltäytyvissä perheissä lapsilla on useammin kiireellisiä sijoituksia laitokseen ja vähemmän avohuollon sijoituksia laitokseen. Palveluista kieltäytyvien perheiden lasten suurempi kiireellisen sijoituksen todennäköisyys on osaltaan loogista, sillä mikäli lapsi on tarve heti sijoittaa, eikä perhe suostu avohuollon tukitoimena järjestettävään sijoitukseen, on ainoa vaihtoehto kiireellinen sijoitus. Tämän aineiston tapauksissa lapsen kohdalla on aina ollut sijoituksen tarve, sillä lapset ovat kaikki sijoitustilanteessa. Palveluita vastaanottavissa perheissä kiireellisen sijoituksen voi joissain tapauksissa ehkäistä suostumalla avohuollon sijoitukseen tai perhe on esimerkiksi voinut itse ennakoida omaa palveluntarvettaan pyytämällä avohuollon sijoitusta ja näin on voitu välttyä kiireelliseltä sijoitukselta. Voidaan ehkä tulkita, että molemmissa asiakasryhmissä on yhtä lailla huoli lapsesta ja todettu lapsen sijoitukselle tarvetta, mutta sijoitusmuoto vaihtelee ryhmien välillä.

Palveluista kieltäytyminen ei kuitenkaan lisää todennäköisyyttä lapsen huostaanotolle, mikä on ristiriidassa sen suhteen, että palveluista kieltäytyminen voi olla yhtenä huostaanoton osatekijänä sen varsinaisten kriteerien täytyttyä. Voidaan ajatella, että jos perhe vastustaa palveluita, ei perhettä voida tukea lastensuojelun avohuollon tukitoimin, eikä olemassa olevaan huoleen voida silloin yhtä lailla puuttua. Voiko olla, että vastahakoisten perheiden kanssa jäädytään pidemmäksi aikaa seuraamaan perheen tilannetta sivusta, koska perheen ja sosiaalityöntekijän näkemykset perheen tilanteesta ovat niin erilaiset? Tätä sivustaseuraajan roolia palveluista kieltäytyvien perheiden kanssa työskennellessä on tuotu esiin aiemmassa tutkimuksessa (Pekkarinen 2016).

5.4 *Palveluista kieltäytymisen vaikutukset asiakassuhteeseen ja sosiaalityöntekijän arvioon lapsen tilanteesta*

Tarkastelen lopuksi vielä palveluista kieltäytymisen vaikutuksia asiakassuhteeseen ja työntekijän tekemään arvioon lapsen tilanteesta. Kuten luvussa 3.1 todettiin, sosiaalityö perustuu pitkälti vuorovaikutussuhteeseen asiakkaan ja työntekijän välillä (Juhila 2004) ja sosiaalityössä tyypillinen tapa toimia on neuvotella ongelmien ratkaisuvaihtoehdoista yhdessä asiakkaan kanssa (Parton 2000). Aiemmin todetun mukaisesti lastensuojelussa korostuu sosiaalityöntekijän kahtalainen rooli asiakassuhteessa: toisaalta toimia asiakkaan tukena, mutta toisaalta arvioida ja kontrolloida tämän toimintaa (Chapman, Gibbons, Barth & McCraen 2003; Heino 2007). Mutta minkälaisia seurauksia asiakassuhteeseen ja lapsen tilanteen arviointiin on sillä, että perhe vastustaa palveluita ja tukitoimia? Lähden tutkimaan tätä osa-aluetta tarkastelemalla, onko palveluista kieltäytyminen yhteydessä siihen, kuinka paljon asiakastapaus työllistää, kuormittaa henkisesti ja huolestuttaa sosiaalityöntekijää. Näkökulma tässä on sosiaalityöntekijän, koska kyselylomakkeelle ovat vastanneet sosiaalityöntekijät. Tarkastelen myös sitä, onko palveluista kieltäytyminen yhteydessä siihen, miten sosiaalityöntekijä on arvioinut lastensuojeluintervention oikea-aikaisuutta.

Taulukko 14. Palveluista kieltäytymisen yhteys asiakassuhteeseen sekä perheen tilanteen arviointiin.

		Perhe vastaanottaa palveluita		Perhe kieltäytyy palveluista		Kaikki	
		n	%	n	%	n	%
Lapsen asiakkuus on työllistänyt sosiaalityöntekijää intervention/sijoituksen jälkeen ajassa mitaten	vähän	20	6	3	5	23	6
	kohtalaisesti	105	30	9	15	114	28
	paljon	221	64	47	80	268	66
	yhteensä	346	100	59	100	405	100
		$\chi^2= 6,021$					
		p=,049*					
Lapsen asiakkuus on kuormittanut henkisesti sosiaalityöntekijää intervention/sijoituksen jälkeen	vähän	100	29	9	16	109	28
	kohtalaisesti	97	29	5	9	102	26
	paljon	143	42	43	75	186	47
	yhteensä	340	100	57	100	397	100
		$\chi^2= 22,325$					
		p=,000***					
Lapsen tilanne huolestuttaa sosiaalityöntekijää	vähän	101	29	10	17	111	28
	kohtalaisesti	116	34	12	21	128	32
	paljon	128	37	36	62	164	41
	yhteensä	345	100	58	100	403	100
		$\chi^2= 12,832$					
		p=,002**					
Interventio on toteutunut sosiaalityöntekijän arviion mukaan liian varhain – liian myöhään	liian varhain	20	6	3	5	23	6
	sopivaan aikaan	211	62	24	41	235	59
	liian myöhään	110	32	31	53	141	35
	yhteensä	341	100	58	100	399	100
		$\chi^2= 9,876$					
		p=,007**					

Taulukon 14 perusteella on nähtävissä, että palveluista kieltäytyvien perheiden kanssa työskentely vei enemmän sosiaalityöntekijän aikaa kuin palveluita vastaanottavien perheiden kanssa työskentely ja ero on tilastollisesti merkitsevä. Jopa neljä viidestä palveluista kieltäytyvistä perheistä työllisti sosiaalityöntekijää paljon, siinä missä palveluita vastaanottavien perheiden kohdalla vajaa kaksi kolmesta tapauksesta työllisti sosiaalityöntekijää paljon. Palveluista kieltäytyvien perheiden kanssa työskentely myös kuormitti enemmän sosiaalityöntekijää henkisesti kuin palveluita vastaanottavien perheiden kanssa työskentely. Palveluista kieltäytyvien perheiden kanssa työskentely kuormitti henkisesti sosiaalityöntekijää paljon kolmessa tapauksessa neljästä, kun taas palveluita vastaanottavien perheiden kanssa työskentely kuormitti sosiaalityöntekijää paljon vain kahdessa viidestä tapauksesta. Ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä. Tulos on yhteneväinen aiem-

man tutkimuksen kanssa. Taylorin ja kumppaneiden (2008) tutkimuksessa on todettu, että palveluita vastustavien perheiden parissa työskentely vaatii työntekijältä paljon aikaa ja se on myös henkisesti kuormittavaa. Asiakkaita pitää motivoida palveluiden piiriin ja työskentely vaatii usein myös tiivistä yhteydenpitoa asiakkaan verkostojen kanssa (Taylor ym. 2008).

Palveluista kieltäytyvien perheiden lasten tilanteet myös huolestuttivat sosiaalityöntekijöitä enemmän kuin muiden perheiden lasten tilanteet. Palveluista kieltäytyvien perheiden osalta kolmessa tapauksessa viidestä sosiaalityöntekijä oli erittäin huolestunut lapsen tilanteesta. Muiden perheiden osalta suurta huolta aiheutti vajaa kaksi viidestä tapauksesta. Ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä. Tarkasteltaessa sosiaalityöntekijän arviota siitä, tapahtuiko interventio liian varhain, sopivaan aikaan vai liian myöhään, kokivat sosiaalityöntekijät, että palveluista kieltäytyvien perheiden tilanteisiin oli puututtu yli puolessa tapauksista liian myöhään. Palveluita vastaanottavien perheiden osalta intervention arvioitiin olleen kolmessa tapauksessa viidestä oikea-aikainen. Ero on tilastollisesti merkitsevä.

Taulukosta 14 on siis nähtävissä, että palveluista kieltäytyvien perheiden kanssa työskentely työllistää sosiaalityöntekijää ajassa mitaten enemmän sekä kuormittaa työntekijää henkisesti enemmän kuin muiden perheiden parissa työskentely. Sosiaalityöntekijät ovat myös huolestuneempia palveluista kieltäytyvien perheiden lasten tilanteista ja arvioivat, että lapsen sijoitus on toteutunut liian myöhään. Palveluista kieltäytyminen on aiemmassa tutkimuksessa yhdistetty perheiden viheliäisiin ongelmiin, jotka ovat vaikeasti määrittäviä ja joita kuvaavat erimielisyydet ongelmien ratkaisukeinoista ja tulkinnoista (Pekkarinen 2016). Sosiaalisten ongelmien ja lastensuojeluperheiden ongelmien on yleisestikin todettu olevan vaikeita ja moninaisia, eikä niille ole löydettävissä yksinkertaisia ratkaisuja tai sellaisia ratkaisuja, jotka olisivat selkeästi todettavissa oikeiksi tai vääriksi (Devaney & Spratt 2009; Rittel & Webber 1973). Palveluista kieltäytyvien perheiden ongelmien monimuotoisuus ja vaikeudet löytää sopivaa ratkaisua tai päästä neuvotteluissa ja vuorovaiikutustilanteissa yhteisymmärrykseen voikin olla asia, joka kuormittaa sosiaalityöntekijää sekä ajallisesti että henkisesti. Sosiaalityöntekijän kuormitus puolestaan on potentiaalinen tekijä, joka vaikeuttaa asiakkaan mahdollisuuksia luoda luottamuksellista suhdetta työntekijään, jonka muodostuminen on yksi palveluihin sitoutumista tukeva tekijä.

Sosiaalityöntekijöillä oli enemmän huolta palveluista kieltäytyvien perheiden lapsista ja he arvioivat intervention tapahtuneen liian myöhäisessä vaiheessa. Ajattelen tämän olevan ristiriidassa sen

faktan kanssa, että palveluista kieltäytyvien perheiden lasten osalta ei kuitenkaan todennäköisemmin valmistella huostaanottoa. Sosiaalityöntekijöiden huoli lapsen tilanteesta ei siis korreloi sen kanssa, valmistellaanko lapsen huostaanottoa vai ei¹¹. Onko siis mahdollista, että huolesta huolimatta sosiaalityöntekijät jäävät seuraamaan perheen tilannetta sivusta ja kotiuttavat lapsen sijoituksesta, koska huostaanottoon ja muihin toimenpiteisiin ei mielellään haluta lähteä vastentahtoisesti? Suurin osa suomalaisista huostaanotoista perustuu tutkimusten ja tilastojen mukaan suostumukseen (Huhtanen 2016). Onko mahdollista, että tällä olisi yhteys siihen, että lastensuojelussa vältetään tekemästä tahdonvastaisia huostaanottoja? Siihen ei tällä tutkimuksella saa vastauksia, mutta aihealuetta olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin.

---

¹¹ Ristiintaulukoimalla sosiaalityöntekijän huoli lapsen tilanteesta ja lapsen sijoituksen suunta kotiin tai huostaanottoon, voidaan todeta, ettei tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ole $p=,359$.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymisen taustatekijöitä sekä kieltäytymisen yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen. Tutkimuksessa selvitettiin, mistä lastensuojelun avohuollon palveluista asiakasperheet useimmin kieltäytyvät sekä tarkasteltiin palveluista kieltäytyvien perheiden ja palveluita vastaanottavien perheiden taustatekijöiden eroavaisuuksia. Tämän lisäksi tutkimuksella selvitettiin, onko lastensuojelun avohuollon palveluista kieltäytymisellä yhteyttä lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen, sekä minkälaisia vaikutuksia palveluista kieltäytymisellä on asiakassuhteeseen ja sosiaalityöntekijän tekemään arviointiin perheen tilanteesta. Tutkielman aineistona käytettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen HuosTa-hankkeen sijoitustilanteessa olevia lapsia koskevaa määrällistä kyselyaineistoa, jota analysoitiin tilastollisin menetelmin.

Aineiston lasten perheissä *yleisimmin käytetyt lastensuojelun palvelut sijoitusta edeltävän 12 kuukauden aikana olivat koulun kautta annettu tuki, kiireellinen sijoitus laitokseen, kunnan oma perhetyö, tuki oppilashuollon kautta sekä taloudellinen tuki*. Myös aiemmassa tutkimuksessa (esim. Huuskonen & Korpinen 2009) käytetyimpien lastensuojelun palveluiden joukossa on ollut perhetyö sekä taloudellinen tukeminen. Varsinaisesti koulun ja oppilashuollon tukea ei voine kutsua lastensuojelun palveluiksi, koska lastensuojelussa ei päätetä tällaisen tuen tarjoamisesta vaan tukea on mahdollista saada koulun tekemän arvioinnin perusteella. Lastensuojelun asiakkuuden aikana kuitenkin myös tällaiset muiden toimijoiden tarjoamat tukimuodot voidaan laskea osaksi lastensuojelun työskentelyä, kuten tässäkin tutkimuksessa on tehty. On myös syytä huomioida, ettei kiireellinen sijoitus varsinaisesti ole palvelu siinä mielessä, että asiakas saisi valita, käyttääkö hän tätä palvelua vai ei, vaan kiireellinen sijoitus voi olla myös vastentahtoinen turvaamistoimi.

Tutkimuksen tulosten perusteella *perheissä kieltäydyttiin eniten lapsen yksilöllisestä terapiasta, vanhemman päihdehoidosta, vanhemman psykiatrisesta hoidosta, vanhempien vertaisryhmistä, perheterapiasta ja kunnan omasta perhetyöstä*. Lapsen ikäluokan tarkastelun perusteella lapsen yksilöllisestä terapiasta kieltäydytään eniten yli 13-vuotiaiden lasten kohdalla ja vain hyvin harvoin tätä nuoremmilla lapsilla. Palvelusta kieltäytyjä on näissä tapauksissa todennäköisesti lapsi itse, mutta tätä oletusta ei varsinaisesti ole mahdollista aineiston perusteella todentaa. Vanhemman psykiatrisesta hoidosta puolestaan kieltäydyttiin useimmiten alakoulu- ja päiväkotikäisten lasten

perheissä. Muiden edellä mainittujen palveluiden kohdalla kieltäytymistä oli yhtä usein lapsen ikäluokasta riippumatta.

Palveluista kieltäytyvät perheet erosivat joidenkin taustatekijöiden suhteen palveluita vastaanottavista perheistä. *Palveluista kieltäytyvissä perheissä äidit osallistuivat vähemmän lastensuojeluasian pohtimiseen ja heillä oli vähemmän luottamusta siihen, että perheen asioita käsiteltiin oikeudenmukaisesti lastensuojelussa.* Kuitenkaan lapsen oman tai lapsen isän osallisuudella, kuuluksi tulemisella tai luottamuksella ei ollut yhteyttä palveluista kieltäytymiseen. Tämä voi johtua siitä, että äidit ovat usein niitä, jotka asuvat lapsen kanssa ja asioivat lastensuojelussa, joten heidän suhtautumisellaan on suurempi merkitys lapsen asiassa. Binääri-logistisen regressioanalyysin perusteella se, että äiti ei luota lainkaan lastensuojeluasian oikeudenmukaiseen käsittelyyn, kasvatti riskiä kuulua palveluista kieltäytyvien ryhmään seitsemänkertaiseksi. Asiakkaan epätasa-arvon kokemuksen ja epäluottamuksen lastensuojelua kohtaan on todettu jo aiemmassa tutkimuksessa olevan yhteydessä palveluista kieltäytymiseen (Nilsen, Affronti & Coombes 2009; Pekkarinen 2016; Taylor ym. 2008, 859). Aiemmassa tutkimuksessa on todettu myös, että asiakkaan osallistuminen lastensuojeluasian pohtimiseen lisää palveluihin sitoutumista (Littel 2001).

Palveluista kieltäytyvissä perheissä oli useammin ongelmia vanhemman kasvatustyylin ankaruudessa tai toisaalta liiallisessa rajattomuudessa, vanhemman toiminnan ohjaamisessa sekä alkoholinkäytössä. Yllättäen palveluista kieltäytyvissä perheissä oli kokonaisuudessaan sosiaalityöntekijän arvion perusteella vähemmän rikollisuutta kuin muissa perheissä. Aiempaan tutkimukseen perustuneesta ennako-oletuksesta huolimatta (ks. Dawson & Berry 2002; Littel 2001; Pekkarinen 2016) vanhemman mielenterveysongelmat tai uupumus eivät olleet tämän tutkielman aineiston perusteella tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä palveluista kieltäytymiseen. Aiemmassa tutkimuksessa on tuotu esiin vanhemman päihdeongelma yhtenä palveluista kieltäytymisen taustatekijänä (emt.), mikä sai tukea tämän tutkielman analyysistä. Vanhemman ongelmallisella alkoholinkäytöllä oli yhteys palveluista kieltäytymiseen, mutta sama ei pätenyt muiden päihteiden käytön osalta. Huumausaineiden käyttö ei lisännyt todennäköisyyttä palveluista kieltäytymiseen, mikä saattaa johtua siitä, että vanhempien huumeiden käyttö lisää todennäköisyyttä lapsen kiireelliselle sijoitukselle, jolloin myöskään vanhemmille ei välttämättä tarjota palveluita yhtä todennäköisesti kuin alkoholiongelmaisten vanhempien perheille.

Palveluista kieltäytyvissä perheissä lapsilla oli useammin kiireellisiä sijoituksia laitokseen ja vähemmän avohuollon sijoituksia laitokseen kuin muissa perheissä. Sijaisperheeseen tehtyjen sijoitusten osalta eroavaisuuksia ryhmien välillä ei ollut. Avohuollon sijoitus on vapaaehtoinen palvelu, joten palveluista kieltäytyvien perheiden lasten vähäisempi avohuollon sijoitusten määrä on luonnollinen seuraus palveluista kieltäytymisestä. Palveluista kieltäytyvien perheiden lasten suurempi kiireellisen sijoituksen todennäköisyys on myös loogista, sillä mikäli lapsi on tarve heti sijoittaa, eikä perhe suostu avohuollon tukitoimena järjestettävään sijoitukseen, on ainoa vaihtoehto kiireellinen sijoitus. Palveluita vastaanottavissa perheissä kiireellinen sijoitus on joissain tapauksissa mahdollista välttää suostumalla avohuollon sijoitukseen.

Analyysin perusteella *palveluista kieltäytyminen ei lisännyt todennäköisyyttä lapsen huostaanotolle*. Tämä voi olla osoitus siitä, ettei asiakkaan ja sosiaalityöntekijän erimielisyyksien ja pohjimmitaan institutionaalisen tiedon ja toisen tiedon ristiriidan anneta vaikuttaa huostaanottoa koskevaan arviointiin. Asiakkaan ehkä jopa yhteistyökyvyttömyys ei näin ollen vaikuta lastensuojelun tekemisiin ratkaisuihin ja asiakkaan omalle arviolle omasta elämästään ehkä annetaan kumppanuussuhteen ideaalin mukaisesti arvoa ja pyritään viimeiseen asti toimimaan perheen omien toiveiden mukaisesti (ks. Juhila 2006). Mikäli palveluista kieltäytyminen olisi selkeästi yhteydessä lapsen huostaanottamiseen, voisi se herättää pohdintoja vertikaalisesta asiantuntijuudesta ja institutionaalista vallankäytöstä. Nämä ajatukset taulukon tulosten taustoista ovat vain arvailuja, eikä aineisto todellisuudessa anna vastauksia sille, mistä tulokset johtuvat. Varsinaisesti tutkimuksessa ei ollut mahdollista tutkia palveluista kieltäytymisen yhteyttä siihen, tuleeko lapsi todennäköisemmin sijoitetuksi, sillä sen tutkiminen olisi vaatinut, että aineisto olisi edustanut kaikkia lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevia lapsia. Tutkielman aineisto mahdollisti vain sen tutkimisen, millaisia sijoitusmuotoja lapsilla oli ollut ja oliko sen hetkinen sijoitus johtamassa tai johtanut lapsen huostaanottoon.

Sosiaalityöntekijöillä oli enemmän huolta palveluista kieltäytyvien perheiden lapsista ja he arvioivat näitä lapsia koskevien interventioiden tapahtuneen liian myöhäisessä vaiheessa. Palveluista kieltäytyminen on aiemmassa tutkimuksessa yhdistettykin perheiden viheliäisiin ongelmiin, jotka ovat vaikeasti määrittyviä (Pekkarinen 2016). Sosiaalityöntekijät ovat siis enemmän huolissaan palveluista kieltäytyvien perheiden lapsista, mutta he eivät kuitenkaan todennäköisemmin valmistele näiden lasten pidempiaikaista sijoitusta, vaan palveluista kieltäytyvän perheen lapsi kotiutuu

yhtä todennäköisesti kuin palveluita vastaanottavan perheen lapsi. Ajattelen tämän olevan ristiriitaista, sillä kohonnut huoli lapsen tilanteesta ei korreloi lapsen huostaanoton kanssa. Olisi mielenkiintoista tutkia tämän taustoja tarkemmin, mutta se ei ole tämän tutkielman puitteissa mahdollista.

Kokonaisuudessaan *palveluista kieltäytyvien perheiden parissa työskentely kuormitti sosiaalityöntekijöitä enemmän henkisesti sekä vei enemmän sosiaalityöntekijän työaika* kuin muiden perheiden kanssa työskentely. Tämä voi olla seurausta siitä, että sosiaalityö ja lastensuojelutyö perustuvat pitkälti vuorovaikutussuhteessa tapahtuvaan työskentelyyn ja tavoitteena on löytää asiakkaan kanssa neuvottelemalla sopiva ratkaisu perheen tilanteeseen (Juhila 2004; Parton 2000). Mikäli tätä asiakas-työntekijä-suhdetta kuvaa erimielisyydet perheen tilanteesta ja ongelmien ratkaisukeinoista, asiakkaan epäluottamus työntekijää kohtaan ja yleisesti vastahakoisuus asiakkuutta kohtaan, on tilanteen luonnollinen seuraus sosiaalityöntekijän henkisen kuormituksen lisääntyminen ja ajallisesti suuri työpanostus. Myös Taylorin ja kumppaneiden (2008) tutkimuksessa on todettu yhteys palveluista kieltäytymisen ja työntekijän ajankäytön ja kuormittuneisuuden välillä. Kun asiakas vastustaa tukitoimia, joutuu työntekijä käyttämään enemmän aikaa perheen parissa työskentelyyn sekä tekemään enemmän yhteistyötä verkostojen kanssa. Palveluista kieltäytyminen on myös yhteydessä perheiden kompleksisiin ongelmiin, joiden parissa työskentely on omiaan kuormittamaan henkisesti työntekijöitä. (Taylor ym. 2008.)

Vanhempien sitoutuminen lastensuojelun työskentelyyn on tärkeää, jotta perheiden ongelmiin voidaan löytää ratkaisuja (Littel, Alexander & Reynolds 2001; Platt 2012, 138). Onkin syytä pohtia, miten asiakkaita saataisiin paremmin sitoutumaan lastensuojelun palveluihin ja miten palveluista kieltäytymistä voitaisiin vähentää. Tämä näkökulma pitää kuitenkin sisällään oletuksen, että sosiaalityöntekijät tarjoavat perheelle hyvin soveltuvia palveluita, joita asiakkaiden olisi syytä ottaa vastaan. On kuitenkin mahdollista, että vaihtuvat ja kiireiset työntekijät eivät kykene hahmottamaan lapsen perheen kokonaistilannetta vaan tarjoavat perheen tarpeisiin huonosti soveltuvia palveluita. Esimerkiksi Alhanen (2014, 64–67) on todennut, että lastensuojelutyössä työntekijöiden vähyys näyttäytyy jatkuvana kiireenä ja kiireen vuoksi mahdollisuudet seurata asiakasprosessia ja tarjota oikeanlaista apua oikeaan aikaan heikkenevät. Tällaisessa tilanteessa ei olisi mielekästä pohtia, miten asiakkaiden toimintaan voidaan vaikuttaa, jotta he ottaisivat palveluita vastaan, vaan miten lastensuojeluun voidaan vaikuttaa, että tällaisia epäluottamukseen ja erimielisyyksiin pohjautuvia asiakassuhteita ei olisi yhtä paljon kuin aiemmin ja jotta sosiaalityöntekijät kykenisivät tarjoamaan perheille paremmin soveltuvia palveluita.

Dawson ja Berry (2002) ovat todenneet asiakkaiden sitouttamisen lastensuojelupalveluihin olevan yksi olennainen tekijä, jotta perheitä voidaan auttaa. Mikäli asiakas osallistuu palveluun velvoitetuna, ei palvelu ole yhtä tehokas, kun jos asiakkaalla on oma motivaatio siihen osallistumiseen (emt.). Tosiasia kuitenkin on, että palvelu ei välttämättä toteutuessaankaan pysty aina korjaamaan tilannetta niin, että lapsen sijoittamiselta voitaisiin välttyä. Mutta miten asiakkaita saisi sitoutumaan tarjottuihin palveluihin? Tutkimuksen tulosten perusteella palveluista kieltäytymisen vähentämiseksi olisi tarpeen lisätä etenkin äitien luottamusta lastensuojelun työskentelyyn ja heidän halukkuuttaan osallistua ratkaisujen etsimiseen.

Alhanen (2014, 64–67) on todennut, että lastensuojelussa tapahtuvat henkilövaihdokset voivat johtaa siihen, että asiakkaat kokevat epäluottamusta sosiaalityöntekijää kohtaan. Työntekijävaihdokset voivat olla kahdenlaisia: lastensuojelutyö on usein organisoitu niin, että työntekijä vaihtuu asiakkuuden eri vaiheissa: palvelutarpeen arvioinnista, avohuoltoon ja edelleen sijaishuoltoon. Tämän lisäksi työntekijät jäävät pois tehtävistään, jolloin työntekijä vaihtuu myös yhden asiakkuusvaiheen sisällä. (Emt.) Olisi siis syytä pohtia, mitä toimia tulisi tehdä, jotta perhe ei joutuisi kokemaan toistuvia sosiaalityöntekijämuutoksia ja miten sosiaalityöntekijät saataisiin pysymään lastensuojelutyössä. Olisi tärkeää myös kiinnittää huomiota työntekijöiden kohtuulliseen työmäärään, jotta työntekijöille jää aikaa kohdata asiakkaita riittävän usein kasvotusten ja luoda luottamuksellista asiakas-työntekijä-suhdetta. Dawson ja Berry (2002) ovat todenneet, että työntekijän käyttämä aika asiakkaiden tapaamisiin korreloi asiakkaan palveluihin sitoutumisen kanssa. Toisin sanoen, mitä enemmän työntekijällä on aikaa asiakkaalle, sitä paremmin asiakas ottaa palveluita vastaan.

Toros, DiNitto ja Tiko (2018) nostavat tutkimuksessaan esiin kolme tekijää, joilla perheiden sitoutumista palveluihin voidaan edistää ja näin ollen lastensuojelun vaikuttavuutta lisätä. Ensinnäkin he korostavat sitä, että työskentelyn tulee valtaistaa asiakkaita sen sijaan, että sosiaalityöntekijä on valta-asemassa, eli he puhuvat kumppanuuteen perustuvan suhteen puolesta. Toisekseen he pitävät tärkeänä, että lastensuojelun työskentely siirtyy lapsen suojelemisen lähtökohdasta lapsen hyvinvointia edistävään malliin. Tämän voinee ajatella liittyvän palveluorientoituneen lastensuojelun ensisijaisuuteen suojeluorientaatioon verrattuna. Kolmanneksi he nostavat esiin sen, että asiakas-työntekijä-suhteiden laatua tulee parantaa. (Toros, DiNitto & Tiko 2018.)

Palveluista kieltäytymisen vähentäminen olisi siis tärkeä tavoite, jotta lapsia on mahdollista suojata heidän terveyttään ja kehitystään vaarantavilta tekijöiltä. Palveluista kieltäytyvien perheiden

kanssa työskentely kuormittaa sosiaalityöntekijää henkisesti, mutta niin se tekee varmasti myös kyseessä olevalle perheelle ja sen osapuolille. Lapsi voi olla ikävässä välikädessä, mikäli lapsen perheellä ja häntä suojelemaan pyrkivällä lastensuojelulla on merkittäviä erimielisyyksiä. Pystytäänkö lasta tällaisessa tilanteessa onnistuneesti auttamaan? Järjestelmätasolla palveluista kieltäytymisen ehkäiseminen voisi vähentää lasten kiireellisten sijoitusten tarvetta. Tämä ei kuitenkaan välttämättä vähentäisi lapsen sijoituksen tarvetta kokonaisuudessaan, vaan vain muuttaisi sitä sijoitusmuotoa, jota käytetään. Tämä on kuitenkin olennainen tavoite, koska kiireellinen sijoitus on merkittävän julkisen vallan käyttöä ja sen käyttö toisaalta suojelee, mutta toisaalta myös rajaa lasten ja perheiden perus- ja ihmisoikeuksia. Palveluista kieltäytymisellä ei kuitenkaan ole tämän tutkielman tulosten perusteella yhteyttä lapsen huostaanoton todennäköisyyden kasvamiseen, joten muuttamalla palveluista kieltäytymistä, ei välttämättä voida vaikuttaa huostaanottojen määrän vähenemiseen.

Tutkielman tuloksia tarkasteltaessa on tärkeää kiinnittää huomioita tutkielman rajoituksiin. On hyvä pohtia, mistä loppujen lopuksi tilastot ja niiden indikaattorit kertovat ja ovatko ne kuvausta perheistä ja lapsista vai ehkä kuitenkin enemmän viranomaistoiminnasta (Alastalo & Pösö 2011). Tämän tutkielman osalta tulee huomioida, että tutkimuksen näkökulma lastensuojeluun on ammatillinen ja institutionaalinen. Tarkastelun kohteena olivat lastensuojelun palvelujärjestelmässä tarjottavat tukitoimet ja niistä kieltäytymisen vaikutukset lapsen sijaishuoltoon sijoittamiseen. Tutkielman näkökulmaa ohjasi ja toisaalta rajoitti tutkimusaineisto, joka perustui sosiaalityöntekijöiden vastauksiin. Tutkimusaineiston tieto on institutionaalista tietoa ja jättää asiakkaan toisen tiedon näkymättömiin. Tärkeää on myös huomata, että suurin osa annetuista vastauksista on annettu kahdessa kunnassa, joten myös se vaikuttaa tuloksiin. Lastensuojelutyön tekemiseen vaikuttaa kuitenkin työn tekemisen konteksti: organisaatiokulttuuri, johtaminen ja esimerkiksi se, minkälaisia palveluita juuri kyseisen kunnan alueella on tarjolla.

Tämän tutkielman analyysien osalta on aiheellista kyseenalaistaa sitä, kuinka hyvin sosiaalityöntekijät ovat kyenneet arvioimaan esimerkiksi asiakkaan luottamusta, osallisuutta ja kuulluksi tuleamista. Asiakkaan näkemys omasta tilanteestaan olisi saattanut olla hyvinkin toisenlainen sosiaalityöntekijän tekemään arvioon nähden. On myös tärkeä tiedostaa, että lastensuojelutyön kuormittavuus, työssä koettu kiire, työntekijäpula sekä vaihtuvat työntekijät asiakkaan asiassa voivat johtaa siihen, ettei kyselyyn vastanneella työntekijällä ole todellisuudessa ollut tarkkaa kuvaa asiakkaan tilanteesta. Aineiston asetelma osaltaan korostaa asiakas-työntekijä-suhteen vertikaalista asi-

antuntijuutta sekä sosiaalityöntekijän roolia ongelman määrittelijänä. Tutkimushankkeen, jossa aineisto kerättiin, tavoitteena kuitenkin oli saada juuri sosiaalityöntekijöiden näkemys perheiden tilanteista. Asetelma on myös tärkeä ja välttämätön, jotta institutionaalista ja asiantuntija-arvioon perustuvaa tietoa saadaan kerättyä.

Lastensuojelun avohuollon asiakasperheiden saamista tukimuodoista ja lastensuojelun syytiedoista ei kerätä valtakunnallista seurantatietoa vaan tällaisten tarkempien tietojen kerääminen tapahtuu määrääjoin tehtävillä erillisselvityksillä (Heino 2008, 12; Heino ym. 2016, 29), kuten HuosTa-hankkeessa on tehty. HuosTa-hankkeen lapsikohtainen tilastoaineisto onkin ollut ainutlaatuinen mahdollisuus tutkia yksityiskohtaisia tietoja lastensuojelun asiakkuudesta, asiakkaiden palveluiden käytöstä ja lapsen sijaishuoltoon sijoittamisesta. Yhtenä tieteellisen tiedon keskeisenä ominaisuutena on tiedon kumulatiivisuus (Hoffrén 1998, 102) ja olenkin pyrkinyt tässä tutkielmassa rakentamaan aihealueen perustukset olemassa olevan tutkimustiedon varaan ja sen turvin omilla analyyseilläni tuottamaan ja lisäämään uutta tietoa lastensuojelututkimuksen kentälle.

Tämän tutkielman tekemisen yhteydessä esiin on noussut paljon lastensuojeluun liittyviä osa-alueita, joita olisi mielenkiintoista lähteä tutkimaan tarkemmin. Ensinnäkin tämän tutkielman aihetta, lastensuojelun palveluista kieltäytymistä, olisi mielenkiintoista tutkia laadullisin menetelmin kokemusperäisen toisen tiedon kautta. Miten palveluista kieltäytyvät perheet itse näkevät oman tilanteensa, lastensuojelun työskentelyn sekä palveluista kieltäytymisen taustat ja syyt? Toisivatko he esiin lastensuojeluinstituution puutteita, julkisen vallan käytön ongelmia vaiko omaan elämään liittyviä pulmia? Tällainen toisenlainen näkökulma palveluista kieltäytymiseen auttaisi myös pohdimaan sitä, miten kieltäytymiseen tulisi käytännön työssä suhtautua, miten sitä voitaisiin ehkäistä ja onko sen ehkäiseminen edes olennainen tavoite.

Palveluista kieltäytymisen tutkimisen lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia pidemmällä aikavälillä lastensuojelun sosiaalityön työskentelymuotojen ja palveluvalikoiman muutoksia ja kehityssuuntia. Tämän tutkielman aineisto on kerätty vuosina 2014–2015 ja tämän jälkeen on ehtinyt tapahtua muutoksia lastensuojelussa ja lapsiperheiden tukimuodoissa. Vuoden 2015 jälkeen lastensuojelun asiakasmäärät ovat laskeneet, koska lakimuutoksen myötä asiakkuuden määritelmä muuttui. Asiakkuus ei ala enää lastensuojeluasian vireilletulosta vaan siitä, kun palvelutarpeen arvioinnin perusteella on arvioitu lapsen tarvitsevan lastensuojelun palveluita. Vuosien 2015–2016 jälkeen lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät ovatkin laskeneet vuosittain. (Lastensuojelu 2018, 12.) Suomessa lapsiperheiden palveluita on myös kehitetty niin, että perheiden on mahdollista päästä avun

piiriin myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Palveluiden laajempi saatavuus näkyikin tilastoissa siten, että perhetyön ja lapsiperheiden kotipalvelun käytön osuus sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna on lisääntynyt vuosittain vuoden 2015 jälkeen, siinä missä näiden palveluiden käytön osuus lastensuojelulain mukaisina palveluina on pysynyt samana tai laskenut (Lastensuojelu 2018, 13).

Lastensuojelun asiakasmäärät ovat siis laskussa ja se voi näyttäytyä siten, että lastensuojelun asiakkuuteen jäävien lasten perheiden ongelmat ovat entistä vaikeampia, mikä voi puolestaan heijastua siihen, minkälaisia palveluita lastensuojelussa käytetään. Myös yhteiskunnan laajemmat muutokset ja muutokset lastensuojelujärjestelmän orientaation tasolla saattavat tuoda muutoksia lastensuojelutyöhön. Lastensuojelu on vuosien varrella siirtynyt sosiaalityön varasta perhetyön varaan ja palveluiden tarjonta on vaihdellut vuosikymmenien saatossa. Alalle on tulossa yhä enemmän yksityisiä toimijoita tarjoamaan erilaisia ostopalveluita lastensuojelun palveluvalikkoon. Olisi mielenkiintoista nähdä, muuttuuko lastensuojelun perhetyökeskeisyys ja nousevatko esimerkiksi ammatillinen tukihenkilötyö ja lapsiperheiden kotipalvelu käytetyimpien palveluiden joukkoon seuraavien vuosikymmenten aikana? Omaan työkokemukseeni pohjaten näen tukihenkilötyön käytön lisääntymisen yhtenä todennäköisenä muutoksena, ja näen sen myös loogisena jatkumona sille, että kansainvälisesti lastensuojelujärjestelmät ovat saamassa yhä enemmän lapsikeskeisen orientaation piirteitä. Ammatillisen tukihenkilötyön merkitys lastensuojelussa ei tullut esille tämän tutkielman aineistossa, mutta jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista seurata, lisääntykö tukihenkilötyön käyttö lastensuojelussa.

LÄHTEET¹²

Aarnio, Noora (2016) Huostaanoton jälkipuinti ja uudet oivallukset: eräs huostaanotto prosessi äidin näkökulmasta. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino.

Aer, Janne (2013) Lastensuojeluoikeus: Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun oikeudelliset perusteet. Helsinki: Sanoma Pro.

Alastalo, Marja & Pösö, Tarja (2011) Indikaattorin epävarmuus ja tulkinta: Lastensuojelun viranomaistoinnin ja tiedontuotannon yhteenkietoutuminen. Yhteiskuntapolitiikka 76 (6), 633–643.

Alhanen, Kai (2014) Vaarantunut suojeluvälä. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24. Helsinki: THL.

Araneva, Mirjam (2016) Lapsen suojeleminen: Toteuttaminen ja päätöksenteko: käsikirja lapsen asioista päättävälle. Helsinki: Talentum Pro.

Bardy, Marjatta (toim.) (2013) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Bardy, Marjatta & Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Raportteja 263/2001. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES.

Berrick, Jill & Dickens, Jonathan & Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (2015) Children's involvement in care order decision-making: A cross-country analysis. *Child Abuse and Neglect* 49/2015, 128–141.

Berrick, Jill & Dickens, Jonathan & Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (2017a) A Cross-Country Comparison of Child Welfare Systems and Workers' Responses to Children Appearing to be at Risk or in Need of Help. *Child Abuse Review* 26(4), 305–319.

Berrick, Jill & Dickens, Jonathan & Pösö, Tarja & Skivenes, Marit (2017b) Parents' involvement in care order decisions: A cross-country study of front-line practice. *Child & Family Social Work* 22(2), 626–637.

Brown, Thomas E. (2006) Executive functions and attention deficit hyperactivity disorder: Implications of two conflicting views. *International Journal of Disability, Development and Education* 53(1), 35–46.

Bushman, Brad J. & Cooper, Harris M. (1990) Effects of Alcohol on Human Aggression. *Psychological Bulletin* 107(3), 341–354.

Chapman, Mimi V. & Gibbons, Claire B. & Barth, Richard P. & McCrae, Julie S. & NSCAW Research Group (2003) Parental views of in-home services: What predicts satisfaction with child welfare workers? *Child Welfare* 82(5), 571–596.

---

¹² Käytetyissä lähdeviittauksissa on huomioitava, että e-aineiston sivunumerot voivat poiketa painetun teoksen sivunumeroista. Osassa e-aineistoista ei ole merkittynä sivunumeroita lainkaan, joten tällaisissa tapauksissa sivunumeroita ei ole voinut merkitä.

- Dawson, Kari & Berry, Marianne (2002) Engaging families in child welfare services: An evidence-based approach to best practice. *Child Welfare Journal* 81(2), 293–317.
- DePanfilis, Diane, & Zuravin, Susan J. (2002) The effect of services on the recurrence of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect* 26(2), 187–205.
- Devaney, John & Spratt, Trevor (2009) Child abuse as a complex and wicked problem: Reflecting on policy developments in the United Kingdom in working with children and families with multiple problems. *Children and Youth Services Review* 31(6), 635–641.
- Enroos, Rosi (2016) Lapsen tulo julkiseen kotiin: huostassaolon ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.
- Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja (toim.) (2016) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.
- Esping-Andersen, Gøsta (1990) *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Gilbert, Sam J., & Burgess, Paul W. (2008) Executive function. *Current Biology* 18(3), 110–114.
- Gilbert, Neil (toim.) (1997) *Combatting child abuse: International perspectives and trends*. New York: Oxford University Press.
- Gilbert, Neil & Parton, Nigel & Skivenes, Marit (toim.) (2011) *Child protection systems: International trends and orientations*. New York: Oxford University Press.
- Gray, Mel & Webb, Stephen A. (2013) *Social work theories and methods*. Los Angeles: SAGE.
- Heikkilä, Tarja (2014) *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.
- Heino, Tarja (2007) Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Heino, Tarja (2008) Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset: Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Työpapereita 9/2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Heino, Tarja (2013) Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Heino, Tarja (2014) Lastensuojelun pirallinen tehtävä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. THL: Helsinki.
- Heino, Tarja (2016) Lastensuojelusta tietäminen: julkisen vallan vastuu. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Heino, Tarja & Hyry, Sylvia & Ikäheimo, Salla & Kuronen, Mikko & Rajala, Rika (2016) Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Heino, Tarja & Pursi, Katariina (2017) Miten maakunta voi vähentää tarvetta lasten huostaanottoon? Tutkimuksesta tiiviisti 5/2018. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

Heinonen, Hanna (2016) Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Maritta Törrönen & Kaija Hänninen & Päivi Jouttimäki & Tiina Lehto-Lundén & Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.

Helavirta, Susanna (2016) Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino.

Helsingin sanomat (2018) Lastensuojelussa yllättävä käänne: Kiireellisten sijoitusten määrä lähti kovaan kasvuun, 30.5.2018. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005700223.html>. Viitattu: 24.6.2018.

Hoffrén, Jukka (1998) Tilastot ympäristön tilan tulkkeina. Teoksessa Seppo Paananen, Anneli Juntto & Hannele Sauli (toim.) Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt. Tampere: Vastapaino.

Hofmann, Wilhelm & Schmeichel, Brandon J. & Baddeley, Alan D. (2012) Executive functions and self-regulation. *Trends in Cognitive Sciences* 16(3), 174–180.

Huhtanen, Raija (2016) Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino.

Huuskonen, Saira & Korpinen, Johanna (2009) Runtas vuosi lastensuojelun avohuollon asiakkuuden alkamisesta: mitä lapsille kuuluu nyt? Lastensuojelun tieto -hankkeen loppuraportti. Tampere: Pikassos Oy.

Huuskonen, Saira & Korpinen, Johanna & Ritala-Koskinen, Aino (2010) Lastensuojelun avohuolto ja seurannan selonteot. Teoksessa Anneli Pohjola & Aino Kääriäinen & Sirpa Kuusisto-Niemi (toim.) Sosiaalityö, tieto ja teknologia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Huuskonen, Saira & Korpinen, Johanna & Pösö, Tarja & Ritala-Koskinen, Aino & Vakkari, Pertti (2010) Kolme polkua lastensuojelun avohuollon organisatorisessa muistissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 75(6), 650–658.

Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lahti, Tuukka (2006) Toinen tieto: Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Jokinen, Arja (2016) Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa Maritta Törrönen & Kaija Hänninen & Päivi Jouttimäki & Tiina Lehto-Lundén & Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus.

Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2014) Määrällisiä tarinoita: Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Jyväskylä: Docendo.

Juhila, Kirsi (2004) Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. Historiaa ja nykysuuntauksia. *Janus sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 12(2), 155–183.

Juhila, Kirsi (2006). Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Julin, Essi (2016) Lapsiin kohdistuva väkivalta: Evidenssi lastensuojelun ja poliisitutkinnan välimaastossa. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Karjalainen, Karoliina & Montonen, Marjatta & Raitasalo, Kirsimarja & Ruokolainen, Otto & Tigerstedt, Cristoffer & Warpenius, Katariina & Wuorio, Sanna (2015) Alkoholin, tupakan, huumeiden ja rahapelien haitat läheisille, sivullisille ja yhteiskunnalle. Tutkimuksesta tiiviisti 34. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Križ, Katrin & Skivenes, Marit (2017) Child welfare workers' perceptions of children's participation: A comparative study of England, Norway and the USA (California). *Child & Family Social Work* 22(2), 11–22.

Kulppi, Katrina (2017) Huostaanoton valmistelu palvelu- ja suojeleuorientoituneissa lastensuojelujärjestelmissä. Kandidaatin tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityön tutkinto-ohjelma, Tampereen yliopisto.

Kuokka, Pauliina & Pösö, Tarja (2016) Huostaanotot hallinto-oikeudessa: Päätöksentekijät arvioivat vanhempien ja lasten osallisuutta. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laakso, Riitta (2016) Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) (2013) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino.

Lamponen, Tuuli (2016) Kiireellinen sijoitus vai ”minihuostaanotto”? Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Lastensuojelu 2018 (2019) Tilastoraportti 23/2019. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lastensuojelulaki (417/2007)

Lawrence-Karski, Ruth (1997) United States. California's reporting system. Teoksessa Neil Gilbert (toim.) *Combatting child abuse: International perspectives and trends*. New York: Oxford University Press.

Littell, Julia H. (2001) Client participation and outcomes of intensive family preservation services. *Social Work Research* 25(2), 103–113.

- Littell, Julia H. & Alexander, Leslie B. & Reynolds, William W. (2001) Client Participation: Central and Underinvestigated Elements of Intervention. *Social Service Review* 75(1), 1–28.
- Littell, Julia H. & Tajima, Emiko A. (2000) A Multilevel Model of Client Participation in Intensive Family Preservation Services. *Social Service Review* 74(3), 405–435.
- Metsämuuronen, Jari (2006) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Opiskelijalaitos. Helsinki: International Methelp.
- Myllärniemi, Annina (2007) Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä: jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 2007.
- Mäntysaari, Mikko (2006) Tarkentuvat tieto sosiaalityössä. Teoksessa Pekka Kuusela ja Vuokko Niiranen (toim.) Realismin haaste sosiaalityöissä. Kuopio: Unipress.
- Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) (2009) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Navarro, Ignacio (2014) Family engagement in "voluntary" child welfare services: Theory and empirical evidence from families under differential response referrals in California. *Child Welfare* 93(3), 23–45.
- Niemi, Petteri (2013) Hyvä, paha valta. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino.
- Nilsen, Wendy J. & Affronti, Melissa L. & Coombes, Margaret L. (2009) Veteran parents in child protective services: Theory and implementation. *Family Relations* 58(5), 520–535.
- Opetushallitus (2019) Yksilökohtainen oppilashuolto oppimisen ja koulunkäynnin tuen rinnalla. https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestamisen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/oppimisen_tuki_oppilashuolto/yksilokohtainen_oppilashuolto. Viitattu: 31.3.2019.
- Orme, Joan (2013) Feminist social work. Teoksessa Mel Gray & Stephen A. Webb. *Social work theories and methods*. Los Angeles: SAGE.
- Paananen, Seppo & Juntto, Anneli & Sauli, Hannele (toim.) (1998) Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalityöntutkimuksen käytännöt. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Parton, Nigel (2000) Some thoughts on the relationship between theory and practice in and for social work. *British Journal of Social Work* 30(4), 449–463.
- Pekkarinen, Elina (2016) Toivottu, kiistelty ja torjuttu. Lastensuojelun avohuolto huostaanottoasiakirjoissa. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino.
- Platt, Dendy (2012) Understanding parental engagement with child welfare services: An integrated model. *Child & Family Social Work* 17(2), 138–148.

Pohjola, Anneli & Kääriäinen, Aino & Kuusisto-Niemi, Sirpa (2010) *Sosiaalityö, tieto ja teknologia*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pösö, Tarja (1997) *Finland. Child abuse as a family problem*. Teoksessa Neil Gilbert (toim.) *Combatting child abuse: International perspectives and trends*. New York: Oxford University Press.

Pösö, Tarja (2010) *Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalista rajasta*. *Janus* 18(4), 324–336.

Pösö, Tarja (2011) *Combatting child abuse in Finland: from family to child-centered orientation*. Teoksessa Neil Gilbert, Nigel Parton & Marit Skivenes (toim.) *Child protection systems: International trends and orientations*. New York: Oxford University Press.

Pösö, Tarja (2016) *Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta?* Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Pösö, Tarja & Pekkarinen, Elina & Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta (2018) ‘Voluntary’ and ‘involuntary’ child welfare: Challenging the distinction. *Journal of Social Work* 18(3), 253–272.

Rantalaiho, Liisa (1998) *Paljaita faktoja?* Teoksessa Seppo Paananen, Anneli Juntto & Hannele Sauli (toim.) *Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt*. Tampere: Vastapaino.

Raunio, Kyösti (1999) *Positivismi ja ihmistiede: Sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus.

Raunio, Kyösti (2009a) *Olellainen sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus.

Raunio, Kyösti (2009b) *Positivismi: havaintoon perustuva teoria*. Teoksessa Mikko Mäntysaari & Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rittel, Horst & Webber, Melvin (1973) *Dilemmas in a General Theory of Planning*. *Policy Sciences*, 155–169.

Rostila, Ilmari & Vinnurva, Jukka (2013) *Sosiaalityön asiakkaan toimijuus ja täysimittainen professionaalisuus*. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino.

Sirén, Reino (2005) *Alkoholi väkivaltatilanteissa*. Teoksessa Reino Sirén & Päivi Honkatukia (toim.) *Suomalaiset väkivallan uhreina: Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216. Helsinki.

Sirén, Reino & Honkatukia, Päivi (toim.) (2005) *Suomalaiset väkivallan uhreina: Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216. Helsinki.

Skivenes, Marit (2017) *Towards a new theory of professional discretion – the importance of reaching for the difficult*. Teoksessa Rosi Enroos & Mikko Mäntysaari & Satu Ranta-Tyrkkö (toim.) *Mielekäs tutkimus: Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin*. Tampere: University Press.

Skivenes, Marit & Stenberg, Hanne (2015) Risk assessment and domestic violence – how do child welfare workers in three countries assess and substantiate the risk level of a 5-year-old girl? *Child & Family Social Work* 20, 424–436.

Skramstad, Heidi & Skivenes, Marit (2017) Child welfare workers' views of fathers in risk assessment and planned interventions, a comparison between English and Norwegian workers. *Child & Family Social Work* 22, 203–212.

Stewart, M. J. & Ritchie, J. A. & McGrath, P. & Thompson, D. & Bruce, B. (1994) Mothers of children with chronic conditions: Supportive and stressful interactions with partners and professionals, regarding caregiving burdens. *Canadian Journal of Nursing Research* 26, 61–82.

Stoddard Dare, Patricia Ann & Derigne, Leanne (2010) Denial in alcohol and other drug use disorders: A critique of theory. *Addiction Research & Theory* 18(2), 181–193.

Swift, Karen J. (1997) Canada. Trends and issues in child welfare. Teoksessa Neil Gilbert (toim.) *Combating child abuse: International perspectives and trends*. New York: Oxford University Press.

Tampereen yliopisto (2019) Consent and objection in child welfare decision-making. Project aim. <https://research.uta.fi/consent/projectaim/>. Viitattu: 25.2.2019.

Taylor, Andy & Toner, Paul & Templeton Lorna & Velleman Richard (2008) Parental alcohol misuse in complex families: the implications for engagement. *British Journal of Social Work* 38(5), 843–864.

TENK Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu: 1.12.2018.

THL Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019) Turvakodit. <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/turvakotipalvelut/turvakodit>. Viitattu: 13.9.2019.

Toros, Karmen & DiNitto, Diana Maria & Tiko, Anne (2018) Family engagement in the child welfare system: A scoping review. *Children and Youth Services Review* 88, 598–607.

Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (2016) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus.

Töttö, Pertti (2006) Kriittinen realismi ja sosiaalitieteiden menetelmät. Teoksessa Pekka Kuusela ja Vuokko Niiranen (toim.) *Realismin haaste sosiaalitieteissä*. Kuopio: Unipress.

Töttö, Pertti (2012) *Paljonko on paljon? Luvuilla argumentoinnista empiirisessä tutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.

Vierula, Tarja (2016) Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto. Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.

Yle Uutiset (2017) Ylen kysely: Lastensuojelu on suurissa ongelmissa ympäri Suomen – pahimmillaan yksi ihminen hoitaa 140 lapsen asioita, 24.11.2017. <https://yle.fi/uutiset/3-9944714>. Viitattu: 24.6.2018.

Yle Uutiset (2018a) Paraisilla pidettiin hätäkokous lastensuojelun kaoottisesta tilanteesta – "Tilanne ei voi jatkua tällä tavalla", 5.4.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10145465>. Viitattu: 24.6.2018.

Yle Uutiset (2018b) Parainen pyristelee pois lastensuojelun kriisistä: irtisanoutuneiden tilalle houkuttelee uusia sosiaalityöntekijöitä paremmilla työeduilla, 20.4.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10169118>. Viitattu: 24.6.2018.

Yle Uutiset (2018c) Lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila vaatii koulukodeissa olevien lasten kuulemista – "Ministeriö ei ole kiinnittänyt huomiota lasten oikeuksien toteutumiseen", 6.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10390032>. Viitattu: 21.9.2018.

LIITTEET

Liite 1. Analyseissä käytettävät muuttujat ja hypoteesit

Taulukon numero	Hypoteesi	Selitettävä muuttuja	Muuttujan asteikko	Selittävä muuttuja	Muuttujan asteikko	Käytettävä menetelmä
5	<p>H1: Eniten kieltäytyneistä palveluista kieltäytyminen eroaa lapsen ikäryhmän perusteella.</p> <p>H0: Eniten kieltäytyneistä palveluista kieltäytytään yhtä usein kaikissa lapsen ikäryhmissä.</p>	<p>Palvelun saatavuus ja riittävyys. Tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta. Asteikko kyllä-ei.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. lapsen / nuoren yksilöllinen terapia 2. tuki vanhemman päihdeongelman hoidon kautta 3. tuki vanhemman psykiatrisen hoidon kautta 4. vanhemman osallistuminen vertaisryhmään / perheryhmään 5. perheterapia 6. perhetyö lapsen kotiin (kunnan oma) 	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	<p>Lapsen ikäluokka: Asteikko: 0-6 vuotta, 7-12 vuotta, 13-17 vuotta. (Kysytty alun perin lapsen syntymävuotta, joka on aineistossa jo valmiiksi jaoteltu uudessa muuttujassa ikäluokkiin.)</p>	Järjestys- eli ordinaaliasteikko	Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti
6	<p>H1: Palveluista kieltäytyneissä perheissä lapset ovat nuorempia kuin palveluita vastaanottavissa perheissä.</p> <p>H0: Lapsen iällä ei ole merkitystä palveluiden vastaanottamiseen.</p>	<p>Lastensuojeliasiakkuuden karkea luonnehdinta. Vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja. Asteikko: kyllä-ei.</p>	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	<p>Lapsen ikäluokka: Asteikko: 0-6 vuotta, 7-12 vuotta, 13-17 vuotta.</p>	Järjestys- eli ordinaaliasteikko	Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti
6	<p>H1: Palveluista kieltäytyneissä perheissä on taustallaan todennäköisemmin turvakotijakso kuin palveluita vastaanottavissa perheissä.</p> <p>H0: Palveluista kieltäytyneissä ja palveluita vastaanottavissa perheissä ei ole eroavaisuuksia turvakodin käytön suhteen.</p>	<p>Lastensuojeliasiakkuuden karkea luonnehdinta. Vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja. Asteikko: kyllä-ei.</p>	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	<p>Palvelujen käyttöön liittyvät sijoituksen taustatekijät. Turvakoti tai -huone (24h valvonta). Saanut palvelua/tukea. Asteikko: kyllä – ei.</p>	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti
7, 8, 9	<p>H1: Palveluista kieltäytyvät perheet ovat epäluottavaisempia lastensuojeluun kuin palveluita vastaanottavat perheet.</p> <p>H0: Palveluista kieltäytyneissä ja palveluita vastaanottavissa perheissä luottamus lastensuojeluun on samalla tasolla.</p>	<p>Lastensuojeliasiakkuuden karkea luonnehdinta. Vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja. Asteikko: kyllä-ei.</p>	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	<p>Arvioi miten seuraavat asiat ovat toteutuneet sosiaalityön asiakassuhteessa lapsen/äidin/isän/ kohdalla. Asteikko: ei lainkaan 1 - 5 erittäin hyvin. Muuttujamuunnos kolmiasteiseksi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ei lainkaan (1) 2. vähän (2+3) 3. paljon (4+5) <p>1. on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohittamiseen ja ratkaisujen etsimiseen</p>	Järjestys- eli ordinaaliasteikko	Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti

Taulukon numero	Hypoteesi	Selitettävä muuttuja	Muuttujan asteikko	Selittävä muuttuja	Muuttujan asteikko	Käytettävä menetelmä
				2. on luottamusta asi- ansa oikeudenmukai- seen käsittelyyn. 3. on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkai- sun suuntaan.		
10	<p>H1: Palveluista kieltäyty- vissä perheissä on enem- män vanhempien elämän- hallinnan ongelmia ja van- hemmuuteen liittyviä on- gelmia kuin palveluita vastaanottavissa perheissä.</p> <p>H0: Palveluista kieltäyty- vissä ja palveluita vastaan- ottavissa perheissä on yhtä paljon vanhempien elä- mänhallinnan ongelmia ja vanhemmuuteen liittyviä ongelmia.</p>	Lastensuojeluasiakkuuden karkea luonnehdinta. Vaka- valta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitar- jouksia ja palveluja. As- teikko: kyllä-ei.	Luokittelu- eli nominaa- liasteikko.	<p>Lapsen / nuoren tilan- teen taustalla olevat tekijät. Vanhempiin ja kasvatukseen liittyvät tekijät. Asteikko: ei lainkaan 1 - 5 erittäin paljon. Muuttujamuunnos kol- miasteiseksi: 1. ei lainkaan (1) 2. vähän (2+3) 3. paljon (4+5)</p> <p>1. vanhemman mielen- terveysongelmat 2. vanhemman uupumus ja jaksamattomuus 3. vanhemman avutto- muus ja osaamattomuus 4. kasvatustyyli sopima- ton lapsen tarpeisiin nähdén (ankaruus - ra- jattomuus) 5. toiminnan ohjaamisen vaikeus 6. vanhemman alkoholi- linkäyttö 7. vanhemman muu päähteiden ja huumeiden käyttö tai sen epäily 8. rikollisuus ja rikolli- nen elämäntapa 9. perheväkivalta tai sen uhka 10. lapsen pahoinpitely tai sen epäily 11. lapsen hoidon lai- minlyönti</p>	Järjestys- eli ordinaalias- teikko.	Ristiintaulu- kointi ja χ^2 - riippumatto- muustesti
11	<p>H1: Vanhemman huumei- den käyttö lisää riskiä lap- sen kiireelliselle sijoituk- selle enemmän kuin van- hemman alkoholinkäyttö.</p> <p>H0: Vanhemman huumei- den käyttö lisää riskiä lap- sen kiireelliselle sijoituk- selle yhtä paljon kuin van- hemman alkoholinkäyttö.</p>	Palvelujen käyttöön liittyvät sijoituksen taustatekijät. Saanut palvelua/tukea. As- teikko: kyllä – ei. 1. lapsi / nuori sijoitettu kii- reellisesti perheeseen 2. lapsi / nuori sijoitettu kii- reellisesti laitokseen	Luokittelu- eli nominaa- liasteikko	<p>Lapsen / nuoren tilan- teen taustalla olevat tekijät. Vanhempiin ja kasvatukseen liittyvät tekijät.</p> <p>1. vanhemman alkoholi- linkäyttö 2. vanhemman muu päähteiden ja huumeiden</p>	Järjestys- eli ordinaalias- teikko.	Ristiintaulu- kointi ja χ^2 - riippumatto- muustesti
12	H1: Palveluista kieltäyty- mistä voidaan selittää van- hemmuuteen liittyvillä tekijöillä	Lastensuojeluasiakkuuden karkea luonnehdinta. Vaka- valta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitar- jouksia ja palveluja. As- teikko: kyllä-ei.	Luokittelu- eli nominaa- liasteikko	<p>1. vanhemman alkoholi- linkäyttö 2. toiminnan ohjaamisen vaikeus 3. äidillä on luottamusta asiansa oikeudenmukai- seen käsittelyyn.</p>	Järjestys- eli ordinaalias- teikko. Ana- lyysissä luo- kiteltu kate- goriseksi muuttujaksi.	Binääriologisti- nen regressio- analyysi.

Taulukon numero	Hypoteesi	Selitettävä muuttuja	Muuttujan asteikko	Selittävä muuttuja	Muuttujan asteikko	Käytettävä menetelmä
	H0: Vanhemmuuteen liittyvät tekijät eivät selitä palveluista kieltäytymistä.			Asteikko ja muuttujamuunnokset kuten edellä.		
13	H1: Palveluista kieltäytyvissä perheissä on todennäköisemmin kiireellisiä sijoituksia ja epätodennäköisemmin avohuollon sijoituksia kuin palveluita vastaanottavissa perheissä. H0: Palveluista kieltäytyvissä perheissä ja palveluita vastaanottavissa perheissä on yhtä todennäköisesti lapsen kiireellisiä sijoituksia ja avohuollon sijoituksia.	Palvelujen käyttöön liittyvät sijoituksen taustatekijät. Saanut palvelua/tukea. Asteikko: kyllä – ei. 1. lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti perheeseen 2. lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti laitokseen 3. lapsi avohuollon tukitoimena perhehoidossa 4. lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	Lastensuojeluasiakkuiden karkea luonnehdinta. Vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja. Asteikko: kyllä-ei.	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti
13	H1: Palveluista kieltäytyneiden perheiden lasten osalta valmistellaan todennäköisemmin huostaanottoa kuin palveluita vastaanottavan perheen lapsen osalta. H0: Palveluista kieltäytyvän perheen ja palveluita vastaanottavan perheen lapsen asiassa valmistellaan yhtä todennäköisesti lapsen huostaanottoa.	Mihin alla olevaan tutkimusryhmään lapsi kuuluu 1. suunta sijoitukseen 2. suunta kotiin 3. sijoitus vältetty Muuttujamuunnos: sijoitus vältetty -kategoria puuttuvaksi tiedoksi eli se ei ole tarkastelun kohteena.	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	Lastensuojeluasiakkuiden karkea luonnehdinta. Vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja. Asteikko: kyllä-ei.	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti
14	H1: Palveluista kieltäytymisellä on vaikutusta asiakassuhteeseen sekä sosiaaliohjelmoijien arvioon perheen tilanteesta H0: Palveluista kieltäytymisellä ei ole vaikutusta asiakassuhteeseen tai sosiaaliohjelmoijien arvioon perheen tilanteesta.	Tämän lapsen asiakkuus on tutkimukseen tuloon liittyvän intervention käynnistymisestä alkaen. Asteikko: erittäin vähän 1 – 5 erittäin paljon. 1. työllistännyt (ajassa mitaten) vastuusosialiohjelmoijia 2. kuormittanut henkisesti vastuusosialiohjelmoijia Asteikko: ei lainkaan 1 – 5 erittäin paljon. 3. Lapsen tilanne huolestuttaa minua tällä hetkellä Asteikko liian varhain 1 – 5 liian myöhään 4. Arvioi intervention / sijoituksen / huostaanotto prosessin toteutumista lapsen kannalta Muuttujamuunnos kolmiasteiseksi: 1. vähän (1-2) 2. kohtalaisesti(3)	Järjestys- eli ordinaaliasteikko.	Lastensuojeluasiakkuiden karkea luonnehdinta. Vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja. Asteikko: kyllä-ei.	Luokittelu- eli nominaaliasteikko.	Ristiintaulukointi ja χ^2 -riippumattomuustesti

Taulukon numero	Hypoteesi	Selitettävä muuttuja	Muuttujan asteikko	Selittävä muuttuja	Muuttujan asteikko	Käytettävä menetelmä
		3. paljon (4+5)				
		1. liian varhain (1+2)				
		2. sopivaan aikaan (3)				
		3. liian myöhään (4+5)				

Liite 2. Kyselylomake (Heino ym. 2016)

Huostaanoton syyt ja taustat (HuosTa) 2013-2015 -hanke Lapsikohtainen lomake on aktivoituna vuoden 2014 marraskuusta toukokuulle 2015.

Keitä lapsia tutkimus koskee?

- Huostaanottoon ja / tai sijoitukseen sekä siltä välttymiseen johtaneita seikkoja tutkitaan lapsikohtaisesti. Tutkimukseen kerätään kokonaisaineisto sovitulta ajanjaksolta. Mukaan otetaan kaikki ne lapset, joiden asiassa tehdään lastensuojelulain nojalla sijoituspäätös, tai joiden kohdalla huostaanotto otetaan puheeksi tutkimusajankautana. Sijoituspäätös voidaan tehdä minkä lastensuojelulain pykälän nojalla tahansa. Mukaan otetaan myös ne yksittäisesti sijoitetut, joiden sijoitusta lastensuojelu on tukemassa jollain tapaa ja joissa asiakkuus lastensuojelussa jatkuu.
- Tutkimus ei koske lapsia, jotka on sijoitettu ennen 1.11.2014 ja joiden asiassa ei tapahdu muutosta tutkimusajankautana. Sen sijaan jos aiemmin sijoitettu ja kodin ulkopuolella asuva lapsi otetaan huostaan tutkimusajankautana, hän kuuluu tutkimusjoukkoon.
- Tutkimuksen fokus on sijoitukseen johtaneissa / sijoitukselta välttymisen syissä, ei siinä, mitä tapahtuu sijoituksen jälkeen (se on mahdollisen seuranta tutkimuksen tehtävä). Tiedot tallennetaan sijoitusta valmisteltaessa tai kiireellisen sijoituksen jälkeen, kun tilannetta tutkitaan ja lastensuojelun ja huostaanoton tarvetta arvioidaan.

Lomakkeen täytön voi tehdä useammassa eri vaiheessa painamalla jokaisen sivun alalaidassa olevasta **Jatka myöhemmin** painikkeesta (jätä avautuvaan kenttään s.postiosoitteesi).

Lomakkeen täyttäjää arvioi lomakkeessa lapsen tilannetta viimeisen 12 kk ajalta. Samasta lapsesta uutta lomaketta täyttävä, arvioi tilannetta siltä osin, kuin lapsi ollut hänen vastuullaan. (Näin vältetään päällekkäiseltä ajankäytön arvioinnilta.)

Kunta- ja täyttäjätiedot

Kunta

Sosiaaliasema / toimisto

Lisätietojen antajan nimi

Sähköposti

Lomakkeen täytön alkamispäivämäärä

Lomakkeen täyttämiseen osallistui tiedon antajana

- johtava sosiaalityöntekijä
- lapsen vastuusosiaalityöntekijä (sijainen)
- sosiaaliohjaaja
- lapsen vastuusosiaalityöntekijä (vakainainen)
- muu (työtehtävä, esim. sosiaalipäivystäjän roolissa täytetty)

Lapsen, nuoren, perheen tunnistekoodinnumero

Hae lapsen ja perheen numerointitieto erillisestä tiedostosta: Lasten identifiointitiedot - Excel

lapsi numero

perhe numero

Lapsen sukupuoli ja syntymävuosi

poika tyttö syntymävuosi

Tässä kunnassa vuonna

Aiemmin toisessa kunnassa vuonna

Kuinka pitkään nykyinen vastuutyöntekijä on tuntenut lapsen

vuotta kuukautta

Mihin alla olevaan tutkimusryhmään lapsi kuuluu

- "SUUNTA SIIJOITUKSEEN"** Suunta sijoitukseen. Lapsi on tutkimusajankohtana otettu huostaan tai on päätetty aloittaa huostaanottohakemuksen valmistelu. Lapsi on sijoitettu kiireellisesti tai avohuollon tukitoimena, ja sijoitus jatkuu huostaanoton valmisteluna (suunta pidempiaikaiseen sijoitukseen kodin ulkopuolelle).
- "SUUNTA KOTIIN"** Lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle tutkimusajankohtana, mutta tavoitteena on, että lapsi palaa kotiin.
- "SIIJOITUS VÄLTETTY"** Tutkimusajankohtana päätetään, että lasta ei sijoiteta, vaikka sijoitusta on harkittu vakavasti, huostaanottoasia on otettu puheeksi lapsen tai perheen kanssa ja selvitys lapsen sijoituksen tarpeesta on tehty. Tilanteessa lapselle löytyi toinen vaihtoehto. Sosiaalityöntekijä vastaa kysymyksiin ajatellen tutkimusajaksolla sitä hetkeä, jolloin jokin edellä mainituista tilanteista ajankohtaistuu ja sosiaalityöntekijän käsitys lapsen asiasta muotoutuu ja tarkentuu.

LAPSEN PERHETAUSTA, ASUMINEN JA LÄHIYMPÄRISTÖ

Perheellä tarkoitetaan lapsen pääasiallista asuinperhettä (ennen sijoitusta / tilannetta)

Lapsen biologinen tausta

- molemmat biologiset vanhemmat elävät
- toinen tai molemmat biologiset vanhemmat kuolleet
- ei tietoa lapsen biologisesta taustasta
- lapsi on adoptiolapsi

Lapsen huoltajana on

- molemmat vanhemmat
- vain äiti
- vain isä
- äiti ja oheishuoltaja
- isä ja oheishuoltaja
- sukulainen huoltajana
- muu huoltaja

Mikäli lapsi asuu erossa toisesta vanhemmastaan, tapaako erossa olevaa vanhempaa?

- kyllä ei

Lapsen asuinperheen koko

Asuinperheellä tarkoitetaan lapsen pääasiallista asuinperhettä (kyseinen lapsi lasketaan mukaan)

aikuisten lukumäärä perheessä

alle kouluikäisten (7 -vuotiaiden) lasten lukumäärä perheessä

kouluikäisten (7-17 -vuotiaiden) lasten lukumäärä perheessä

yli 18 -vuotiaiden lasten lukumäärä perheessä

Lapsen lähisuhteiden kuva ja asuinperheen historia, kuva lapsen näkökulmasta

Mieti vaihtoehtoa vanhemmuussuhteiden (ja sisarusuhteiden) osalta lapsen/nuoren näkökulmasta, hänen elämänsä ja asumisensa kautta, sen perusteella mitä tiedät muutoksista lapsen perheessä.

- YDINPERHE** - kahden biologisen vanhemman perhe; lapsi asunut koko ikänsä molempien vanhempiensa kanssa yhdessä

- YHDEN** (ainoan) **VANHEMMAN PERHE** - lapsi on asunut koko ikänsä vain äidin/isän kanssa
- PERHEESSÄ TAPAHTUNUT KUOLEMA** - toinen vanhempi on kuollut ja lapsi on asunut leskeksi jääneen kanssa
- EROPERHE** - yhden avo- tai avioeron perhe; lapsi jatkaa asumistaan toisen biologisen vanhempansa kanssa, kun toinen biologinen vanhempi on muuttanut pois
- VUOROASUMISPERHE** - ero- tai uusperhe, jossa lapsi asuu vuorotellen molempien vanhempiensa luona
- UUSPERHE** - uudelleen muotoutunut perhe; lapsen perheeseen on joko vanhempien eron, "au-vaiheen" tai vanhemman kuoleman jälkeen tullut uusi aikuinen (ei uusia lapsia)
- UUSPERHE JA UUSIA LAPSIA** - uudelleen muotoutunut perhe, lapsen perheeseen on tullut uuden aikuisen lisäksi tämän lapsia tai perheeseen on syntynyt uusia lapsia
- MUUTTUVA PERHE** - rikkoutunut/uudelleen rikkoutunut; lapsen asuinperheen kokoonpano on muuttunut useampaan kertaan; enemmän kuin kerran lapsen perheeseen on tullut uusia aikuisia tai lapsia
- MUU ASUINPERHE**, samaa sukupuolta olevien parisuhde tai jokin erityinen tarina, jota haluat kuvata tarkemmin lapsen kannalta
- EN TIEDÄ RIITTÄVÄSTI** osatakseni kuvata nykyisen asuinperheen rakennetta

Perheessä tapahtuneita muutoksia

Jos perheessä ei ole tapahtunut mitään lapsen elämään vaikuttanutta muutosta viimeisen 12 kuukauden aikana, voit jättää vastaamatta. Arvioi kunkin luetellun muutoksen merkitystä lapsen elämään.

Asteikolla: vaikuttanut erittäin kielteisesti 1 2 3 4 5 vaikuttanut erittäin myönteisesti

	1	2	3	4	5
vauvan syntymä asuinperheeseen	☐	☐	☐	☐	☐
sisaruksen muutto pois asuinperheestä	☐	☐	☐	☐	☐
sisaruksen huostaanotto tai sijoitus kodin ulkopuolelle (itse jäi kotiin)	☐	☐	☐	☐	☐
perheenjäsenen vakava sairaus	☐	☐	☐	☐	☐
perheenjäsenen kuolema	☐	☐	☐	☐	☐
perheen vanhemmat ovat muuttaneet erilleen	☐	☐	☐	☐	☐
uusperheen muodostuminen (suhde lähivanhemman uuteen kumppaniin)	☐	☐	☐	☐	☐
uusperheen muodostuminen (suhde lähivanhemman kumppanin lapsiin)	☐	☐	☐	☐	☐
uusperheen muodostuminen (suhde etävanhemman uuteen kumppaniin)	☐	☐	☐	☐	☐
uusperheen muodostuminen (suhde etävanhemman kumppanin lapsiin)	☐	☐	☐	☐	☐
perhettä / lasta kohdannut vakava kriisi, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐
muu, lapselle merkityksellinen perheessä tapahtunut muutos, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐

Onko lapsen lastensuojeluasiassa erityistä merkitystä lapsen ja perheen

	kyllä	ei
kulttuurisella taustalla	☐	☐
etnisellä taustalla	☐	☐
uskonnollisilla tekijöillä	☐	☐

Kuvaisitko asiaa siltä kannalta, miten lapsen perheen kulttuurinen, etninen tai uskonnollinen tausta liittyy erityisesti tämän lapsen lastensuojelun asiakkuuteen, sijoituskysymykseen ja lapsen etuun? Miten tämä heijastuu sosiaalityöhön, mitä edellytettäisiin ja millaisia resursseja tarvittaisiin?

(esim. rajoitukset, uhkat ja mahdollisuudet palvelujen piiriin hakeutumisessa, muun avun vastaanotto, sukupuolikysymys, keskusteluyhteys perheen jäsenten kanssa, uskonnolliset kysymykset)

Lapsen asuinpaikka tutkimushetkellä

- äidin ja isän luona
- äidin / äidin uuden perheen luona
- isän / isän uuden perheen luona
- yksin
- isovanhempien / sukulaisten luona
- oheishuoltajan luona
- muun huoltajan luona
- muualla, missä

Lapsi on viimeisen 12 kuukauden aikana asunut

Valitse kaikki lasta koskevat vaihtoehdot, myös muut kuin viralliset väestörekisterin mukaiset asuinpaikat.

- äidin ja isän luona
- äidin / äidin uuden perheen luona
- isän / isän uuden perheen luona
- yksin
- tuetusti
- isovanhempien / sukulaisten luona
- oheishuoltajan luona
- muun huoltajan luona
- sijoitettu kodin ulkopuolelle
- tukiperheessä
- turvakodissa
- ensikodissa
- muualla, missä

Lapsen arki- ja kasvuympäristössä tapahtuneita muutoksia viimeisen 12 kuukauden aikana

merkitse kaikki tiedossasi olevat muutokset

	kyllä	ei
lapsi on siirtynyt kotoa päivähitoon / kouluun	☐	☐
lapsen päivähoidonpaikka / koulu on vaihtunut	☐	☐
nuori on siirtynyt opintoihin / työelämään	☐	☐
nuoren opinnot / työsuhde keskeytyneet	☐	☐
nuoren opinnot / työpaikka on vaihtunut	☐	☐

Lapsen asuinympäristössä on tapahtunut muutoksia viimeisen 12 kuukauden aikana

	kyllä	ei
lapsen asuinpaikka on pysynyt samana	☐	☐
lapsen asuinpaikka on muuttunut saman kunnan alueella	☐	☐
lapsen asuinpaikka on muuttunut lähikunnasta toiseen	☐	☐
lapsen asuinpaikka on muuttunut toiselle seudulle Suomessa	☐	☐
lapsen asuinpaikka on muuttunut maasta toiseen	☐	☐

PERHEEN SOSIOEKONOMINEN ASEMA JA KOULUTUSTAUSTA

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten lapsen asuinperheen vanhempien pääasiallista toimintaa tutkimushetkellä

asuinperheen äiti

Valitse

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten lapsen asuinperheen vanhempien pääasiallista toimintaa tutkimushetkellä

asuinperheen isä

Valitse

Vanhempien työkokemus

Asteikolla: ei ole lainkaan kokemusta työelämästä 1 2 3 4 5 erittäin hyvin kiinnittynyt työelämään

	1	2	3	4	5
äiti	☐	☐	☐	☐	☐
isä	☐	☐	☐	☐	☐

Kuvaa tarkemmin tilannetta, joka liittyy vanhemman / vanhempien työkokemukseen

(esim. sopivan työpaikan löytymisen ongelma, pätkätyöt, sukupolvesta toiseen jatkunut työelämästä syrjäytyminen, toiminnalliset rajoitteet)

Vanhempien koulustustaso

	asuinperheen äiti	asuinperheen isä
peruskoulu kesken	☐	☐
peruskoulu	☐	☐
ammattikursseja	☐	☐
ylioppilas	☐	☐
muu keskiaste	☐	☐
alempi korkeakouluaste	☐	☐
ylempi korkeakouluaste	☐	☐
ei tietoa	☐	☐

PERHEEN TALOUDELLINEN TILANNE JA TOIMEENTULO

Perhe on saanut toimeentulotukea

	kyllä	ei	ei tietoa
viimeisen 12 kuukauden aikana	☐	☐	☐

Lapsen asuinperheen taloudellinen tilanne on sosiaalityöntekijän käsityksen mukaan

	1	2	3	4	5
Asteikolla: erittäin huono 1 2 3 4 5 erittäin hyvä	☐	☐	☐	☐	☐

Perheen rahankäyttöä kuvaa sosiaalityöntekijän käsityksen mukaan lapsen tarpeiden priorisointi

	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

LAPSEN / NUOREN TILANTEEN TAUSTALLA OLEVAT TEKIJÄT

Arvioi sinulle kertyneen tiedon ja tuntemuksen mukaan, miten kukin seuraavista tekijöistä on läsnä (esiintyvyys) tämän lapsen asiassa ja miten paljon kukin tekijä kuvaa lapsen asiaa ja tilannetta.

Tekijät on luokiteltu kolmeen kokonaisuuteen:

- perheen sosioekonomisiin ympäristötekijöihin liittyvät tekijät
- vanhempiin ja kasvatukseen liittyvät tekijät
- lapseen, lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvät tekijät.

SOSIOEKONOMISET JA YMPÄRISTÖTEKIJÄT

Perheen sosioekonomisiin ja ympäristötekijöihin liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
perheen taloudelliset vaikeudet	☐	☐	☐	☐	☐
perheen tai vanhempien (erillään) asumiseen liittyvät tekijät	☐	☐	☐	☐	☐
asuinalueeseen liittyvät tekijät	☐	☐	☐	☐	☐
vanhempien työhön ja työaikoihin liittyvät tekijät	☐	☐	☐	☐	☐
vanhempien työttömyyteen liittyvät tekijät	☐	☐	☐	☐	☐
häätö ja / tai asunnottomuus	☐	☐	☐	☐	☐

VANHEMPIIN JA KASVATUKSEEN LIITTYVÄT TEKIJÄT

Vanhemmuuteen liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
vanhemman fyysinen sairaus	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemman vammaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemman toiminnan ohjaamisen vaikeus	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemman kehitysvammaisuus tai sen epäily	☐	☐	☐	☐	☐

Vanhempien ongelmalliseen käyttäytymiseen liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
vanhemman alkoholinkäyttö	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemman muu päihteiden ja huumeiden käyttö tai sen epäily	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemman mielenterveysongelmat	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemman muut addiktio-ongelmat (some- ja peliriippuvuus)	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen pahoinpitely tai sen epäily	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai sen epäily	☐	☐	☐	☐	☐
rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	☐	☐	☐	☐	☐

Vanhemmuuteen / kasvatustyyliin liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

vanhemman uupumus ja jaksamattomuus	☐	☐	☐	☐	☐
kasvatustyylin sopimaton lapsen tarpeisiin nähden (ankarus - rajattomuus)	☐	☐	☐	☐	☐
perheen sisäiset / uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat	☐	☐	☐	☐	☐
perheväkivalta tai sen uhka	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemman avuttomuus ja osaamattomuus	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen hoidon laiminlyönti	☐	☐	☐	☐	☐
jatkuvat lasta repivät huolto- ja asumisriidat	☐	☐	☐	☐	☐

LAPSEEN, LAPSUUTEEN JA NUORUUTEEN LIITTYVÄT TEKIJÄT

Lapsen terveydentilaan liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
lapsen / nuoren fyysinen tai neurologinen sairaus tai sen epäily, mikä?	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren vammaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren kehitysviivästymä tai sen epäily, kehitysvammaisuus	☐	☐	☐	☐	☐

Lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvät asiat

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
identiteetin rakentumiseen liittyvät tekijät	☐	☐	☐	☐	☐
vaikeuksia kiinnittymisessä toveri- ja vertaissuhteisiin	☐	☐	☐	☐	☐
asema uusperheessä vaarantunut	☐	☐	☐	☐	☐
ristiriitoja vanhempien kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
eristäytyminen kotiin	☐	☐	☐	☐	☐

Lapsen / nuoren ongelmalliseen käyttäytymiseen liittyvät tekijät

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
alkoholin käyttö	☐	☐	☐	☐	☐
muiden päihteiden ja huumeiden käyttö tai sen epäily	☐	☐	☐	☐	☐
psykkinen oireilu ja mielenterveysongelma	☐	☐	☐	☐	☐
muihin addiktio-ongelma, kuten some- ja peliriippuvuus	☐	☐	☐	☐	☐
väkivaltainen käyttäytyminen	☐	☐	☐	☐	☐
seksuaalinen käyttäytyminen	☐	☐	☐	☐	☐
rikollisuus ja rikollinen elämäntapa	☐	☐	☐	☐	☐

Lapsen / nuoren kiintymisen instituutioihin

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyvät vaikeudet	☐	☐	☐	☐	☐
nuoren työhön ja työaikoihin liittyvät vaikeudet	☐	☐	☐	☐	☐
nuoren työttömyydestä johtuvat vaikeudet	☐	☐	☐	☐	☐
itsenäiseen asumiseen liittyvät vaikeudet	☐	☐	☐	☐	☐

taloudelliseen toimeentuloon liittyvät vaikeudet	☐	☐	☐	☐	☐
--	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

LASTA / NUORTA KUVAAVAT TOIMINTATAVAT JA TOIMINNALLISET PIIRTEET

Miten paljon kukin luonnehdinta kuvaa lasta tai nuorta havaintojesi ja asiakirjojen perusteella?

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5	ei tietoa
itkuinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hyväntuulinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
välttää katsekontaktia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakeutuu aina lähelle ja syliin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vahva tunteiden hallinta ja itsekontrolli	☐	☐	☐	☐	☐	☐
myönteinen elämänsen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
oma-aloitteinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rohkea	☐	☐	☐	☐	☐	☐
selviytyvä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
alistuva	☐	☐	☐	☐	☐	☐
itsetuhoinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
empaattinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
väkivaltainen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
syryäänvetäytyvä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rajaton	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vuorokausirytmiltään säännöllinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

hyvä itsetunto	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sosiaalinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
motorinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
verbaalinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
visuaalinen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kognitiivisesti kyvykäs	☐	☐	☐	☐	☐	☐

PALVELUJEN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄT SJOITUKSEN TAUSTATEKIJÄT

Palvelujen käyttöä koskevat kysymykset koostuvat kolmesta osasta:

- a) tarve ja saatavuus
- b) määrä
- c) vaikuttavuus

Vastaa jokaisen palvelumuodon kohdalta a)-kohtaan. Jos tukea on saatu(oikeanpuoleisin vaihtoehto),vastataan myös b)- ja c)-kohtiin.

Tietoja haetaan lastensuojelun asiakkuuden ajalta ennen intervention, päätöksen tai sijoitusasian ajankohtaistumista viimeisen 12 kuukauden ajalta.

(Seuraavan sivun lopussa olevaan avoimeen kenttään voit palveluhistorian erityisyyden.)

Mikäli toimipaikassasi on päätetty, että joku muu ottaa selville saadut palvelut ja niiden määrät, hän täyttää sinulle erillisen lomakkeen, josta syötät tiedot tänne. Sinun tehtäväsi on kuitenkin miettiä palvelun tarvetta ja vaikuttavuutta saatujen palvelujen osalta, joten samalla kun täytät saamasi erillisen lomakkeen tiedot, täytä oman arviosi mukaan vaikuttavuuteen liittyvät kysymykset. Mikäli täytät kaikki tiedot itse, vastaa kaikkiin vaadittaviin kohtiin.

Vaikuttavuus = kuinka paljon palvelu on helpottanut / parantanut lapsen tilannetta. Arvioi vaikuttavuutta lapsen kannalta, mutta huomioi myös perheen parantuneen tilanteen välillinen vaikutus lapseen, mikäli palvelulla ei ole suoraa vaikutusta lapseen. Olet asiantuntija, joten luota omaan näkemykseesi tuen / palvelun vaikuttavuudesta.

TUKIHENKILÖ / PERHE

a) palvelujen tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
vapaaehtoistyön tukihenkilö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tukiperhe	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ammattillinen tukihenkilö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

vapaaehtoistyön tukihenkilö (kertaan)

tukiperhe (vrk)

ammattillinen tukihenkilö (tuntia)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
vapaaehtoistyön tukihenkilö	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tukiperhe	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ammattillinen tukihenkilö	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TALOUDELLINEN TUKI

a) palvelun saatavuus ja riittävyys

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
tuki lapsen / nuoren harrastuksiin tmv.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lastensuojelun kautta tullut muu taloudellinen tuki lapselle / nuorelle / perheelle	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
loma- ja leiritoiminta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

tuki lapsen / nuoren harrastuksiin tmv. (euroa)

lastensuojelun kautta tullut muu taloudellinen tuki lapselle / nuorelle / perheelle (euroa)

loma- ja leiritoiminta (euroa)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
tuki lapsen / nuoren harrastuksiin tmv.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lastensuojelun kautta tullut muu taloudellinen tuki lapselle / nuorelle / perheelle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
loma- ja leiritoiminta	☐	☐	☐	☐	☐	☐

KOTIIN VIETY APU

a) palvelun saatavuus ja riittävyys

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
lastensuojelun kautta järjestetty kotiapu arkeen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
perhetyö lapsen kotiin (kunnan oma)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
perhetyö lapsen kotiin (ostopalvelu)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

lastensuojelun kautta järjestetty kotiapu arkeen (tuntia)

perhetyö lapsen kotiin, kunnan oma (tuntia)

perhetyö lapsen kotiin, ostopalvelu (tuntia)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
lastensuojelun kautta järjestetty kotiapu arkeen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
perhetyö lapsen kotiin	☐	☐	☐	☐	☐	☐

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON PALVELUT

a) palvelun tarve ja saatavuus (terapialla tarkoitetaan psykologista tukea)

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
lapsen / nuoren yksilöllinen terapia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
perheterapia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LASU:n ohjaamana tai pyynnöstä psykiatrinen (tai kasvatus- ja perheneuvolan antama) tutkimus ja hoito	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
muu lääketieteellinen konsultaatio / hoito (sosiaalipediatrian palvelut)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito perusterveydenhuollossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito laitoksessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito muualla, missä?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

lapsen / nuoren yksilöterapia, kunnan oma (kertaan)

lapsen / nuoren yksilöterapia, erikoissairaanhoidon (kertaan)

lapsen / nuoren yksilöterapia, yksityinen (kertaan)

perheterapia, kunnan oma (kertaa)	☐
perheterapia, erikoissairaanhoidon (kertaa)	☐
perheterapia, yksityinen (kertaa)	☐
LASU:n ohjaamana tai pyynnöstä psykiatrinen (tai kasvatus- ja perheneuvolan antama) tutkimus ja hoito klinikalla (kertaa)	☐
LASU:n ohjaamana tai pyynnöstä psykiatrinen (tai kasvatus- ja perheneuvolan antama) tutkimus ja hoito osastolla (vrk)	☐
muu lääketieteellinen konsultaatio / hoito (sosiaalipediatrian palvelut) (kertaa)	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito perusterveydenhuollossa (kertaa)	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito laitoksessa (vrk)	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito muualla, missä? (kertaa)	☐

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
lapsen / nuoren yksilöterapia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
perheterapia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LASU:n ohjaamana tai pyynnöstä psykiatrinen (tai kasvatus- ja perheneuvolan antama) tutkimus ja hoito	☐	☐	☐	☐	☐	☐
muu lääketieteellinen konsultaatio / hoito (sosiaalipediatrian palvelut)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito perusterveydenhuollossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito laitoksessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren päihdeongelman hoito muualla missä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TUKI PÄIVÄHOIDON TAI KOULUN KAUTTA

a) Palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
tuki oppilashuollon kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tuki päivähoidon kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tuki koulun kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun intensiivisyys viimeisen 12 kuukauden aikana

Valitse tuen tyyppi

	yleinen tuki	tehostettu tuki	erityinen tuki
tuki päivähoidon kautta	☐	☐	☐
tuki koulun kautta	☐	☐	☐

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
tuki päivähoidon kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tuki koulun kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tuki oppilashuollon kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TUKI VANHEMPIEN HOIDON KAUTTA

Tuki vanhemman päihdehoidon kautta

a) palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
tuki vanhemman päihdeongelman hoidon kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

A-klinikalla (kertaa)

katkaisuhoidossa, päihdekuntoutuksessa (vrk)

päihdeongelman hoito perusterveydenhuollossa (kertaa)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
A-klinikalla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Katkaisuhoidossa, päihdekuntoutuksessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
päihdeongelman hoito perusterveydenhuollossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tuki vanhemman psykiatrisen hoidon kautta

a) Palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
tuki vanhemman psykiatrisen hoidon kautta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

psykiatrisen hoidon kautta poliklinikalla (kertaa)

psykiatrisen hoidon kautta osastolla (vrk)

psykiatrisen hoidon kautta perusterveydenhuollossa (kertaa)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
psykiatrisen hoidon kautta poliklinikalla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
psykiatrisen hoidon kautta osastolla	☐	☐	☐	☐	☐	☐
psykiatrisen hoidon kautta perusterveydenhuollossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

VERTAISRYHMÄT JA VERKOSTOKOKOUKSET

a) palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
lapsen / nuoren osallistuminen vertaisryhmään	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

vanhemman osallistuminen vertaisryhmään / perheryhmään	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
järjestetty läheisneuvonpito	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
järjestetty verkostokokous (ulkopuolinen vetäjä)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

lapsen / nuoren osallistuminen vertaisryhmään (kertaa)

vanhemman osallistuminen vertaisryhmään / perheryhmään (kertaa)

järjestetty läheisneuvonpito (kertaa)

järjestetty verkostokokous (ulkopuolinen vetäjä) (kertaa)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
lapsen / nuoren osallistuminen vertaisryhmään	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemman osallistuminen vertaisryhmään / perheryhmään	☐	☐	☐	☐	☐	☐
järjestetty läheisneuvonpito	☐	☐	☐	☐	☐	☐
järjestetty verkostokokous (ulkopuolinen vetäjä)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

LAPSEN / PERHEEN ASUMISPALVELUT

a) palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
turvakoti tai -huone (24h valvonta)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
turva-asunto (ei 24h)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ensikoti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

turvakoti tai -huone, 24h valvonta (vrk)

turva-asunto, ei 24h valvontaa (vrk)

ensikoti (vrk)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
turvakoti tai -huone (24h valvonta)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
turva-asunto (ei 24h)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ensikoti	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TAPAAMISJÄRJESTELYT

a) palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	ei tarvetta	ei tietoa	lainkaan tarjolla	riittävästi tarjolla	laadultaan tarjolla	kieltäytynyt palvelusta	palvelua / tukea	ei ole tarjottu
järjestetty tuettuja tapaamisia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
järjestetty valvottuja tapaamisia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
järjestetty valvottuja vaihtoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

järjestetty tuettuja tapaamisia (tuntia)

järjestetty valvottuja tapaamisia (tuntia)

järjestetty valvottuja vaihtoja (kerta)

c) Palvelu vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
järjestetty tuettuja tapaamisia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
järjestetty valvottuja tapaamisia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
järjestetty valvottuja vaihtoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐

AVUSTUS MUISSA PERHEKOHTAISISSA PROSESSEISSA

a) palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
annettu lausuntoja huolto- tai tapaamisasiassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tukea turvapaikanhaussa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tuki oheishuoltajuus-prosessin käynnistämiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

annettu lausuntoja huolto- tai tapaamisasiassa (tuntia)

tukea turvapaikanhaussa (tuntia)

tuki oheishuoltajuus-prosessin käynnistämiseksi (tuntia)

c) Palvelu vaikutus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

	1	2	3	4	5	ei tietoa
annettu lausuntoja huolto- tai tapaamisasiassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tukea turvapaikanhaussa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tuki oheishuoltajuus-prosessin käynnistämiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

SIJOITUS / KUNTOUTUS / HOITO KODIN ULKOPUOLELLA

a) palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt	saanut palvelua /	tarvitsisi, mutta sitä ei ole
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	ei tarvetta	ei tietoa	tarjolla	tarjolla	tarjolla	palvelusta	tukea	tarjottu
lapsi avohuollon tukitoimena perhehoidossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
huoltaja ja lapsi ammatillisessa perhehoidossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
perhe kuntoutuksessa / koko perhe hoidossa yksikössä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti perheeseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti laitokseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

lapsi avohuollon tukitoimena perhehoidossa (vrk)	<input type="text"/>
huoltaja ja lapsi ammatillisessa perhehoidossa (vrk)	<input type="text"/>
lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa (vrk)	<input type="text"/>
perhe kuntoutuksessa / koko perhe hoidossa yksikössä (vrk)	<input type="text"/>
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti perheeseen (vrk)	<input type="text"/>
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti laitokseen (vrk)	<input type="text"/>

c) Palvelun vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

Helppoitan lapsen / perheen tilannetta. Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, tai ei tietoa.

	1	2	3	4	5	ei tietoa
lapsi avohuollon tukitoimena perhehoidossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
huoltaja ja lapsi ammatillisessa perhehoidossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsi avohuollon tukitoimena laitoksessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
perhe kuntoutuksessa / koko perhe hoidossa yksikössä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti perheeseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsi / nuori sijoitettu kiireellisesti laitokseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

MUITA PALVELUITA

a) palvelun tarve ja saatavuus

	ei tarvetta	ei tietoa	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut lainkaan tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut riittävästi tarjolla	tarvitsisi, mutta sitä ei ole ollut tarpeeseen vastaavasti laadultaan tarjolla	tarvitsisi, mutta asiakas on kieltäytynyt palvelusta	saanut palvelua / tukea	tarvitsisi, mutta sitä ei ole tarjottu
muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b) Käytetyn MUUN palvelun määrä viimeisen 12 kuukauden aikana

muu, mikä? määrä ja yksikkö (tuntia/vrk/kertaa)

muu, mikä? määrä ja yksikkö (tuntia/vrk/kertaa)

c) Palvelun vaikuttavuus sosiaalityöntekijän näkemyksen mukaan asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, ei tietoa

Helppoitan lapsen / perheen tilannetta. Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon, tai ei tietoa.

	1	2	3	4	5	ei tietoa
muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
muu, mikä? <input type="text"/>	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Miten tämän lapsen ja perheen saamat palvelut ja tuet ovat kokonaisuudessaan toimineet lapsen edun mukaisesti?

Asteikolla: erittäin huonosti 1 2 3 4 5 erittäin hyvin	1	2	3	4	5
	☐	☐	☐	☐	☐

Tähän voit tuoda esiin perheen palveluhistorian erityisyyttä

LAPSEN ETUUN LIITTYVÄT TAUSTATEKIJÄT

Arvioi lapsen edun toteutumista toteutumassa olevan / tehdyn ratkaisun osalta alla lueteltujen (ja laissa määriteltyjen) asioiden suhteen

Asteikolla: lapsen etu ei lainkaan ole toteutumassa 1 2 3 4 5 lapsen etu toteutuu erittäin hyvin.

	1	2	3	4	5
turvaa lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin	☐	☐	☐	☐	☐
läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon	☐	☐	☐	☐	☐
taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen	☐	☐	☐	☐	☐
turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden	☐	☐	☐	☐	☐
itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuuden osallistumisen ja vaikuttamiseen omilla asioissaan	☐	☐	☐	☐	☐
kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen	☐	☐	☐	☐	☐

Mikä lapsen etuun liittyvä seikka korostui ja nousi tärkeimmäksi lapsen edun perusteluksi sijoituspäätöstä harkittaessa / tutkimushetkellä?

Rajoittiko lapsen edun toteutumista jokin seuraavista tekijöistä ja missä määrin

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
vanhempien vastustus	☐	☐	☐	☐	☐
lapsen / nuoren vastustus	☐	☐	☐	☐	☐
moniammatillisen asiantuntijaryhmän / asiakasohjausryhmän kanta	☐	☐	☐	☐	☐
kunnan ohjeistus	☐	☐	☐	☐	☐
kilpailutus	☐	☐	☐	☐	☐
palvelun hinta	☐	☐	☐	☐	☐

Rajoittiko lapsen edun toteutumista jokin?

voit kuvata asiaa tarkemmin

SOSIAALITYÖN OSUUS

Montako sosiaalityöntekijää on viimeisen 12 kuukauden aikana hoitanut tämän lapsen lastensuojeluasiasia?

sosiaalityöntekijää

Tämän lapsen asiaa hoidettaessa vastuusosiaalityöntekijällä on samanaikaisesti

lastensuojelun asiakaslata vastuullaan.

Tämän lapsen tilanteeseen olen mielestäni ehtinyt perehtyä

	1	2	3	4	5
Asteikolla: erittäin huonosti 1 2 3 4 5 erittäin hyvin	☐	☐	☐	☐	☐

Voit kuvata tilanteeseen liittyvää sosiaalityön osuutta tarkemmin

ARVIOI MITEN SEURAAVAT ASIAT OVAT TOTEUTUNEET SOSIAALITYÖN ASIAKASSUHTEESSA

Arvioi miten LAPSEN kohdalla seuraavat seikat ovat toteutuneet

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin hyvin

	1	2	3	4	5
on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	☐	☐	☐	☐	☐
on luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	☐	☐	☐	☐	☐
on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	☐	☐	☐	☐	☐

Arvioi miten ÄIDIN kohdalla seuraavat asiat ovat toteutuneet.

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin hyvin

	1	2	3	4	5
on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	☐	☐	☐	☐	☐
on luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	☐	☐	☐	☐	☐
on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	☐	☐	☐	☐	☐

Arvioi miten ISÄN kohdalla seuraavat asiat ovat toteutuneet.

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin hyvin

	1	2	3	4	5
on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	☐	☐	☐	☐	☐

on luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	☐	☐	☐	☐	☐
on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	☐	☐	☐	☐	☐

Arvioi miten LÄHEISEN kohdalla seuraavat seikat ovat toteutuneet.

Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin hyvin

	1	2	3	4	5
on ollut halukas ja osallistunut asiansa pohtimiseen ja ratkaisujen etsimiseen	☐	☐	☐	☐	☐
on luottamusta asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn	☐	☐	☐	☐	☐
on tullut kuulluksi ja voinut vaikuttaa ratkaisun suuntaan	☐	☐	☐	☐	☐

Tämän lapsen asiakkuus on tutkimukseen tuloon liittyvän intervention käynnistymisestä alkaen

Asteikolla: erittäin vähän 1 2 3 4 5 erittäin paljon

	1	2	3	4	5
työllistänyt (ajassa mitaten) vastuusosiaalityöntekijää	☐	☐	☐	☐	☐
kuormittanut henkisesti vastuusosiaalityöntekijää	☐	☐	☐	☐	☐

Lapsen tilanne huolestuttaa minua tällä hetkellä

	1	2	3	4	5
Asteikolla: ei lainkaan 1 2 3 4 5 erittäin paljon	☐	☐	☐	☐	☐

Arvioi intervention / sijoituksen / huostaanotto-prosessin toteutumista lapsen kannalta

	1	2	3	4	5
Asteikolla: toteutui liian varhain 1 2 3 4 5 liian myöhään	☐	☐	☐	☐	☐

Minkä näet suurimpana uhkana tämän lapsen sijoitukselle / tukitoimille asetettujen tavoitteiden toteutumisen suhteen tällä hetkellä?

ASIAN VALMISTELUUN OSALLISTUVAT TAHOT JA PROSESSI KUNNASSA

arvioi tilannetta viimeisen 12 kk ajalta

TYÖN KOHDISTUMINEN

Sosiaalityön ajanseuranta on vaikeaa, mutta arvioi parhaasi mukaan, miten paljon **OMAA** ja **MUIDEN** (työpari, johtava sosiaalityöntekijä, oma tiimi, yhteistyökumppanit, asiakasohjausryhmän tai moniammatillisen ryhmän muut jäsenet, juristit tai muut asiantuntijat) käyttämää **TYÖAIKAA** on kulunut tämän lapsen asiaa hoitaessa.

Esim. Oman tiimin kanssa 1 tunnin palaveri: Omaa työaikaa 1 tunti, muiden työaikaa 5 tuntia (5 muuta tiimiläistä samassa palaverissa kanssasi). Ota huomioon myös puhelimesta käytetty aika.

Vastaa jokaiseen kysymykseen oma arviosi - tyhjä vastaus tarkoittaa, että kyseiseen toimintaan ei ole käytetty aikaa ollenkaan.

Arvioi montako tuntia työaikaa on käytetty kyseisen lapsen ja hänen asioidensa hoitamiseen.

Kysymys jakautuu kolmeen kokonaisuuteen: suoraan asiakastyöhön, välilliseen (dokumentointi ja suunnittelu) asiakastyöhön sekä viranomaisyhteistyöhön.

SUORA ASIAKASTYÖ

							olisin tarvinnut tähän lisää aikaa
LAPSI:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐
PERHEKOKONAISUUS:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐
LÄHEISVERKOSTO:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐

ÄLILLINEN ASIAKASTYÖ

							olisin tarvinnut tähän lisää aikaa
DOKUMENTOINTI:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐

suunnittelu ja yhteistyöpalaverit

							olisin tarvinnut tähän lisää aikaa
TYÖPARIN KANSSA:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐
JOHTAVAN KANSSA:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐
OMAN TIIMIN KANSSA:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐
MUIDEN YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN KANSSA:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐

VIRANOMAISVERKOSTO

							olisin tarvinnut tähän lisää aikaa
ASIAKASOHJEUSRYHMÄ, MONIAMMATILLINEN ASiantuntijaryhmä:	vastuusosiaalityöntekijän käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	muiden käyttämä työaika yhteensä	<input type="text"/>	tuntia	☐

Olisitko tehnyt jotain toisin, jos aikaa olisi ollut enemmän? Kuva

Tämän lapsen kohdalla seuraavat tekijät ovat vaikuttaneet sosiaalityön edellytyksiin hoitaa lapsen asiaa

Asteikolla: merkittävästi huonontaneet 1 2 3 4 5 merkittävästi parantaneet

	1	2	3	4	5
kunnan taloudelliset linjaukset ja ohjeet	☐	☐	☐	☐	☐
toimintaympäristön asenne	☐	☐	☐	☐	☐
palvelurakenteessa tapahtuneet muutokset	☐	☐	☐	☐	☐
työyhteisön tilanne	☐	☐	☐	☐	☐

Miten?

Muuta sellaista, jota haluaisin painottaa ja kuvata liittyen sosiaalityön reunaehtoihin ja joka on konkreettisesti tullut esiin tämän lapsen asian yhteydessä

TIIVISTELMÄ JA ARVIO

Lastensuojeluasiakkuuden karkea luonnehdinta

Valitse alla olevasta listasta vaihtoehto, joka tyypittää tämän lapsen lastensuojelun asiakkuutta.

Tässä arvioidaan samanaikaisesti asiakkuuden pituutta / luonnetta sekä mahdollisuutta kohdata tarve ja järjestää sitä vastaava palvelu.

- lyhytaikainen kriisi, johon löytyy tukea ja palvelua
- pitkäaikainen tuen ja palvelun tarve, johon on voitu vastata
- äkillinen kriisi, johon vaikea löytää sopivaa tukea ja palvelua
- pitkäaikainen avun ja palvelun tarve, johon on vaikea vastata
- vakavalta tuntuva tilanne, jossa asiakas vastustaa tukitarjouksia ja palveluja
- kaikki asianosaiset motivoituneita vastaanottamaan apua
- avun ja palvelun tarve tulee jatkumaan pitkään
- avun ja palvelun tarve vähenee ja tulee loppumaan
- interventio ylisukupolviseen lasten kaltoinkohteluun

Miten arvioit lapsen tilanteen kehittyvän?

	1	2	3	4	5
Asteikolla: erittäin huonosti 1 2 3 4 5 erittäin hyvin	☐	☐	☐	☐	☐

Mikä olisi hyvä muutos, joka voitaisiin havaita lapsen tilanteessa vuoden päästä?

PALAUTETTA LOMAKKEESTA

Eniten tässä

ärsytti

innosti

Palautte lomakkeen toimivuudesta, mitkä asiat jäävät vähälle huomiolle tai huomiotta kyselyssä?

Miten haluaisit olla jatkossa mukana ja miten osallistua tulosten tulkintaan?

Ideoita: mitä jäin miettimään, kun täytin tämän lapsen lomaketta? Mitä olisi tärkeä muistaa, kun tuloksia raportoidaan tai jatkoehdotuksia tehdään?

Jatka myöhemmin